

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1985
FORFATTER:	Redaktionen
TITEL:	Koldingbogen 1985
KORT RESUME:	Kolding Sønderbro – ”til nytte og ziir” En majdronning ser tilbage Tre epitafier i Sct. Nicolai Kirke Kan du blive præst, kan jeg blive bisp! Heltene fra Kolding Erindringer fra Gl. Ålbo Hagerup Om radioamatører og Budstikken fra maj 1944 Wissing i Kolding – Wessel i Australien Kolding – set af en tilflytter Træk fra arbejdet ved Kolding Politi

Koldingbogen

1985

Koldingbogen

15. årgang

Udgivet af Kulturudvalget i Kolding

Redigeret af Birgitte Dedenroth-Schou

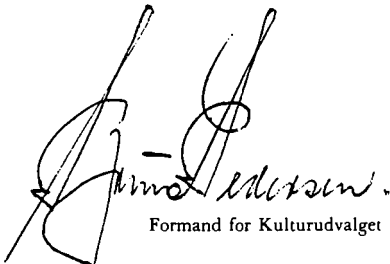
Tryk: Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S

Forside: Befrielsen maj 1945 fejres på Akseltorv. Foto: Ole Mortensen.

Koldingbogen

1985

Man skal kende sin fortid
for at forstå sin samtid.
Derfor er det glædeligt, at der er
mennesker, der ved
at skrive artikler eller erindringer
er med til at kaste lys
over vores fælles fortid i Kolding by
og omegn.
På kulturudvalgets vegne
vil jeg rette en varm tak til forfatterne
i Koldingbogen 1985,
den 15. i rækken, ligesom jeg vil takke
de lokale virksomheder,
der med deres bidrag er med til
at muliggøre udgivelsen af denne bog.

Arne Madsen
Formand for Kulturudvalget

Side	INDHOLD
5	<i>Kolding Sønderbro - til nytte og zür Kirsten-Elizabeth Høgsbro</i>
15	<i>En majdronning ser tilbage Karen Blom</i>
20	<i>Tre epitafier i Sct. Nicolai kirke Knud Moseholm og Aksel Nellemann</i>
25	<i>Kan du blive præst, kan jeg blive bisp! Aksel Nellemann og Knud Moseholm</i>
27	<i>Heltene fra Kolding Thorkild Hamming</i>
38	<i>Erindringer fra Gl. Ålbo Ellen Beck</i>
45	<i>Hagerup Knud W. Petersen og Hanne-Mette Pedersen</i>
53	<i>Om radioamatører og Budstikken fra maj 1944 William Sørensen</i>
58	<i>Wissing i Kolding - Wessel i Australien Inge Ladegaard</i>
61	<i>Kolding - set af en tilflytter Hanne-Mette Pedersen</i>
65	<i>Træk fra arbejdet ved Kolding politi Kaj Kristensen</i>
71	<i>Koldingbegivenheder 1. september 1984- 31. august 1985 Søren Flø Sørensen</i>
84	<i>Liste over sponsorer</i>

Kolding Sønderbro – »til nytte og ziir«

Af Kirsten-Elizabeth Høgsbro

»Kolding den 28. november 1807. I forrige uge havde vi her den fornøjelse at det skønne broarbejde, som foretages over åen, er såvidt fuldført, at buens slutning højtidelig blev fuldført, og den sidste sten nedlagt af herværende kongelige embedsmand, såvel som hr. major v. Heyde og hr. løjtnant Hoskier, der har forestået brobygningen. Dette skønne arbejde vidner om den retskafne unge mands duelighed og flid og vil gennem århundreder være til nytte og ziir for stedet.

For arbejdsfolkene blev om aftenen anrettet bal under den nye hvælvede bro, som smukt var oplyst med lamper. Et særsyn var det at holde bal her, hvor om få dage vandet skal have sit løb.«

Sådan var ordene i Ribe Stifts Adresse Avis, som udkom den 1. december 1807. – Erindringen om den usædvanlige broindvielse holdt sig i mange år. P. Eliassen, Koldings bys historiker, der mere indgående og kyndigt end nogen anden har beskæftiget sig med byens fortid, kunne øse af nu ukendte mundtlige og skriftlige kilder. Heraf fremgår det, at den kongelige embedsmand var justitsråd, borgmester H. Deichmann, og at den hammer, hvormed den sidste sten blev sat på plads i buen, i mange år blev opbevaret på Kolding Rådhus¹⁾. Man må gå ud fra eller i hvert fald håbe, at dansen har været så lystig, at deltagerne har kunnet holde varmen. . . For årstiden, slutningen af november, var det mil-

dest talt en kølig balsal under hvælvingen. Ganske vist var der for begge ender af brobuen udspændt sejl, der vel i nogen grad har kunnet skærme for vind og regn. Forhåbentlig har ingen pådraget sig forkølelse; men man var nok ikke så kuldkær dengang.

Den hvælvede granitstensbro, som så festligt indviedes i november 1807, var naturligvis ikke den første bro på stedet. Vi véd den afløste en brøstfældig bro af træ, og at alle denne træbros forgængere også var af træ. Hvornår den ældste og første bro

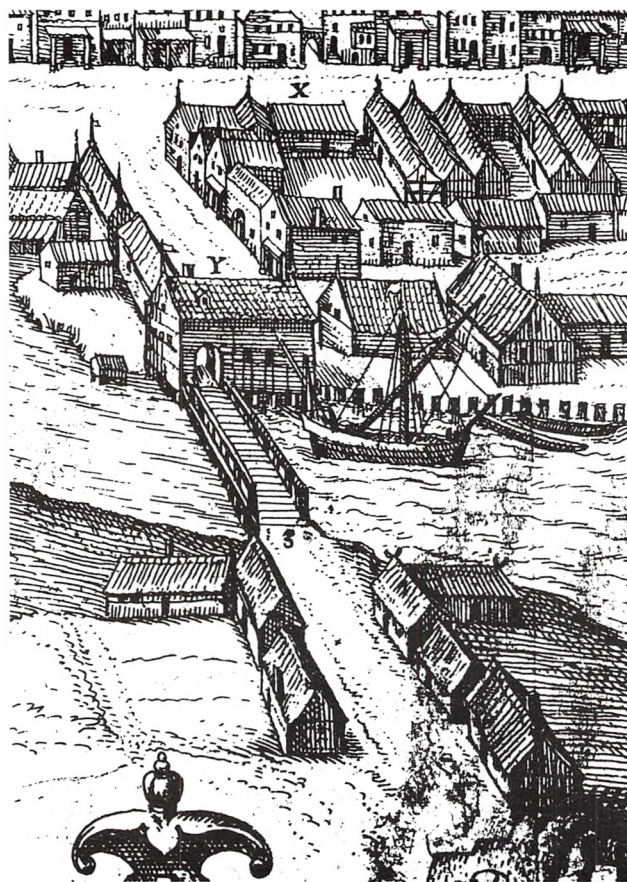
Sønderbro juni 1985. Sådan har hvælvingen muligvis set ud, da broindvielsen med dans under brobuen fandt sted i november 1807.

blev opført over åen syd for byen har vi ingen sikre udsagn om. Det er næppe forkert at regne med, at der allerede i middelalderen har været slået bro her, og at de gennem århundrederne op til 1807, hinanden følgende broer af træ, har været ret ensartede konstruktioner²⁾. På det ofte gengivne Braunius Prospekt fra 1587 ses træbroen tydeligt³⁾. Fra midten af 1500-tallet dukker træbroen ved Kolding op med jævne mellemrum både i centraladministrationens og lokaladministrationens breve og regnskaber. Så godt som altid fordi den er brøstfældig og trænger til reparation, eller tilstanden er så slet, at der må opføres en helt ny bro.

Kolding bro var nok en af de broer i Danmark som gennem århundreder havde den største trafik. Siden slutningen af 1400-tallet skulle der betales told af alle øxne og heste som udførtes af riget enten i Kolding eller Ribe, og ved disse byer afholdtes de store kvægmarkeder⁴⁾. Transporten af de mange flokke af stude og heste over broen må uundgåeligt have slidt hårdt på broen. Selv den mest solide træbro må i løbet af få år trænge til udskiftning af rækværk og planker, helt eller delvis. Men disse gener var dog for intet at regne med de store penge-sommer, som blev lagt i tolden for passagen af kvæget. Teksten til kortet indeholder også nogle sætninger om denne bro, som »er Danmarks rige i en ædelmetalmines sted, hvorved den yder rigeligt med møntet guld«.

Kolding bro har næppe været nogen særlig anseelig træbro. Den har lignet alle de andre broer i landet af træ. Dog er der grund til at hæfte sig ved, at broen i 1612 blev prydet med forgyldte »stormhoveder«, lavet af Claus Lauridsen, som vi véd arbejdede på Koldinghus for Christian den 4⁵⁾. Måske har byens borgere ønsket, at byens bro skulle fremtræde lige så majestætisk som slotsbroen ved Kolding-

Udsnit af Braunius stik over Kolding. Sådan har broen set ud i slutningen af 1500-tallet.

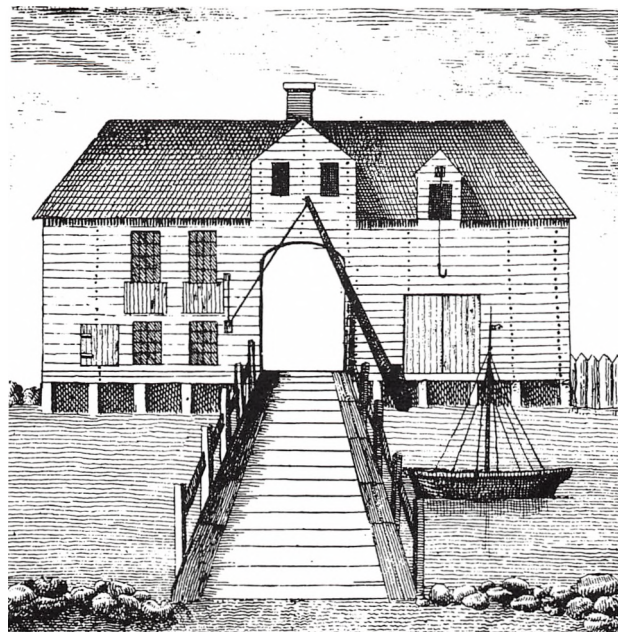
hus. I 1610 var de to udhugne sten som stod ved indkørslen til den, blev malet op, og kongeparrets navnetræk og kroner forgyldt⁶⁾.

De store indtægter af færdslen over broen burde i hvert fald have været anledning nok for byens borgere til at nette broen lidt. I en beskrivelse af Danmark, forfattet i midten af 1600-tallet af Jens Lau-

ridsen Wolff hedder det igen »Og går der til Kolding en bro, af hvilken et herred har sit navn, nemlig Broherred. Samme bro er Danmark og kronen så god som et sølvbjerg om året for den meget skønne store tolds skyld, som der gives for hvis mangfoldige øxne og heste, der over føres og drives ud af riget gennem Holsten og på Elben. . . «⁷⁾. – Det er tankevækkende, at forfattere til store lærde bøger, som i 1700-tallet blev skrevet om alverdens broer og brokonstruktioner, af danske broer stort set kun kender broen i Kolding og afskriver teksten om broens værdi som et sølvbjerg så godt som ordret⁸⁾. I Danmark var der ingen djævlbroer over gabende afgrunde og dybe slugter!

Omkring 1800 var broen i Kolding atter i sølle forfatning. Generaltoldkammeret, som afholdt udgifterne til reparation af broen, henvendte sig i 1801 til Generalvejkommissionen, som ledede det offentlige vejbyggeri i Danmark og meddelte, at broens tilstand var så ringe, at der var påkrævet at opføre en ny. Man bad derfor om, at vejvæsenet påtog sig denne opgave og broens fremtidige vedligeholdelse. Efter Generaltoldkammerets opfattelse var det nemlig vejvæsenets pligt at opføre denne bro ved Kolding, da »landevejen mellem de danske provinser og hertugdømmerne går over denne bro«⁹⁾.

I Generalvejkommissionen var man ikke i tvivl om, at det påhvilede den at drage omsorg for et sådant arbejde. Men tidspunktet var ubejlejligh. I 1793 var der blevet udstedt en ny vejforordning, den såkaldte »store vejforordning«. Det var første gang, at der blev lovgivet generelt for vejvæsenet i Danmark. Tilløb til at etablere et rimeligt velfungerende vejnet var for så vidt begyndt ca. 20 år tidligere med indkaldelse af fremragende franske vejingeniører, først og fremmest Jean Marmillod, og an-

Tegning fra J. J. Fyhns beskrivelse over Kolding. Da Fyhn var opvokset i Sønderport, må man formode at tegningen af denne bygning og broen før ombygningen i 1806–1808 giver et rimeligt nøjagtigt indtryk af broens udseende omkring 1800.

lægget af kongevejene i Nordsjælland. Men det var altså først i 1793, man fik en overordnet planlægning for vejene i Danmark. Der blev lovgivet både om de tekniske, praktiske og økonomiske forhold for vej- og brobyggeriet, dels for nyanlæg, dels for vedligeholdelse. Vejene deltes i 3 klasser, hovedlandeveje, amtslandeveje og biveje. For de nye hovedlandeveje, dvs. dem, der forbandt rigets provinser, gjaldt det, at de skulle anlægges for vejkaassens midler, og det gjaldt også for de til vejanlægget hørende nye broer.

Nyt var at broer på hovedlandeveje og amtslande-

veje skulle opføres af hugne kampesten. Mændene bag loven var dog realistiske nok til at indse, at det kunne være vanskeligt at efterleve kravet om at alle nye broer på de vigtigste veje skulle være bygget af kampesten. Men træbroer måtte kun opføres i de særlige tilfælde, hvor det kunne bevises, at det var den bedste løsning, og det kunne også være nødvendigt på de steder i landet, hvor man hverken havde den fornødne ekspertise til at kløve og sprænge kampestenene eller der simpelthen ikke var materiale tilgængeligt¹⁰).

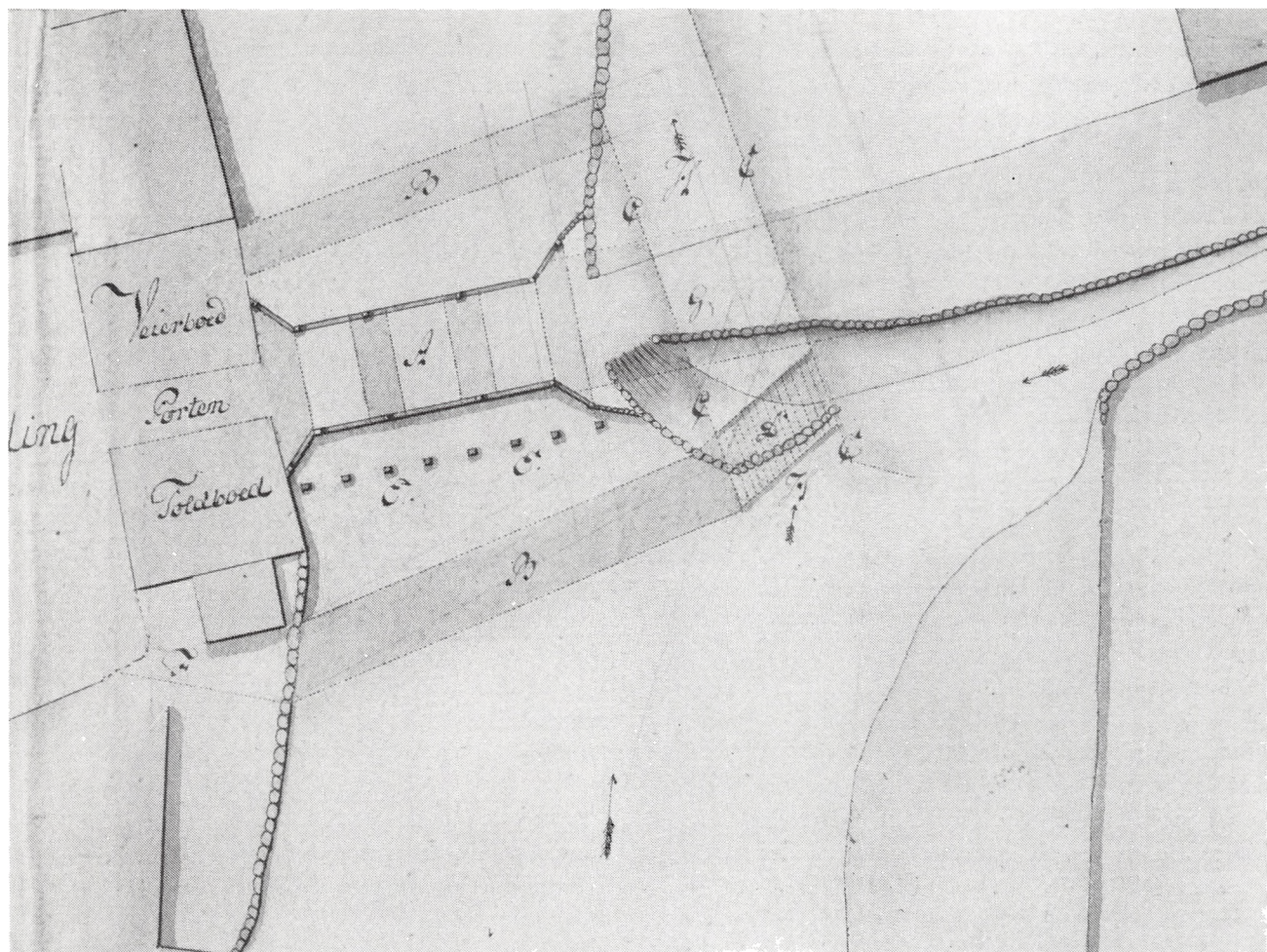
Problemet med broen i Kolding var først og fremmest, at anlægget af de nye hovedlandeveje endnu ikke var begyndt i Jylland. Man arbejdede støt og roligt på vejene på Sjælland og Fyn, og kunne ikke overkomme også at engagere sig i Jylland. Vejvæsenet forsøgte derfor i første omgang at udskyde opførelsen af broen i Kolding et stykke tid. Da Generaltoldkammeret atter i 1803 henvendte sig til Generalvejkommisionen om opførelse af den nye bro i Kolding og fik afslag med henvisning til, at der arbejdedes 24 andre steder i landet, var det ikke et svar, som toldinspektør Malling i Kolding helt ville affinde sig med¹¹). Det har nok heller ikke været befordrende for motivationen til at opsætte opførelsen af en bro endnu nogle år, at der i 1802 var blevet givet grønt lys for et brobyggeri i Vejle¹²).

Toldinspektør Malling tog sagen i egen hånd og henvendte sig til den vejingeniør, Casper v. Kochen, som ledede brobyggeriet i Vejle i årene 1802–1804. Han var en overmåde energisk mand, en som kunne overkomme mere end sit eget. I de første årtier af 1800-tallet er han en af de mest effektive i vejkorps¹³). Selvom det drøjede nogen tid, faktisk 2 år, så udarbejdede han forslag til en ny bro ved Kolding, eller rettere to forslag. Dels for en bro af sten, dels for en almindelig træbro, begge

22 alen lange og 12 alen brede. Forslagene afleverede han sammen med sine kommentarer i efteråret 1805 til toldinspektør Malling, som lod dem gå videre til Generalvejkommisionen. Efter v. Kochens overslag ville en bro af træ komme til at koste indtil 4.300 rdl. og en bro bestående af 4 stenpiller med 3 gennemløb og et brodække af egeplanker ville beløbe sig op til ca. 14.000 rdl. Efter v. Kochens opfattelse ville en træbro maksimalt kunne holde i 30 år, selv med en rimelig vedligeholdelse. En stenbro ville være langt mere hensigtsmæssig både ud fra et økonomisk og et trafikalt synspunkt på længere sigt. Netop på dette sted ved Kolding måtte man tage i betragtning, at der kunne forventes en stigende transport på broen, hvortil også kom, at de militære bevægelser ville kunne belaste broen. Endelig henviste v. Kochen i sine refleksioner over træbro/stenbygget bro til vejforordningens § 11 med dens bestemmelser om at landevejsbroer skulle være opført af sten.

Uanset, at lederen af vejvæsenet, oberst Rosenberg, måtte erkende, at broen i Kolding på grund af de mange vejarbejder, som foregik andre steder i landet og brobyggeriet i Vejle ikke kunne opføres for vejkassens midler, så indstillede han dog, at der snarest muligt burde udstedes en kongelig resolution i sagen, således at byggeriet allerede kunne komme igang inden årets udløb, i hvert fald så betids, at man kunne få udbudt arbejdet i licitation.

I løbet af vinteren 1805–1806 må Rosenberg åbenbart have drøftet sagen nærmere med v. Kochen. I slutningen af marts 1806 fremsendte Rosenberg et nyt projekt efter samråd med v. Kochen. Enhver tanke om træbro var forladt, og Rosenberg vedlagde sit forslag til en ny bro ved Kolding, en af ham selv udarbejdet tegning til en hvælvet bro af hugne kampesten med trykket og bue. Denne bro

Detalje fra v. Kochens situationsplan i forbindelse med projekteringen af den nye bro i 1805.
(Det ikke udførte projekt.)

ville blive kortere end de tidligere broer på stedet, nemlig kun 15 alen lang, og 12 alen bred. Desværre synes Rosenbergs tegning at være forsvundet fra vejvæsenets arkiver, medens v. Kochens ikke-

gennemførte forslag er bevaret. Efter Rosenbergs beregning ville den hvælvede bro kun blive ca. 340 rdl. dyrere end den af v. Kochen foreslåede konstruktion med stenpiller og trædække.

I løbet af et par uger blev der truffet beslutning i sagen. Den 25. april 1806 forelå den kongelige resolution. Rosenbergs forslag blev godkendt, og det længe ventede arbejde kunne endelig komme igang. Det skulle ske på vejkassens regning, uanset at anlægget af hovedlandevejene endnu ikke var nået til Jylland. Indtil dette var sket, skulle der opkræves bropenge, som skulle tilfalde vejkassen. Når hovedlandevejen var anlagt, skulle der opstilles en bom som andre steder ved vejene.

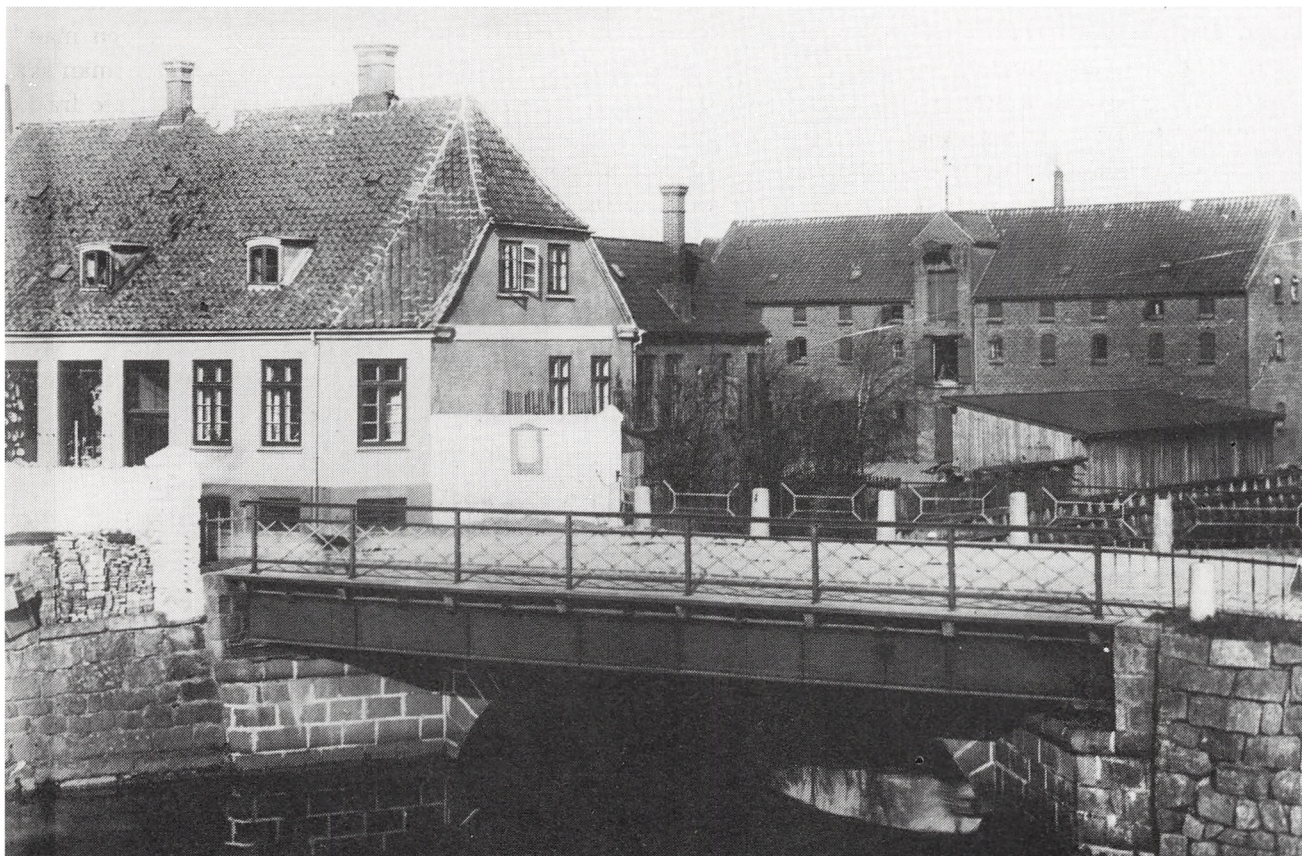
Det blev major v. Heyde, den næstkommanderende ved vejevæsenet, som skulle bestyre brobygningsarbejdet i Kolding, og løjtnant H. J. Hoskier, som fik den daglige ledelse. Den unge løjtnant – han var kun 16–17 år, da han i 1800 var blevet antaget som elev ved vejkorpset – havde lige afsluttet ledelsen af broarbejdet ved Køge til sine foresattes store tilfredshed. Forhåbentlig også til sin egen. Blot stod han med et økonomisk problem, da han hele den forløbne vinter og resten af året skulle trækkes halvdelen af sin gage til at afbetale et for 3 år siden givet forskud. Han måtte endnu engang have forskud, inden han i begyndelsen af maj 1806 drog til Kolding. En af vejkorpsets faste medarbejdere, murer- og stenhuggermester Tralolt, som havde arbejdet for korpset – på daværende tidspunkt i 38 år – kom til at stå for stenhuggerarbejdet.

Broarbejdet i Kolding var en kompliceret sag. Det forudsatte opførelsen af 2 dæmninger, og at åløbet blev ledet via en gravet kanal syd om brostedet. En af Hoskiers store fortjenester i forbindelse med broarbejdet i Kolding var de »mekaniske indretninger«, pumper, som han fik lavet til at holde vandet ude fra arbejdspladsen. Til de store jordarbejder krævedes extra mandskab, og militæret måtte afgive en kommando på en underofficer og 25 mand.

Arbejdet kom hurtigt i gang, og der blev virkelig

bestilt noget. Broen skulle være færdig inden udgangen af det følgende år. Hoskier var en mand, som kunne få folkene til at knokle. Hvis man skal tro rapporterne, arbejdede mandskabet ofte fra kl. 3-4 om morgenen til 8-9 om aftenen. En af murermester Tralolts svende fik beskadiget det ene øje. Da han ville gå hjem til Vejle, faldt han på vejen og brækkede benet, og var i lang tid ude af stand til at ernære sin familie. Han fik en erstatning på 20 rdl. Man møder ikke hans navn senere – måske er han blevet arbejdsfør igen, måske ikke. Det var ikke helt usædvanligt, at arbejdere, som havde været i vejevæsenets tjeneste i årevis og var kommet til skade under arbejdet, fik bevilget småbeløb fra vejkassen gentagne gange. Men det er nok for optimistisk at tro, at det var reglen. De få tilfælde, man støder på ved gennemgangen af arkiverne, virker snarere som undtagelser.

Begivenhederne i 1807 gjorde dette år til et skæbneår i vort lands historie. Naturligvis måtte også vejarbejderne blive berørt af krigstilstanden, og i de følgende 10 år dæmpedes aktiviteterne overalt på landets veje; men de fortsatte trods alt. For brobyggeriet i Kolding havde krigen måske snarest en forstærkende effekt. Kongen og væsentlige dele af centraladministrationen tog som bekendt ophold på Koldinghus fra midten af august 1807. Også Generalvejkommisionens ledelse var i Kolding, og måske er det dens tilstedeværelse, som har udmøntet sig at, løjtnant Hoskier fra august 1807 til 1. marts det følgende år indsendte udførlige månedlige rapporter om arbejdets fremgang. I september aflagde grev Reventlow, en af den store vejreforms ophavsmænd besøg på byggepladsen, og gav befaling om, at den interimistiske bro skulle forstærkes. Det gode indtryk, den ledende administration havde haft af Hoskier blev ikke svækket i Kolding. Major

Kolding Sønderbro, fotografi fra ca. 1910. I vestsiden er broen forsynet med et fortov. På den østlige side af broen ses det oprindelige rækværk, bestående af stenbårner og mellemrum af smedejernsgitre.

v. Heyde som skulle bestyre broarbejdet, kunne ikke komme til Kolding så tit, som han gerne ville på grund af krigstilstanden. Desto mere grund finder han til at fremhæve Hoskiers flid, orden og påpasselighed ved arbejdets gang i hans eget fravær.

Den 11. november 1807 kunne Hoskier drage et lettelsens suk. Nu var arbejdet med brobuen sluttet og træbuen kunne tages ned; det besværlige arbejde »var for så vidt fuldendt, at man nu kan være sikker

for ethvert indtræffende uheld«. Buen var opmuret og kun slutstenen manglede. Og det var den sten, justitsråd og borgmester H. Deichmann satte fast med en hammer den 20. november, hvor arbejdsfolkene dansede om aftenen under hvælvingen således som avisen beskrev det.

Men arbejdet var så sandelig ikke færdigt!

I slutningen af november måtte der udkommanderes yderligere 50 soldater med 3 underofficerer

og 1 tambour under ledelse af kaptajn Munch. Det omfattende mandskab var nødvendigt for at fjerne de to dæmninger. Men endnu manglede broen gesims og rækværk. Det var et stort problem at skaffe gesimsstenene. Egnen omkring Kolding var fattig på sten af den brugbare slags, og man måtte ned til det holstenske. Og det var mildest talt ågerpriser, der forlangtes for anvendelige granitsten. 30 rdl. kunne en sten koste, og en anden grundejer forlangte 2 mark for hver alen, som blev udkløvet på hans mark. Ikke så underligt at vejvæsnet ønskede bemyndigelse til at hente kampesten uden vederlag i overensstemmelse med vejforordningens § 16. Men dette afslog Generalvejkommisionen med den begrundelse, at forordningen ikke gjaldt for Holsten.

Der blev arbejdet på højtryk i december måned, natterne måtte tages til hjælp. Natten mellem den 10. og 11. december arbejdede 20 mand ved pumperne og den følgende nat 8 mand. Også søndagene måtte gøres til hverdage. Den 6. og den 26. december måtte Hoskier arbejde sammen med 17 mand. Endelig den 26. januar 1808 var man så vidt med arbejdet, at vandet kunne få frit løb gennem broen.

Den unge vejingeniør havde ikke sparet på sig selv under arbejdet. Blide stunder har han dog også haft, medens han på så fortræffelig vis ledede broarbejdet i Kolding. Den 29. januar 1808 ansøgte han om tilladelse til at gifte sig med Catherine Bruun, steddatter af justitsråd Deichmann. Ansøgningen blev imødekommet!

Endelig 13. februar var også gesimsen færdig. Men rækværket manglede fortsat.

Rosenbergs oprindelige forslag havde haft en brystmur af kampesten; men i efteråret 1807 havde man opgivet et rækværk af sten, og besluttet sig til et jerngelænder, som ifølge overslaget kun ville koste halvdelen af, hvad et gelænder af kampesten vil-

le beløbe sig til. Dertil kom også de æstetiske hensyn. Et jerngelænder var lettere, og havde »et for øjet og helheden bedre udseende«. Samtidig var man også opmærksom på, at et rækværk skulle være af en sådan udformning, at det kunne forhindre »stor fare, når trængsel og andre uforudsete tilfælde, såvel børn som små kreaturer derved udsættes for at komme til skade«.

Men det tog sin tid med det rækværk.

Først i 1812 blev det opført – og smedearbejdet blev udført af en smedemester i Lavendelstrædet i København. Prisen blev så iøvrigt ca. 4 gange så meget som beregnet i 1807.

Såvidt det kan ses af de anviste beløb til dækning af udgifterne i forbindelse med brobygningen i Kolding i årene 1806–1808, kom selve broen til at koste godt 24.200 rdl. og rækværket 2.100 rdl. Alt i alt et beløb som markant oversteg det i sin tid forelagte budget på 14.400 rdl.¹⁴⁾ Men der var jo også hårde tider med store prisstigninger. Især havde dette gjort sig gældende for rækværkets vedkommende. Budgetoverskridelser i forbindelse med opførelsen af nye broer synes at have en solid tradition i dansk brobygnings historie.

Brobyggeriet i Kolding medførte også nogle andre udgifter. Da den nye bro var bredere end den gamle, måtte Sønderport rives ned, og et nyt toldkontor og ny vejerbod opføres syd for åen, hvilket allerede var forudset i 1805. Disse udgifter var vejvæsnet uvedkommende. Derimod var man nødt til at give erstatning til nogle lodsejere, hvis enge ved Trindholm var blevet oversvømmet på grund af dæmningen og åløbets omladning. Også madam Seest måtte have erstatning for et stykke jord, hun skulle afgive fra sin ejendom til udvidelsen af garden. Endelig var der købmand Rasmussen, hvis handel havde lidt afbræk, fordi hans ladeplads lå

ned til åen, just på det stykke som var tørlagt på grund af broarbejdet. Men det var småbeløb.

I 1809 blev der truffet endelig afgørelse om, at bropengene ved Kolding bro for fremtiden skulle opkræves ved porten og toldboden, der lå lidt syd for broen. Satserne var de sædvanligt gældende. Dog skulle byens egne borgere fritages for denne afgift.

Ribe Stifts Adresse Avis forvisning om at broen gennem århundreder ville være »til nytte og ziir« for byen, blev ikke gjort til skamme. I mere end hundrede år stod broen uændret, indtil det i begyndelsen af vort århundrede blev nødvendigt at gøre den bredere ved at forsyne den med fortov langs de udvendige facader. Broens smukke facader med det indhuggede kongelige monogram Fr. VI og årstallet 1808 blev så godt som skjult, og det er vel kun få, som gennem de sidste menneskealdre har haft blik for broens skønhed. Men nyttig var den. Broen lægger endnu idag ryg til færdsel.

Det kan ikke have undgået de forbipasserendes opmærksomhed, at broen i det forløbne år har været genstand for byggeaktivitet. Ikke med henblik på at gøre broen bredere eller højere. Tværtimod. Da det for nogle år siden blev klart, at Kolding Sønderbro trængte til et gennemgribende eftersyn og reparation, blev det besluttet, at fjerne de nyere tilføjelser og så vidt det var muligt at føre broen tilbage til det udseende den måtte have haft, da den blev opført. ¹⁵⁾Broen er ført tilbage til sin oprindelige skikkelse – eller næsten, og præsenterer sig smukt, ikke mindst fra syd, hvor åbredderne på begge sider åbner storartet mulighed for at nyde bygværket.

Nu idag, hvor vi igen kan se facaderne på Sønderbro, kan man ikke lade være med at tænke på de mange, som arbejdede med opførelsen af den

smukke bro – i den hektiske periode i vinteren 1807–1808 vel ca. 100 mand om dagen.

Det ville også have været rart at kunne afrunde denne skildring af bygningen af broen med, at den unge retskafne og dygtige løjtnant Hoskier, som fandt sin lykke i Kolding, også fik den karriere inden for vejstaten, som hans kyndige ledelse både af arbejdet i Kolding, og mange andre steder burde have bragt ham. Påskønnelsen for sit arbejde skortede det ikke på, også i form af rede penge. Men »som fast embedsmand med ringe indkomst« var han ideligt i økonomiske vanskeligheder, og bedre blev det ikke, da han også fik en familie at forsørge. Avancementmulighederne inden for vejkorpsset var få, og først i midten af 1812 blev han udnævnt til kaptajn. Det blev imidlertid kun kort tid, han kunne glæde sig over sin bedre gagering. Han døde i begyndelsen af januar 1813, kun 29 år gammel, og efterlod sig en enke og 3 små børn. Hans chef, oberst v. Heyde indberettede hans dødsfald med personlig sorg, og berømmede hans sjældne værd både som menneske og som embedsmand. Ved hans død havde vejkorpsset mistet en af sine dueligste mænd.

Kolding Sønderbro er sammen med en række tilsvarende buebroer, opført af granitstenskvadre, fine vidnesbyrd om en forgangen tids evne og vilje til at skabe noget, som blev af praktisk værdi igennem mere end et århundrede, og som den dag idag er en fryd for øjet, når man lader blikket glide hen over de monumentale facader. Bygværker, som var og er »til nytte og ziir«.

- 1) P. Eliassen, Kolding, 1910, p.399. - ss. Kolding Folkeblad, 12. april 1927. - ss. Kongeåen, 1926.
- 2) P. Eliassen, Kolding, 1910, p. 234.
- 3) O. Jørgensen, Georg Brauns beskrivelse af billed af Kolding 1587 (Museet på Koldinghus, Årsberetning 1979-1980).
- 4) Poul Enemark, Oksehandelens historie ca. 1300-1700 (Sortbroget kvæg, 1983) p. 24 ff.
- 5) P. Eliassen, Kolding, 1910, p. 272.
- 6) Koldinghus lensregnskab 1610-1611. Udg. ved Birgitte Dedenroth-Schou, 1983, p. 231.
- 7) Jens Lauridsen Wolff, *Encomion Regni Daniae*, 1654.
- 8) Carl Christian Schramm, *Historische Schauplatz. . die merckwürdigsten Brücken aus aller vier Theilen der Welt*, 1735, p. 186.
- 9) RA. Rtk. Generalvejkommision, journal, 1801, 3. okt.
- 10) Kirsten-Elizabeth Høgsbro, *Historiske broer (Turistårbogen 1984) - ss. Broer - recente fortidsminder* (Antikvariske studier 2, 1978).*
- 11) Skildringen af brobyggeriet i Kolding m.m. er foretaget på en systematisk gennemgang af Generalvejkommisionens og vejkontorets journaler og journalsager i rigsarkivet, suppleret med bro- og vejsager fra Vejle amt på landsarkivet i Viborg for årene 1801-1813.
- 12) C. V. Petersen, *Vejle Bys historie (genopt. 1977)*, p. 240-242.
- 13) Kirsten-Elizabeth Høgsbro, *Brobygning omkring Holbæk (Fra Holbæk amt, 1984) p. 11 ff.*
- 14) Det nøjagtige slutbeløb er vanskeligt at finde frem til. Det her opgivne omtrentlige beløb er en sammenlægning af de udgiftsposter, hvoraf det i journaler for årene 1806-1813 direkte fremgår, at der er sket udbetaling til brobyggeriet i Kolding.
- 15) jvf. Tilstandsundersøgelse af UF af Kolding Å under Søndergade foretaget for Kolding kommunes tekniske forvaltning af Cowiconsult (dat. 1976-03-31).

En majdronning ser tilbage

Af Karen Blom

Just i denne lyse, vidunderlige, grønne maj måned, der kom så pludseligt efter en meget lang og ked-som vinter, er mine tanker gået tilbage til 1927, da jeg var majdronning på Kolding højere Almen-skole.

Traditionen tro, begyndte man altid at fejre for-årets komme den første maj. Det var skik, at rektor valgte en pige fra den yngste klasse på skolen, den-gang 1. mellem, til årets majdronning. Uden at jeg havde fået noget at vide i forvejen, blev jeg den dag kaldt op på rektor *Georg Bruuns* kontor og af ham udnævnt til dronning. Der var vist også andre læ-rere til stede, deriblandt en lærerinde, der iklædte mig symbolerne på dronningeværdigheden. Først fik jeg en meget smuk, purpurfarvet fløjlskåbe på, silkeforet og med hermelinskanter og hermelins-slag, der blev holdt sammen af et forgyldt sølv-spænde. På hovedet fik jeg den yndigste lille gyldne krone, kantet med otte store sten, skiftevis ametyst og topas i filigranindfatning. Pulden var af rødt fløj. Om halsen fik jeg et bredt silkeordensbånd, der bar en medalje med Dronning Dorotheas bil-lede i relief. Dronning Dorothea, gift med Christian den Tredie, var skolens oprindelige velgørerinde. Til udstyret hørte også et langt scepter til at bære i højre hånd. Det endte med en krone, hvortil der var fæstet røde og hvide bånd.

Men sammen med mig var der også tilkaldt to drenge fra 1. mellem; de skulle være mine riddere: en baron *Leif Fuglsang* og en junker *Richardt Gaardhøje*. De blev ligeledes iført et stateligt ud-styr, svarende til dronningens. Baronens fik en lilla, ametystfarvet fløjlskofte med kniplingskrave og manchetter, samt ridderhoser i samme farve og ba-ret, flot pyntet med strudsefjer. Junkeren fik en til-svarende dragt, blot i gult, svarende til topasstenen i dronningens krone. I hånden bar de en ordens-stav. Om halsen havde de en meget fornem ordens-kæde som tegn på deres værdighed.

Iført disse meget smukke, farverige dragter blev vi så, ledsaget af rektor, ført rundt i alle klasserne. Eleverne rejste sig pænt op, når vi kom ind. Rek-tor præsenterede os så og foreslog derefter et leve for årets majdronning og hendes to kavalere. Ef-terhånden som processionen skred frem, gjaldede hurraråb over hele skolen, så det sikkert kunne hø-res ude i byen.

Så kom ventetiden, indtil selve majfesten skulle finde sted. Det afhang jo meget af vejret, så jeg tror, at rektor dagligt hver formiddag har rådført sig med vejrmeldingerne for at vurdere udsigterne. Det skete også i denne ventetid, kan jeg huske, at nogle af de store piger i frikvarteret kom hen til mig og gav mig gode råd om, hvordan jeg skulle opføre

mig, specielt skulle jeg huske at smile under optoget gennem byen!

Endelig oprandt dagen, hvor rektor i spisefrikvarteret kaldte os sammen i skolegården og fortalte, at nu var vejrudsigterne gode for dagen i dag til *kransgildet*, og for i morgen til selve *majfesten*.

Skolen fik så straks fri, for der var jo mange forberedelser at gøre, både for lærere og elever. Nogle af lærerne tog med de store elever ud i skoven for at hente nyudsprungne bøgegrene til pyntning af selve skolen, de lange gange og gymnastiksalen, hvor kransegildet skulle finde sted. Andre elever, der var så heldige at have haver, blev sendt hjem for at hente alle slags blomster og »grønt«, der skulle bruges til at binde krans med. I et par klasselokaler sad der så lærerinder og mest piger og bandt krans til gæsterne om aftenen. Der blev bundet en meget smuk krans af violer til mig, som jeg skulle bære om hovedet.

Skolen summede af liv og aktiviteter denne eftermiddag og eleverne mødte op med blomsterbuketter af alle slags, både fra haver og grøftekanter til »kransbinderskerne«. En af de ældre lærerinder, der var velbevandret i skolens traditioner, havde den opgave at instruere mine to kavalere og mig i, hvordan vi skulle føre os – gå pænt og adstadigt – og endelig, hvordan vi skulle åbne ballet om aftenen. Jeg skulle først danse en runde med baronen og dernæst en runde med junkeren. Vi måtte øve os nogle gange for at komme i rigtig takt, og drengene måtte kunne bukke fint, inden vor instruktør var tilfreds.

Kransegildet foregik som tidligere nævnt i gymnastiksalen, hvor der stod lange borde, pyntede med blomster, og ved hver kuvert lå der en blomsterkrans til gæsterne til at tage om hovedet. Ribberne var næsten dækkede af bøgegrene. Der var

kun plads til lærerne og eleverne fra gymnasiet og realklassen, men desuden deltog også byens borgmester med frue samt mine forældre i festen. Til stede var også, så vidt jeg husker, guldsmed *Holger Kyster*, der i årenes løb havde skænket alle smykkerne til skolen, og fru *Emma Kyster*, der havde givet dronningedragten.

Traktementet lød på te og kransekage (og wienerbrød). Rektor bød velkommen, nogle lærere talte, min far takkede, fordi hans datter var blevet valgt til majdronning og til sidst talte borgmesteren, som overrakte mig en »Dorotheaorden«, en kopi af dronningekronen i fladt relief, som en broche i forgyldt sølv – et dejligt minde om dagen.

Ind imellem talerne blev der også sunget sange. Jeg kan bl. a. nævne Kolding Skoles majvise fra 1724, »Så lad da Kolding Skole. . . « og »Kom blankeste sol. . . « fra 1730, som stadig var lige aktuelle i 1927.

Så begyndte dansen. Baroneren kom hen til mig, bukkede fint, vi dansede en runde, hvorpå junkeren afløste ham, også med et flot buk, til en ny runde. Ballet var nu åbnet. Forsamlingen klappede, og vi var lettede alle tre.

Det blev en festlig aften med stor danselyst hos både lærere og elever. Jeg mindes specielt, at jeg følte mig meget »beæret«, da nogle af de store, flotte fyre fra III G inklinerede for mig.

Festen sluttede kl. 22. Dagen efter skulle hele skolen jo fejre forårets komme med udflugten til Skamlingsbanken. Heldigvis var vejret fint med solskin. Mine to riddere og jeg mødte lidt tidligere, for vi skulle igen iklædes vore fine dragter. Lærere og elever samledes i skolegården, og så drog vi afsted ned gennem byen. Forrest gik en trommeslager og en af de ældre elever med skolens fane. Ved siden

Majfesten 10. maj 1927. Dronningen med kavalerer opstillet til fotografering på Skamling. Fra venstre: baronen Leif Fuglsang, dronningen Karen Holm (artiklens forfatter) og junkeren Richardt Gaardhøje.

af dem gik rektor Bruun, statelig og fornem med sin lysegrå cylinderhat, dernæst kom baronen og junkeren og så majdronningen i en bærestol, pyntet med bøgegrene, båret af fire af de store elever. Dernæst fulgte til fods to dronninger fra de foregående år, samt deres baroner og junkere. Til sidst i optoget eleverne klassevis med deres lærere og eventuelle klassefaner. Toget ventede os ved den nu nedlagte Sydbanegård.

Ankommet til Skamlingsbankens lille station

fortsatte turen opad bakken til restaurationen på selve Skamlingsbanken. Her holdt rektor en lille tale og ønskede os en god dag, til vi mødtes igen sent på eftermiddagen.

Mine to kavalerer og jeg fik det fine tøj af og skiftede til almindeligt sommertøj. Vi kunne nu muntre os med vore lærere og kammerater. Skamlingsbanken var en herlig legeplads dengang, til boldspil, væddeløb mellem lærerne og ture ned i skoven, evt. helt ned til stranden.

Processionen er nået til bestemmelsesstedet. Fra restaurationsbygningens veranda giver rektor Bruun praktiske oplysninger for dagens videre forløb. Georg Bruun (1861–1945) var skolens rektor i perioden 1901–29. Det var i virkeligheden rektor Bruuns forgænger i embedet, Sigurd Müller, der i 1899 genindsførte den næsten 400 år gamle tradition: majfesten, men det blev Georg Bruun, der kom til at præge dens endelige udformning.

Ved 17-tiden samledes vi igen foran restaurationen. Der var blevet samlet nogle store bunker friske bøgegrene sammen og hver eneste elev blev forsynet med en gren.

Så gik det samme optog igen ned til stationen og med toget hjem til Kolding.

Hjemkomsten gennem byen blev majfestens højdepunkt. Det var som et eventyr af H. C. Andersen med foråret, der selv kom vandrende som en nyudsprungen bøgeskov gennem byens gader, og i spid-

sen majdronningen med krone og violkrans, båret på sin trone, højt hævet over folket, så alle kunne se hende. Eleverne sang majsange og råbte hurra, og af og til lød der trommehvirvler.

Vi kom netop hjem ved arbejdstids ophør, så der var mange mennesker, både voksne og børn, der stod i gaderne og så os drage forbi. Folk i husene åbnede deres vinduer og kiggede ned. Selv glemmer jeg aldrig det betagende syn, da vi på turen fra Helligkorsgade skulle op ad Østergade, og jeg forsigt-

tigt kunne dreje hovedet og se hen over alle de vajuende bagegrene.

Folk var glade og smilede og vinkede op til mig, og jeg gjorde mig umage og smilede igen – men mest glad var jeg, når jeg blandt de mange tilskuere kunne genkende nogen, for så fik jeg direkte øjenkontakt og kunne smile helt »naturligt«.

Da vi kom tilbage til skolen igen, samledes vi alle i skolegården om rektor, der følgende en gammel tradition brød ferle og ris, samtidigt med, at han deklamerede et gammelt vers.

Så var festen forbi. Eventyret var slut. Majdronningen var nu kun en meget glad, lille pige, der havde gjort sig umage for at leve op til skolens smukke tradition og kammeraternes forventninger. – Men det var også en meget træt pige, der kom hjem til forældre og søskende, for hun kunne næsten ikke snakke og fortælle alt, hvad hun havde oplevet dagen igennem, for hendes ansigtsmuskler var helt stivnede af at smile!

Nu hvor tankerne er gået tilbage, føler jeg, at blandt skolens majsange er dagens helt specielle poesifyldte stemning på forunderlig vis indfanget i »Dronningesangen«, der er skrevet i 1909 af rektor Bruuns to børn, datteren *Else Bruun* (student 1908, senere gift med prof. Holger Møllgård) og sønnen *Svend Bruun* (student 1910, senere rektor ved Sortedams gymnasium):

Mel.: Kom blankeste sol. . .

:/: Du forårs symbol :/
du dronning for vår og du dronning for sol,
dit smil er som solskin på morgenfrisk vang,
din tale som lærkernes jublende sang,
som solstråler glinser dit guldgule hår,
du dronning for vår.

:/: Du dronning for vår :/
om glæde og skønhed og lykke du spør;
så barnlig uskyldig med våren i pagt
du kender ej selv din fortryllende magt
du dronning for ungdom, du dronning for maj
du kender den ej.

:/: Du kender den ej :/
du smiler og ser i det hele kun leg.
Vi føler, at solens besejrende magt
er lignet ved dig i din vårfriske dragt,
med dronningekrone, bekranst med viol,
du forårs symbol.

Kilder.

Bruun, Georg: Kolding højere Almenskoles Majfest, V. Schæffers Forlag, Kolding 1924.

Nellemann, Aksel H. & Karen Margrethe Carstens: Kolding Studenter 1885–1934, Johs. Barkholts Boghandel, Kolding 1957.

Tre epitafier i Sct. Nicolai kirke

Af Knud Moseholm og Aksel Nellemann

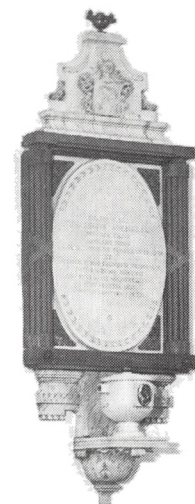
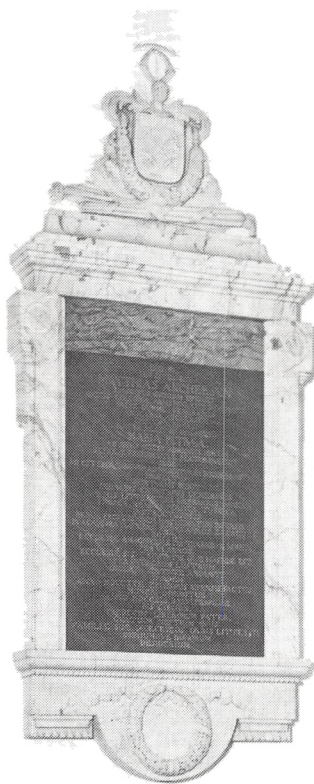
Ved den sidste store restaurering af Sct. Nicolai kirke (1973–1975) afdækkedes mellem kortrappens midte og opgangen til prædikestolen nogle hvidkalkede murrester, uden tvivl levninger af det gravkammer, som Ancher Ancheren ca. 1685 lod indrette »på den nordre side i koret« med »mur opbyggt og trælem derover«. I 1729 blev det tilskødet familien »til evindelig eje og brug«, og Ancher Ancherens da levende børn fik lov til – på egen bekostning – at »opsætte og vedligeholde« det marmorepitafium¹, de havde ladet forfærdige »kirken til prydelse og deres salige forældre til en amindelse«. I det gravkammer blev Ancher Ancheren (1644–1701) selv begravet² og efter ham hans søn Mathias Ancheren (1682–1741) og sønnesøn Johan Joachim Ancheren (1721–1785). Om dem fortæller de tre smukke marmorepitafier, som oprindeligt havde deres plads ved graven i koret. I 1848 skriver Hans Jørgen Fyhn i *Efterretninger om Kjøbstaden Kolding*: »I den nordre Chorsmur sidde... tre Marmorepitaphier, der vidne lige så meget om den forskellige Konstsmag til forskellige Tider, som de ere skjønne Hædersminder over berømte Afdøde«. Epitafierne blev siden anbragt andetsteds i kirken, de blev delt, men blev efter den sidste restaurering samlet på søndre tværflojs sydmur.

Ancher Ancherens epitafium

Længst mod øst på sydmuren er Ancher Ancherens barokepitafium opsat. Den sorte indskriftstavle med indhuggede, forgyldte bogstaver er indfattet i en knækket, profileret ramme af lyst marmor. I skyerne foroven løfter en vinget barneengel i den ene hånd en omvendt kærte, et dødssymbol, med den anden fremviser han et lille portræt af Ancher Ancheren, malet på kobber. Under en slags knækket arkitrav er der tre dekorative våbenskjolde, to vingede barneengle kigger ind over den knækkede ramme. Det midterste våbenskjold har Ancherens våbnet: to korslagte ankere, hjelm med løftede arme (som vesselhorn), der bærer et enkelt anker. På hver side af slægtsvåbenet foroven læses A A (= Ancher Ancheren). Slægten var ganske vist ikke adelig, men den havde ankernavnet, og ankeret er håbets symbol. På sideskjoldet til venstre er der forneden en fugl og over den en sparrelignende figur³ med én stjerne under og to over. Sandsynligvis er fuglen Fugl Fønix, et opstandelsessymbol eller et billede på det evige liv, sparren graven eller gravkammeret og de tre stjerner udødelighedssymboler. Tallet tre er i sig selv symbolsk. Foroven på sideskjoldet skimtes bogstaverne M P D, som sikkert står for Maren Pedersdatter, Ancher Ancherens første hu-

stru og mor til de børn, som har opsat epitafiet. På sideskjoldet til højre er der forneden en fugl med tre unger. Det må være pelikanen, der hakker sig i brystet og mader sine unger med sit blod, et Kristus-symbol. Hjelmmerket uden ankervåbnet, men med vinger findes på begge sideskjolde, på alle tre hjelme hviler der en krans, symbolet på opstandelse og udødelighed. Forneden afsluttes epitafiet med akantusværk og et vinget laurbærkranset kranium. Det skal på én gang minde os om døden og om sejren over døden.

Epitafiets latinske indskrift lyder i oversættelse:
**DEN ALGODE ALMÆGTIGE ALLERHEL-
 LIGSTE GUD⁴ helliget. Her hviler Ancher An-
 chersen, ejer af Laage⁵, doktor i den hellige teologi⁶
 og biskop i Ribe. Berømt hjemme og ude ledede
 han som rektor Kolding Skole i femten år med et
 uforligneligt ry for sine sæder, sin begavelse, sin
 høje dannelse og sin veltalenhed. I ni år vejledede
 han som førstepræst og provst menigheden i Kol-
 ding. Imidlertid blev han medgivet kong Frederik
 IV som skriftefader og hofprædikant, da denne i sin**

ungdom berejste Europa.⁷ Efter hjemkomsten ledede han som biskop Ribe stift i otte år. Han bistod som tredje ordinator ved Frederik IVs kongesalving på Frederiksborg slot den femtende april 1700. Først ægtede han Maren Pedersdatter⁸, med hende fik han fire sønner og fire døtre. Anden gang giftede han sig med Anna Obling, ejer af Laage. I juni måned 1701 døde han fromt og gudfrygtigt i Ribe, 57 år gammel. I Ribe stift genopliver ikke blot kirker, skoler og hospitaler, hvis tarv han havde våget over og draget omsorg for, smerteligt mindet om den udødelige leder og førstemand, men det gør også den lærde verden, hvis hæder han havde vogtet som et uefterligneligt forbillede på fromhed, retskaffenhed og alle dyder. Dette minde⁹ har de børn, som nu er i live, Mathias, Dorothea og Anna Margareta Anchersen, utrøstelige, sat over en dybt savnet far.

De to andre epitafier er i en anden enklere og strengere stil. Den kaldes nyklassicismen, fordi den så sin opgave i at knytte tidens kunst så nær som muligt til oldtidskunsten, den klassiske kunst. Fra ca. 1760 til op mod århundredets slutning var Johannes Wiedewelt (1731–1802) den ny kunstopfattelses store navn i billedhuggerkunsten herhjemme. Hans produktion var meget stor. Han er stadig kendt, bl. a. for skulpturerne i Fredensborg slotspark og mindelunden ved Jægerspris, men det var som gravmindekunstner, han ydede sit bedste. Mest kendte er Christian VI's og Frederik V's gravmæler i Roskilde domkirke og Holbergs sarkofag i Sorø kirke. Denne kunstner er det, som har udført Mathias Anchersens og Johan Joachim Anchersens epitafier.

Mathias Anchersens epitafium

Mathias Anchersens epitafium¹⁰, opsat af sønnen Johan Joachim Anchersen i 1771, er det midterste af de tre. Det er det største, og det er også det enkleste. Marmoret er i flere farver. Øverst ses det anchorske slægtsvåben i en åben båndomvunden randedekoration, omsluttet af akantus, derunder to krydslagte kærter. Over den sorte indskriftstavle med indhuggede, oprindelig forgyldte bogstaver er der en akantuslignende plante i brunligt marmor, i den glatte blåflammede ramme to rosetter, for enden en krans af cypresblade med bånd og andre enkle klassiske detaljer.

Epitafiets latinske indskrift lyder i oversættelse:

DEN ALGODE ALMÆGTIGE ALLERHEL-
LIGSTE GUD helliget. Her hviler Mathias Anchersen, fordum biskop i Ribe. Han blev født i Kolding den 16. marts 1682. Hans far var den højærværdige Ancher Anchersen, biskop i Ribe, hans mor, en pryd for sit køn, Maren Pedersdatter. Fra året 1701 til året 1706 ledede han som rektor skolen i Fredericia. Derfra drog han til udlandet i den hensigt at skaffe sig videnskabelig dannelse. Han vendte ikke tomhændet tilbage, men særdeles velbevandret i forskellige slags lærdom, først og fremmest hebraisk, rabinsk, syrisk, arabisk, persisk, tyrkisk. Efter hjemkomsten beklædte han elleve år igennem stillingen som professor i lavere matematik¹¹ ved Københavns universitet. Med veltalende fromhed gav han prædikestolen liv og sjæl, seks år i Tårnby kirke på Amager, fem år i Trinitatis kirke i København. Til sidst blev han i året 1731 biskop i Ribe. Han dør i embedet den 26. februar 1741¹². Han var to gange gift, far til tretten børn, bedstefar til fire børnebørn. Han var sin families, sit stifts, den lærde verdens og alle godes attrå.

Biskop Mathias Ancher, fejlagtigt anset for at være biskop Chr. Lodberg. Portræt i Ribe Domkirke.

Johan Joachim Anchersens epitafium

Johan Joachim Anchersens epitafium¹³ – også til det er der anvendt marmor i forskellige farver – har foroven en forgyldt bronzelampe, derunder slægtsvåbnet i ranke- og akantusornamentik. Den mørkeblå ramme om den hvide, ovale indskriftstavle forestiller fascies, d. v. s. ris- eller stokkeknipper, et myndighedssymbol for retsplejen i det gamle Rom. Det skal minde om, at Johan Joachim Ancher havde været højesteretsassessor. Over og under indskriften er der en lille roset og en åben dekoration af laurbærblade. Forneden er der nogle antikefter-

lignende ornamentter, nederst bærer en akantuskonsole en vase eller gravurne med Johan Joachim Anchersens portrætmedaljon i forgyldt bronze. Bronze er også anvendt som en slags nagelhoveder på rammens fodstykker og i vasens hanke.

Epitafiets latinske indskrift lyder i oversættelse:

Her hviler J. Joachim Ancher, Mathias' søn, Anchers sønnesøn, Hans Hellige Kongelige Majeståets konferensråd og assessor i rigernes højesteret. Født den 3. november 1721, død den 21. november 1785¹⁴. Det håb, der stoler på Gud, slår aldrig beskæmmet tilbage.

De metriske slutningsord ligesom understreger Anker-navnets symbolske betydning for familien. De er en smuk og værdig afslutning på de tre epitafiendskrifter.

Noter.

1. For tilladelsen til at opsætte epitafiet betaltes 33 rigsdalere 3 mark.
2. Taksten for begravelse i koret var 6 rigsdalere 4 mark i afgift til kirken.
3. En sparre er en heraldisk figur af form som et omvendt V.
4. Indskriftens D. O. M. S. er en forkortelse af det latinske DOMINO OPTIMO MAXIMO SANCTISSIMO, en kristen ændring af den antikeromske indvielsesformel, brugt i gravskrifter fra renaissance. De tre første bogstaver indgår i navnet på den kendte benediktinerlikør D. O. M.
5. Laage var en gammel adelsgård i Sindbjerg, Lindved sogn. Den var gået over i borgerligt eje, og Ancher Ancheren havde giftet sig til den, således som epitafiendskriften også oplyser.
6. Ancher Ancheren var blevet dr. theol. ved kongeligt dekret, d. v. s. uden disputats. Han havde en høj stjerne ved hove. Under sine ophold på Koldinghus havde Christian V gentagne gange lejlighed til at høre Ancher Ancheren prædike.
7. Rejsen fandt sted i 1692–1693 og gik igennem Tyskland, Italien, Frankrig og Holland.
8. I den latinske tekst står Maria, men efter kirkebogen er hun døbt Maren (1651), gift Maren (1673) og begravet Maren (1685). Maren er afledet af det middelalderlige helgenindenavn Marina, men det var ikke ualmindeligt, at man latiniserede det til det mere bibelsk lydende Maria. Maren Pedersdatter er afbildet som den største af de to piger længst til højre i rådmand, kirkeværge og handelsmand Peder Udsens epitafiemaleri til venstre i tårnrummet i Sct. Nicolai kirke.
9. Epitafiet blev opsat (ca.) 1729.

10. Otto Schmidt og Victor Hermansen: *Ribe Bys Historie II* (1956) side 302–303.
11. Der var intet professorat ledigt, som passede for hans uddannelse. Han måtte – som universitetspraksis var, sammenlign Holberg – tage, hvad der bød sig, og vente på bedre tider.
12. Otto Smith og Victor Hermansen: *Ribe Bys Historie II* (1956) side 302 om begravelsen dels i Ribe, dels i Kolding.
13. Otto Smith og Victor Hermansen: *Ribe Bys Historie II* (1956) side 303 om Johan Joachim Anchersens epitafium.
14. Hans Jørgen Fyhn skriver i *Efterretninger om Kjøbstaden Kolding* (1848): »Denne Anchersen blev ført søværts fra Kjøbenhavn til Kolding og nedsat i Choret hos sin Fader og Farfader; hvilket ældre Folk i Byen endnu erindre«.

Litteratur.

Alle tre udgaver af Dansk biografisk Leksikon indeholder artikler med litteraturhenvisninger om såvel Ancher Anchersen som Mathias Anchersen og Johan Joachim Anchersen. Litteraturhenvisningerne, der ikke skal gentages her, kan suppleres med følgende titler:

Erich Pontoppidan: *Annales ecclesiae Danicæ diplomatici IV* (1741–) side 155–156 og 159–160.

Detlev Gotthard Zwergius: *Det sjællandske Clerisie* (1754) side 740–741.

Niels Dittl. Riegels: *Udkast til Fierde Friderichs Historie efter Højer II* (1795–) side 379–380.

Parmo C. Tang Petersen: *Kolding lærde Skoles Historie* (1914) side 79–81.

Poul Bredo Grandjean: *Tillæg til Meddelelser om Thygine Graae født Lund's Forfædre* (1918) side 22–25.

Georg Braun: *Dronning Dorotheas Skolehus* (1928) side 128–129.

Ribe Bispesæde 948–1948 (1948) side 189 ff. i *Otto Andrup's afsnit: Bispebil- lederne i Ribe domkirke*.

Otto Schmidt og Victor Hermansen: *Ribe Bys Historie 1730–1820 II* (1956) side 21–166.

Danmarks Kirker. Elna Møller: *Ribe amt I* (1979) side 488.

Poul Eller: *Salvingerne på Frederiksborg* (1976).

J. O. Brandorff: *St. Nikolaj Kirke i Kolding* (1924).

Karen M. Carstens: *Skt. Nikolaj Kolding* (1964).

P. Tobiassen og Sigvard Skov: *Kolding Sct. Nicolai Kirke gennem 700 Aar* (1950).

Haderslev Stiftsbog 1977 side 77 ff.

Jens Jørgen Fyhn: *Efterretninger om Kjøbstaden Kolding* (1848) side 59–62.

Kan du blive præst, kan jeg blive bisp!

Af Aksel Nellemann og Knud Moseholm

Den 12. april 1658 fødtes *Mads Humblet* i Sønder Stenderup præstegaard. Hans far *Christen Humblet* var blevet sognepræst i Sønder Stenderup sogn to år tidligere og fortsatte som sådan indtil sin død i 1707.

I en ung alder blev Mads Humblet sat i Kolding lærde Skole. Dermed begyndte han den livsbane, som var normal for datidens præstesønner. Gennem lange tider fulgte præstesønner så vidt muligt i fædrenes spor og blev præster, ligesom præstedøtre i vid udstrækning fulgte i mødrenes spor og blev præstehustruer.

Studierne i Kolding lærde Skole voldte den unge Mads Humblet mange kvaler. Han havde svært ved at honorere de krav, der stilledes. Skolens rektor *Ancher Anchersen* rådede ham derfor til at opgive forsøget på at blive præst og i stedet finde en verdslig beskæftigelse. Da Mads Humblet til trods herfor ønskede at fortsætte på skolen, udbrød rektor *Ancher Anchersen* – formodentlig lidt irriteret – *når du bliver præst, bliver jeg bisp!*

Trods al rektoral pessimisme lykkedes det Mads Humblet at gennemføre sine studier. I 1679 blev han student og nogen tid senere teolog. Derefter var han hører ved Kolding lærde Skole i ti år (1683–1692) og siden sognepræst i Seest i 44 år. I 1716 blev han magister.

Rektor *Ancher Anchersen* forlod Kolding lærde Skole i 1683 og virkede derefter som sognepræst i

Kolding. I januar 1692 udnævntes han til prins Frederiks konfessionarius og hofprædikant. Som sådan ledsagede han prinsen – den senere kong Frederik den Fjerde – på en femten måneder lang udenlandsrejse. I 1693 kom han tilbage til Danmark og traf kort efter Mads Humblet, som nylig

Biskop Ancher Anchersen. Epitafium i Sct. Nicolai kirke.

havde overtaget præsteembedet i Seest. Mads Humblet benyttede da lejligheden til at erindre Ancher Anchersen om sin skoletid og spøgende tilføje: *Nu er jeg blevet præst, se I nu til, om I kan blive bisp!*

Mads Humblets godmodige drilleri fik Ancher Anchersen til at le hjerteligt. Han kunne ikke vide, at skæbnen skulle gøre spøg til alvor. To måneder senere – den 12. juni 1693 – døde biskop Christen Lodberg i Ribe, og umiddelbart efter udnævnte kongen Ancher Anchersen til biskop over Ribe stift. Siden rygtedes det vidt og bredt – også i hofkredse – hvordan Mads Humblet i spøg var kommet til at forudsige det, som han nok ikke havde regnet med nogen sinde ville ske.

I 1721 – 1722 var Mads Humblet i strid med bymændene i Seest angående visse naturalieydelse, som en ny kongelig forordning påbød bønderne at levere sognepræsten. Striden er omhyggeligt skildret af skoleinspektør Frovin Jørgensen i Byrådsbogen 1972 – 1973 og skal derfor ikke omtales nærmere her.

Mads Humblet blev stærkt svækket, da han blev gammel. Den 8. september 1732 visiterede den daværende Ribe-bisp *Mathias Anchersen* i Seest sogn. Han var en søn af føromtalte biskop Ancher Anchersen. Under den gudstjeneste, som ifølge skik og brug afholdtes i forbindelse med en bispevisitats, konstaterede Mathias Anchersen, at Mads Humblet afviklede hele sin prædiken med bøn før og efter på kun elleve minutter. Biskoppen konstaterede imidlertid også, at årsagen hertil var alvorlig nok. Det fremgår af et notat på latin i hans visitatsbog. Notatet skal her gengives både i biskoppens latinske version og i oversættelse. Det lyder: *corporis et ingenii viribus plane destitutus erat, decrepitus* – i oversættelse: han var ganske berøvet sine legems- og ånds-

Mads Humblet, portræt på Koldinghus.

kræfter, affældig. Pudsigt nok noterede biskoppen også – stadig på latin – at traktementet i præstegården i øvrigt var upåklageligt, prydet med mange gæster.

Mads Humblet døde den 15. september 1737, hans hustru *Elisabeth Raun* den 6. juli 1757. Ægtefællernes søn *Christen Humblet* efterfulgte sin far i embedet som sognepræst i Seest.

Heltene fra Kolding

Af Thorkild Hamming

I de mange år jeg har boet i Kolding, nærmere betegnet på Rædersvej, har jeg de hundreder af gange gået og cyklet ad Castenskjoldsvej uden at jeg - i hvert fald de første mange år - gjorde mig den ulejlighed at fundere over endsige undersøge, hvem vejen var opkaldt efter. Men efterhånden må det være gået op for mig, at denne vej ligesom Læssøegade og Olaf Ryes Gade havde fået sit navn efter en af de helte fra treårskrigen, der kæmpede i Kolding den 23. april 1849.

Både general Rye og oberst Læssøe faldt som bekendt under krigen, Rye i Fredericia-slaget den 6. juli 1849 og Læssøe i Istedslaget den 25. juli 1850, som også kostede general Schleppegrell livet. Mens de tre førstnævnte officerer alle har givet navn til gader i Kolding og Læssøe tilmed har fået en mindesten i byen, finder man ikke i vejviseren en gade med Schleppegrells navn, og når jeg nævner ham her, er det, fordi han var chef for den brigade, som Castenskiold tjenstgjorde ved den 23. april 1849, hvor han indskrev sit navn i den danske krigshistorie - og altså i Koldings gaderegister.

Castenskiold var ikke fra Kolding, men øvede den heldedåd her, der gav ham tilnavnet »Helten fra Kolding«. Iøvrigt kunne han, synes det mig, med større ret have været kaldt helten fra Fredericia, hvor han modigt og resolut afværgede sprængningen af en artilleripark, som danskerne erobrede fra slesvig-holstenerne og som disse på falderebet søgte

Løjtnant Ludvig Castenskiold.

at sprænge i luften for at den ikke skulle kunne bruges af de danske tropper. Men i Fredericiaslaget var konkurrencen om heltetitlen for hård for vor løjtnant, der iøvrigt gik krigen igennem uden, som sine tre officerskolleger med den høje charge, at lide den heldedød, som han - kunne man forledes til at

mene - havde fristet, men døde 82 gammel i 1905 på Diakonissestiftelsen. Ved hans begravelse var alle kongehusets hjemmeværende medlemmer tilstede: kong Christian IX, kejserinde Dagmar, dronning Alexandra, hertuginde af Cumberland, kronprinsparret og prinserne Valdemar og Hans.

Det var nu ikke i første række helten fra Kolding, men snarere excellencen Castenskiold, som den kongelige familie viste den sidste ære og påskønnelse af mangeårig tjeneste ved hoffet. Helten og hofmandens historie kommer vi tilbage til, først skal der berettes lidt om krigsbegivenhederne i Kolding i 1848 og 49.

Med sin beliggenhed umiddelbart nord for grænsen mellem kongeriget og hertugdømmet Slesvig, blev Kolding allerede fra krigens begyndelse påført megen uro og fortrædelighed. At den nyudnævnte overgeneral Hans Hedemann med sin ligeledes nyudnævnte kun 36-årige stabschef kaptajn Frederik Læssøe opslug deres hovedkvarter i Kolding i den første uge af krigen var vel til at bære. Mere belastende, men også oplevelsesrigt har det nok været, at en betydelig del af den 11.000 mand store danske armés forskellige afdelinger i løbet af krigens første uger passerede den lille by med kun 2.700 indbyggere. Virkelig tyngende blev det, da den danske hær efter nederlaget påskedag den 23. april 1848 ved Slesvig blev trukket tilbage til Fyn, og Jylland lå åbent for den prøjsiske general Wrangels fremtrængning. Wrangel gik den 2. maj over Kolding å og besatte det sydlige Jylland, og Kolding måtte tåle besættelsens trængsler det meste af maj måned, indtil Wrangel på Ruslands krav sidst på måneden fik ordre fra Berlin om at rømme Nørrejylland og dermed Kolding.

Kamphandlerne fortsatte dog i Sønderjylland, indtil der den 26. august kom en våbenhvile i stand,

som varede vinteren over. I den tid fandt der naturligvis ingen krigshandlinger sted, og den indkvartering af danske soldater - en husareskadron og et jægerkompagni - som Kolding måtte give plads for under våbenstilstanden, kan næppe have været den store byrde. Og at oberst Olaf Rye den 2. december blev forsat fra Sønderborg til Kolding, har vor by næppe beklaget. Rye selv var dog ikke begejstret for byttet. Et par dage før flytningen skrev han til sin kone: »Jeg sidder her i Sønderborg og ærgrer mig. Var det ikke midt i Krigen, søgte jeg min Afsked« og han fortsætter: »Endskønt du ikke vil komme til at more dig synderligt i Kolding. . . , ville jeg dog gerne, at du skulle komme derover«. Oberstinden og parrets lille søn ankom kort før jul, og blev i Kolding et par måneder, men da våbenstilstanden blev opsagt, fulgte Rye kone og barn hjem til København. Da han den 12. marts kom tilbage til Kolding, modtog han sin udnævnelse til general, og efter vegeteren og familiehygge i vintermånederne stod han i løbet af nogle uger som chef for »Ryes Brigade«.

Om de militære operationer i begyndelsen af april 1849 er det ikke lejligheden at berette her. Men nævnes bør det, at general Rye, der fra den 4. april var under fremrykning for at forene sin brigade med hærens hovedstyrke, der fra Als rykkede ind i Sundeved, hvor den med held angreb de fjendtlige styrker, fik ordre til omgående at vende tilbage til Koldingområdet, ligesom det blev pålagt hovedstyrkens chef ikke at fortsætte ud over de allerede vundne stillinger i Sundeved. Disse beslutninger var truffet af krigsministeren, som var blevet nervøs efter at have modtaget efterretninger om slesvig-holstenernes og den tyske forbundshærs samlede styrke; og efter det forsmædelige nederlag for vor flåde den 5. april ved Eckernförde, hvor linieskibet

»Christian VIII« sprang i luften og fregatten »Gefion« blev erobret, blev det besluttet, at hovedstyrken skulle gå tilbage til Als, hvorfra brigaderne Moltke og Schleppegrell blev overført til Fyn.

Den prøjsiske general Bonin kunne derefter uanstøvet føre den slesvig-holstenske oprørshær op gennem Nordslesvig, og da den danske hærledelse for at skåne byen for ødelæggelser ikke havde til hensigt at gøre forsøg på at holde Kolding i tilfælde af et større fjendtligt angreb, kunne slesvig-holstenerne den 20. april uden at møde synderlig modstand gå over Jyllands Rubicon, som det beskedne vandløb, der gennemstrømmer vor by, kaldes af Jens Jørgen Fyhn, og besætte byen. Straks efter blev det dog besluttet at tilbageerobre den lille by ved grænsen til hertugdømmerne. Hvorfor den øverstkommanderende, general Bülow, der var blevet udnævnt til posten så sent som den 15. april, ændrede beslutning så brat i løbet af den første uge på den høje post, er der delte meninger om. Man har formentlig fejlvurderet de tyske styrkers størrelse både før og efter den 20. april og vel også modstanderens vilje til at holde Kolding. Måske har det også været af betydning, at man regnede med større forståelse hos englænderne og navnlig hos russerne for en anelig dansk magtmanifestation i kongeriget end i hertugdømmerne.

Endelig kan det have spillet ind, at Bülow fra ministrene H. N. Clausen, Madvig og Spønneck havde modtaget et brev, hvori de gav udtryk for, at de forudsatte, at generalen var sig sin stilling og sit ansvar som kommanderende general bevidst, og at han, såfremt han følte sig trykket af indblanding fra krigsministeriet, kunne regne med fuld støtte i statsrådet. Hvorom alting er, så blev Bülows stab og brigaderne Moltke og Schleppegrell ført over Lillebælt, hvad general Bonin naturligvis var blevet in-

formeret om af sine efterretningsfolk, så det stort tænkte angreb på Kolding den 23. april af de danske styrker, der i denne kamp foruden af de nævnte brigader også bestod af Ryes korps, blev mødt af en velforberedt modstand. Kampene blev meget heftige og deres forløb særdeles indviklet. Men resultatet blev, at oprørerne hen på eftermiddagen sad tilbage med en slemt molestreret by, hvor general Bonin, der tog ind i Ryes gamle kvarter i Madsens gæstgivergård, fra sit vindue kunne skue ud over de mange nedbrændte gårde og sønderskudte tage. Byen var så sandelig ikke blevet skånet for krigens ødelæggelser. Et øjenvidne har senere optegnet sine indtryk fra de begivenhedsrige apriildage, som han oplevede som 13-årig elev i Kolding lærde Skole. Han fortæller om de forhåbninger, man gjorde sig i Kolding, da det rygtedes, at de danske styrker havde til hensigt at befri byen, og slutter sin beretning således: »Den 23de April, da de Danske angreb og uddrev Tydskerne af Kolding, vilde dog ikke blive en Glædesdag, derimod hjemsøgte Ødelæggelse, Kummer for de Kjære og Bedrøvelse over de Danskes Ulykke den lille fredelige Stad. – Dog Tiden læger alle Sorger, og nu er de bitre Minder udslettede, den Fremmede vil nu kunne see nye smukke Bygninger opførte i stedet for dem, der bleve nedskudte, og ingen Koldingenser kan sige sig fri for at være lidt stolt af at kunne veilede den Fremmede, idet han viser omkring paa de Steder, hvor Kuglerne havde deres Spil«.

Bülows plan for generobringen var, at Schleppegrell og Moltke skulle angribe byen fra henholdsvis øst og nord, mens Rye – hvis korps, som Læssøe gjorde tjeneste ved efter at være blevet afsat som stabschef ved overkommandoen, stod opmarcheret i Harte – skulle forcere Kolding å ved Ejstrup og trænge frem mod byen over Seest. Mens Rye, der

altså efter planen skulle omgå fjenden, var på nip-pet til selv at blive omgået og derfor fik ordre til at trække sine tropper tilbage, lykkedes det for Moltke og Schleppegrell at løse deres opgave. De fik drevet fjenden ud af byen efter blodige kampe, hvorunder der faldt 151, mens næsten 400 blev såret og 131 blev taget til fange – og byen overøst med fjendtlige brandgranater og kanonkugler.

Den kamp, der bibragte Castenskiold heltenavnet, blev udkæmpet omtrent på det sted, hvor Mindevej nu munder ud i Fynsvej. General Bonin skriver i sin rapport: »Hauptmann v. Schöning havde nogle hundrede skridt fra Koldings østlige udkant ved vejen mod Fredericia bygget en forskansning på en vel beliggende bakke og bemanded den med sit kompagni. Herfra slog han alle angreb tilbage og tilføjede derved fjenden følelige tab«.

Det var altså nødvendigt at uskadeliggøre skansernes mandskab, før Schleppegrell kunne rykke ind i byen med sine styrker. Generalen befalede derfor et jægerkorps og en halveskadron husarer, der var under kommando af Castenskiold, at gå til angreb. Jægerne skulle – støttet af to kanoner – rykke frem over en eng syd for Dyrehavegård, altså gennem det område, der nu udgør den østlige del af byparken. Når de var så langt fremme, at de kunne storme skanserne, skulle husarerne angribe fjenden i ryggen. Jægerne rykkede frem mod skanserne »med megen Omsigt og Raskhed, benyttende hvert dækkende Hegn«, men ikke så hurtigt som ønsket af brigadestaben. Så da Castenskiold, der efter ordre fra sin eskadronchef rykkede langsomt frem ad vejen fra øst, passerede »den høje Bakke Ø. for Skovmølle, hvor den commanderende General og Commandeuren for 3die Brigade (Schleppegrell) med deres respective Stabe opholdt sig, blev han tilskyndet til uopholdeligt at foretage sit Angreb«, og

med et »er husarerne bange« klingende i øret, lod han sig forlede til at kommandere: »avancer! – march! – march!« og jog i spidsen for sine husarer frem mod skansen, hvor han og hans folk blev mødt af en kugleregn, der ikke kunne forfejle sit mål. 10 husarer faldt, 19 blev såret, tre fanget og 39 heste blev skudt ned deriblandt Castenskiolds egen. Selv fik han en kugle gennem kepien, men reddede sig bag et gærde ned til stranden; »her traf jeg 2 Husarer, Hvidovre og Katrineberg« skriver Castenskiold i sin rapport om »affairen« og fortsætter: »Efter at have ligget i nogen Tid dækkede, krøb vi på Hænder og Fødder langs Gærdet til vi vare i Sikkerhed«. Således sluttede altså den episode i krigen, som af general Bonin blev karakteriseret som »et af disse dristige rytterangreb, på hvilke det danske kavaleri allerede i tidligere felttog har givet glimrende beviser.«

Schleppegrell skriver i sin melding om angrebet: »Uagtet Avantgardens Artilleri beskød Fjenden, formaaede 3. Jægerkorps og 2 Compagnier af 5. Linie Bataillon ikke at fordrive ham fra disse Forskandsninger. For at tage disse, der var aabne, i Ryggen, lod jeg den halve Husarescadron under Lieutenant Castenschiold rykke frem til Angreb langs Chausséen, medens Infanteriet og Jægerne samtidig skulde angribe Fronten. Uagtet denne Chock udførtes med overordentlig Bravour, bragte den dog intet Resultat tilveje, formentlig fordi Jægernes Fremrykken ikke skete samtidig med Cavaleries angreb.«

Skansen blev lidt senere rømmet, da de mere besindige fynske jægere og de to kompagnier, der nævnes i Schleppegrells melding, gik til angreb, hvorefter Schleppegrell kunne rykke ind i byen, hvor hans brigade blev forenet med Moltkes: Kolding var generobret i et par timer, men da den del

Otto Bache malede på bestilling af brygger Carl Jacobsen dette billede af husarernes angreb på skanserne ved Fynsvej. Maleriet hænger nu i det store trapperum på Kolding Rådhus.

af planen, der skulle have været realiseret af Rye, måtte opgives, bestemte Bülow sig for at afbryde slaget, hvorefter Rye begyndte sit berømmelige tilbagetog gennem Jylland, mens Bülow trak hovedparten af sine tropper via Fredericia tilbage til Fyn.

Dagen efter kampene i Kolding sendte kaptajn Schönning et brev til »den Königlich Dänischen Lieutenant in der Garde-Husaren Division, Herrn von Kastenskiold, Hochwohlgeboren«, hvori han skrev:

»Når jeg sender Deres højvelbårenhed disse linier under en så nøjagtig adresse, er det fordi jeg går ud

fra, at mine folks udsagn er rigtigt, og at De er den officer, der ved attacken mod skansen ved vejen fra Fredericia den 23. d. m. kom derfra med livet i behold. (Mine folk skulle kende Dem fra Slesvig).

Dette kække angreb vil i Deres armé blive værdsat på samme måde, som det i fuldt mål er blevet i vor. Under alle omstændigheder hører det blandt de mest glansfulde våbenbedrifter i kavaleriets historie.

Efter at hesten var skudt under Dem og De løb langs vejen, kom min ordre til ikke at skyde på

Dem allerede for sent, men i enhver jægers hjerte var dette forsæt allerede fattet. Måtte den velfortjente hæder blive Dem rigelig til del, fra vor side vil De, kan jeg forsikre Dem, møde den største ære og anerkendelse, og De må derfor tillade os som en ærbødig anerkendelse at tilbagelevere Deres pistoler, som er det eneste vi fjernede fra Deres døde hest.

Modtag til slut endnu engang forsikringen om vor allerstørste højagtelse.

von Schöning
Hauptmann und Chef der 1ster Compagnie
des 1sten Schleswig-Holsteinschen
Jäger Corps.
Für sich und im Namen seiner
Offiziere und Soldaten.«

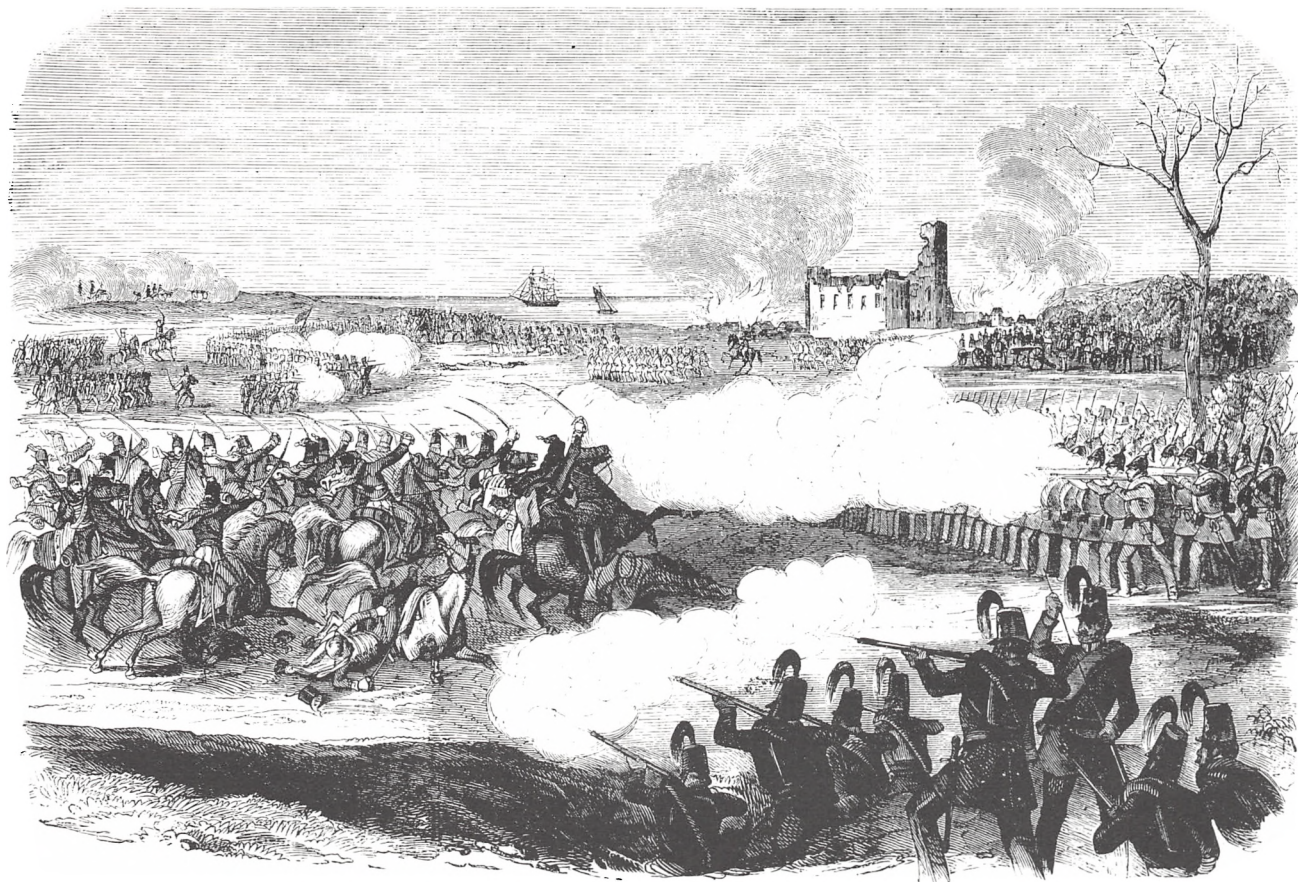
Som det fremgår af brevet, har Castenskiold ikke »roligt tømt sadeltaskerne på den faldne hest«, som nogle af dem, der har berettet om hændelsen vil vide. Han løb fornuftigvis sin vej. Og når Museet på Koldinghus i dag kan udstille de to pistoler i krigsmindesamlingen, skyldes det i første række den ridderlige kaptajn Schöning, der sendte Castenskiold pistolerne med ovenstående brev, og dernæst Castenskiold, der 50 år efter begivenheden på museets opfordring forærede det pistolerne. Da brevet og pistolerne »ad omveje« nåede frem til Castenskiold, takkede han Schöning i et brev, hvori han bl. a. skrev, at det ridderlige og for ham alt for smigrende indhold borger for, at det er ført i pennen af en prøjsisk officer, at han foreløbig vil lade det vente til bedre tider at give udtryk for sin dybt-følte tak og han giver udtryk for håbet om, at det må lykkes for ham at overbringe en så tapper fjende sin mundtlige tak.

I sadeltaskerne, som altså ikke blev tømt, lå også

Castenskiolds feltpibe, men den ridderlige prøjsiske kaptajn fjernede jo ifølge eget udsagn kun pistolerne, så hvor piben er blevet af, er ikke godt at vide – under danskernes hastige og blodige visit i Kolding hin aprilsdag har der næppe været tid til at lede efter den. Castenskiold må imidlertid have delagtiggjort sine omgivelser i sit savn, hvad man så vel forstår. Hvorom alting er, så forærede general Blücher, der under felttoget fulgte den såkaldte »husar-division« og således overværede det berømmelige husarangreb i Kolding, Castenskiold en værdig erstatning for den mistede pibe, nemlig en merskumpibe, hvis udskårne hoved skulle være et portræt af den berømte general Blücher fra Waterloo, som giverten var i slægt med. Også denne raritet finder man i montren med pistolerne.

Castenskiold kom altså helskindet og hurtigt derefter med sine pistoler i behold, ny fin pibe, helteglorie og ridderkors fra kampene i Kolding, der sad tilbage med smerterne. Kjøbenhavnsposten fra lørdag den 28. april opregner alle de afbrændte bygninger og gårde i Kolding og skriver derefter, at »selv efter at Kampen i mandags var endt, har den kannibalske Fjende fortsat sit Raseri mod den ulykkelige By med Plyndring og Ødelæggelse; han afholdt endog Borgerne fra at slukke Ilden. . . Kjøbmand I. Aagaard og Handelsbetjent Barret ere slæbte bort, fordi de havde gjort activ Modstand. Amtmand Lehmann, der kom fra Veile for om muligt at virke til Fordeel for Byen, skal være arresteret«.

Orla Lehmann blev efter martsministeriets sprængning i november udnævnt til amtmand over Vejle amt, og da efterretningerne om ulykkerne i Kolding nåede frem til amtsgården, begav han sig straks til Kolding for som øverste civile myndighed at yde borgerne i den ilde tilredte by hjælp og be-

Slagte bei Rønbjerg am 23. April.

skyttelse. Han blev imidlertid ikke af tyskerne modtaget med den respekt, han som kongelig dansk embedsmand havde ventet, men blev overfuset med de værste skældsord og udsat for korporlig overlast. Da han blev stedt for Bonin, dekreterede generalen, at Lehmann var en person af en sådan politisk betydning, at han skulle føres til oprørsregeringen, hvorefter den tidligere minister trods sine protester

mod den folkeretsstridige handling blev ført til Slesvig og indsat på Gottorp slot og senere overført til fæstningen i Rendsborg, hvorfra han først blev løsladt den 11. august.

Allerede en måned forinden var der sluttet våbenstilstand. I et brev fra Kolding den 2. august 1849 – gengivet af Fyhn i hans »Kolding i Tidsrummet 1848 til 1860« står der: »Endelig – ja endelig ere vi

blevne Tydskerne qvit. Imorgen er det netop 15 uger siden Insurgenterne trængte herind og besatte Kolding, og i den tid have vi naturligviis været indlemmede i det meerumschlunge, stammverwandte »Schleswigholstein«. . . Imorges forlode altsaa de sidste Rigstroppe Jylland; det var en Deel af 12te Regiment og af dem, som skulde forblive i Slesvig under Vaabenstilstanden. . . Da Preusserne vare borte, blev her i Kolding et temmeligt Røre i Forventning af de Danskes Ankomst. Det varede kun nogle faa Øieblikke, før i alle Gader og Stræder Dannebrog vaiede i større eller mindre Format efter Evne og Leilighed fra mange Huse, og en stor mængde Mennesker fra Byen og fra Landet i Syd og Nord bølgede igjennem Gaderne for at være med at byde de kjære Gjester, vore tappre Krigere, et hjerteligt Velkommen«. Koldings rolle i treårs-krigen var nu udpillet.

Om Castenskiolds bedrifter i den første slesvigske krig efter Fredericiaslaget melder mine kilder kun, at han deltog i Istedslaget, hvad man vel næsten kunne sige sig selv, for hvordan skulle Danmark kun godt og vel et par år efter, at styrkerne med megen mæje var kommet op på 14.000 mand, have kunnet opstille 40.000 mand forud for dette slag, hvis ikke alt, hvad der kunne krybe og gå, havde været sat ind og alle professionelle officerer været i aktion. Og Castenskiold var professionel officer. Kun 12½ år gammel blev han elev på Landkadet-Akademiet, som den senere kong Christian IX kort forinden var udgået fra. Ved adgangseksamen til dette hæderkronede akademi bragte den unge Castenskiold sig imidlertid i vanskeligheder, som hans fars regimentschef dog fik bragt ham ud af ved at skrive følgende brev til landsfaderen:

Allernaadigste Konge!

Det er ikke paa egne, men paa min kiære Kammerats Vegne, at jeg i Dag allerunderdanigst vover at nærme mig Deres Majestæt, idet jeg paa det inderligste trygler om, at denne Dristighed, der ene har sin Grund i min ubegrænsede Tillid til Deres Majestæts Landsfaderlige Naade, ei maa miskiendes? Sagen er, Deres Majestæt, denne:

Ved den nu afholdte Examen paa Landcadetacademiet skal Cadet Castenschiold, en Søn af vor Oberstløjtnant, og Cadet Wegener, en Svoger til herværende Oberst Castenschiold, have tildraget sig Mistanke om: den Første at have hjulpet den Sidste ved Udarbejdelsen af en Stiil. Endskiönt man her – med Kiendskab til begges Kundskaber – ei begriber det eller anseer det sket, saa ere dog Forældrene i en gruelig Ængstelse for de Følger, en saadan Mistanke kunne have paa deres Børns Fremtid. Kammerherreinde Wegener, hvis Søn Cadet Wegener er, har Efterretningen spændt saaledes, at man ei var uden Ængstelse for hendes Helbred, og Oberstlieutnanten er halv fortvivlet for sin Søn. Begge Castenschiolderne valgte derfor at kaste sig for Deres Majestæts Fødder og bede Dem være, hvad De altid var: en naadig Konge, der – havde end Brøde fundet Sted – vilde lade Naade gaa for Ret!

Allernaadigste Konge!

Er end en Forseelse af den Natur lidt strafværdig, vilde Deres Majestæt som Fader dog ei mere ynde den Søn, der trods Frygt for Straf hjalp sin Kammerat, end den, der nægtede Hjælp? Og er det at bede og søge om Hjælp nogen kapital Forbrydelse? Kunde det ei afgjøres ved en lille Arrest uden at have videre Indflydelse paa de unge Menneskers Fremtid? Tilgiv, Allernaadigste Konge, hvert Ord, jeg har vovet at tale, men sandeligen jeg har seet saa megen

Sorg og saa mange Taarer, at mit Hierte maatte tye til Dem, der altid, hvor De kunde, aftørrede Taarer.

Velsigne Gud og bevare Deres Majestæt!

Allerunderdanigst

Høegh Guldberg.

Frederik VI lod nåde gå for ret, drengene blev optaget på skolen, og den 1. november 1842 forlod Castenskiold akademiet som sekondløjtnant og blev beordret til tjeneste ved 2. dragonregiment i Itzehoe. Her fik han efter nogle års tjeneste følgende bedømmelse: »dygtig rytter, anvender flid på videre uddannelse til dygtig cavaleriofficer, viser lyst til tjenesten og giver de bedste forhåbninger.«

Da oprøret brød ud i marts 1848, fik officererne i hertugdømmerne af den provisoriske regering i Rendsborg tilbudt uhindret rejse til nærmeste havn, 50 rigsdaler i rejsepenge og en måneds løn, såfremt de ville forpligte sig til ikke at tjene imod oprørerne. Castenskiold og alle øvrige danskfødte officerer betakkede sig, hvorefter de blev ført til Rendsborg for senere at blive interneret i Altona og efter et mislykket flugtforsøg herfra sat i strengt fangenskab i Segeberg. Først på sommeren blev de overført til Rendsborg, hvor de opholdt sig indtil våbenstilstanden blev sluttet sidst i august 1848, hvorefter de via Eckernförde rejste til København.

Castenskiold blev efter hjemkomsten beordret til tjeneste ved Gardehusarerne, og den eskadron, som han tilhørte, lå efter tilbagetrækningen i begyndelsen af april 1849 i kantonnement på Fyn, hvorfra den blev overført til Jylland med Schleppegrells brigade, som den var underlagt, for at medvirke ved Koldings befrielse.

Efter krigen gjorde Castenskiold tjeneste ved »Gardehusar Divisionen« og i dens »Conduitelister« fra årene 1850–53 finder vi følgende udtalelse om ham: »Meget dygtig, praktisk uddannet officer, legemlig rask med gode forstandsevner, er en god og rask rytter, duelig til at tjene i højere charger«. Denne vurdering har vel været medvirkende til, at han i 1854 blev kommanderet til at deltage i »Den kejserlige-kongelige østrigske manege« i Wien. Castenskiold fik dog ikke lejlighed til at fuldende dette kursus, for allerede samme år blev han hjemkaldt for at tiltræde som adjutant ved 3. kavaleribrigade, som tronfølgeren, prins Christian var chef for; og siden fulgte den fem år yngre Castenskiold trofast Glücksborgeren og hans hus.

Da prins Christian i 1858 rejste til Paris for at overbringe Napoleon III den danske konges lykønskninger i anledning af, at et attentat på kejseren var mislykket, var Castenskiold med i prinsens følge. Københavnerpressen holdt naturligvis sine læsere underrettet om prinsens modtagelse i det store udland. Om Castenskiold vakte opmærksomhed, vidste den ikke at berette, men den kunne fortælle sine læsere – til megen ærgrelse for en af dem, nemlig Frederik VII – at »alle lagde Mærke til Prindsens intelligente Ansigt, hans elegante Tournure og den Lethed, hvormed han bærer Uniform«. Denne kuriøse oplysning kan man finde i J. P. Trap: Fra fire Kongers Tid. Trap, der var kabinetssekretær under både Frederik VII og Christian IX, er skaberen af et af vor håndbogslitteraturs standardværker, der nu i 5. udgave stadig bærer hans navn: J. P. Trap: Danmark, ligesom han i en årrække var udgiver af Hof- og Statskalenderen. Han fandt også tid til at skrive ovennævnte memoirer, som A. D. Jørgensen, der i 1886 fik manuskriptet til gennemlæsning, karakteriserede som værende i høj grad

forargelige i deres brutale afsløringer og derfor fik tilbageholdt. De foreligger imidlertid nu i bogform, og vi kan der om vor helt finde enkelte oplysninger, som måske ikke ligefrem er forargelige, men heller ikke just flatterende. Da Castenskiold sammen med en anden af prins Christians adjutanter ved tronbestigelsen i 1863 kom ind i kongens adjutantstab, får han følgende ord med på vejen af Trap: »Castenskiold, bekendt af, at han havde ved Kolding pareret en fejlagtig givet Ordre og virkelig gjort et Cavallerichok mod en Skandse, en net Cavaler og ganske flink i Administrationen, blev senere Cavaler hos Dronningen. Ei heller han havde efter sit noget indolente Temperament godt af dens Slags Stilling.«

Da der i 1874 var udsigt til ledighed i embedet som hofmarskal, gjorde man et forsøg med Castenskiold som fungerende hofmarskal, »men det faldt ikke godt ud. Castenskiold er en net og brav Mand af et vakkert Compartment, men han er for aandsdoven, og er altid bange for at blive for længe ved Hoffet, og saa skjænder Mama: Fru Sophie Castenskiold, der er en lille Satan i Ordets allerbedste Betydning, der bestandig og til Alle skildrer sin Ludvig som et Mønster paa, hvorledes en Mand ikke skal være og navnlig altid lægger ham til Last, at han ikke til enhver Tid er til Opvartning for hende, og det uagtet han er ansat som Dronningens opvartende Kammerherre«. Tjenstgørende kammerherre hos dronning Louise var han blevet allerede i 1866, og Trap beretter, at »Castenskiold er bleven Hofchef(!) hos Dronningen« i 1879, et hverv han bestred til dronning Louises død i 1898, hvorefter han blev tjenstgørende kammerherre hos kongen og ordensskatmester i ordenskapitlet.

På sine ældre dage mødte Castenskiold en anden skrivende hofmand. Det var C. H. Rørdam, der i tre

bøger i dagbogsform skildrer livet ved Christian IX's hof fra 1891 til 1906. Rørdam var adjutant hos kongen til han i 1898 faldt for aldersgrænsen som kaptajn, hvorefter han de følgende syv år virkede som intendant ved den kongelige civilliste. Der er intet forargeligt ved Rørdams bøger og ikke det, der ligner afsløringer, men de giver os nogle glimt

Mindestenen på Fynsvej, afsløret 1899.

af den gamle hofmand, som allerede et par dage efter Rørdams tiltræden figurerer i dagbogen med en oplysning om, at kammerherren, som så ofte både før og efter, var med i majestæternes følge på en udenlandsrejse. Et par måneder senere møder vi »Dronningens Hofchef, den ny Excellence Castenskiold. . . (som er) fast indkvarteret paa Bernstorff«, da var hoffets tro tjener blevet udnævnt til gehejme-konferensråd. Nogle år senere berettes det, at »bemeldte Excellence altid fortæller mig, hvor meget han i sin Lejlighed paa Christiansborg har lidt af Fodkulde« og den samme dag – den 11. januar 1896 – fortælles om kongeligt besøg i Casino til en folkekoncert, hvor der var mødt for få ekvipager frem til hjemkørslen, så prins Harald, Castenskiold og Rørdam må deles om en åbenbart meget lille vogn, hvori »Castenskiold maatte sidde paa mit Skjød. Det er saamænd første Gang, jeg har haft den Ære at have en Excellence paa Skjødet!«.

Lidt hofsladder bliver vi også indviet i, da Castenskiold »ovre hos mig (fortalte) om Besøget i Paris den Gang han fulgte daværende Prinds Christian dertil« og berettede om Napoleon III's manerer og fortæller om »de senere Rygter om den lille Prinds Napoleons Fødsel, som skal have været Grunden til Krinolinernes Fremkomst«.

Fra dagene omkring den 23. april 1899 findes desværre ingen optegnelser i dagbogen, men Rørdam betror os, at kongen ved taflet den 6. juli s. å. udbragte »en Skaal for de mange brave Veteraner, som idag mødes i Frederits i Mindet om den smukke Kamp idag for 50 Aar siden. Og da De, Castenskiold, er tilstede her som den eneste, der deltog i Slaget, vil jeg bede Dem modtage Skaalen!«. Og nogle dage før, den 31. maj, »mindede Kongen Castenskiold om, at det idag var Halvhundredearsdagen for Rytterifægtningen ved Aarhus og henvendte

i den Anledning nogle smukke Ord til Castenskiold for hans modige Optræden ved Kolding 1849, hvortil C. svarede, at han hellere havde været med ved Aarhus«.

Det skal formentlig kun opfattes som den slebne hofmands artighed over for sin kongelige arbejdsgiver, men det kan vel ikke ganske udelukkes, at den gamle excellence med årene er blevet træt af at være helt – eller i det mindste uheldig helt – og at han stadig er tyngt af ansvaret for de ti husarers meningsløse død. I det brev af 17. april 1899, hvor han lover »Hr. Museumsdirecteur, Tandlæge Friis« at forære Museet på Koldinghus pistolerne og kapitajn Schönings brev, skriver han: »er det muligt at opnaae, vilde jeg meget gjerne have, at dette Brev m. m. ikke kom i *nogensomhelst* Avis. En Bøn har jeg, om De venligst vilde modtage en Krands fra mig. . . som jeg ønsker anbragt paa Thaulov Kirkegaard paa mine Husarers Grav«.

Erindringer fra Gl. Ålbo

Af Ellen Beck

Gl. Ålbo er et lille fiskerleje ude ved Lillebælt. Jeg er født der, og min slægt har boet der mange år. Min far, bedstefar og oldefar var alle fiskere, og min mand var også fisker.

Navnet Gl. Ålbo (eller som de fleste i Frydenborg siger, Gl. Ålgård) menes at stamme fra før i tiden, da der blev fanget mange ål der på kysten og for at opbevare dem længst muligt, var der skure med store saltkar, hvor ålene blev saltet. Helt bestemt kan det ikke siges, men min far mente at kunne huske snak om det.

Da Sdr. Stenderup i 1807 brændte, flyttede flere af beboerne ud på små ejendomme langs med Lillebælt. Stederne kaldtes Frydenborg og Gl. Ålbo. Da der ikke var meget over fire tønder land til de fleste huse, måtte folkene ernære sig på anden måde. Flere blev fiskere, andre arbejdede på gårdene eller i statsskovene.

Min familie Tørnæs stammer fra Gl. Ålbo. Mine oldeforældre boede der i hvert fald også. Sagnet om, at navnet stammer fra en mand, der svømmede over Lillebælt fra Fyn og drev i land på Stenderup Hage, et tørt næs, deraf navnet, troede min far, Hans Erik Hansen Tørnæs, ikke rigtigt på, men ville ikke afvise det. Årsagen til, at manden svømmede over Lillebælt var, at han og en anden mand skulle i militsen. Når de rømmede, blev de fredløse og måtte resten af livet leve i ubemærkethed. Min

bedstefar, Laurits Hansen Tørnæs, fortalte, at i krigens 1848 lå der krigsskibe uden for Gl. Ålbo, og der blev givet besked på, at der ville blive skudt på huset, da der var mistanke om spioner. Min oldefar roede så ud til fjenden og fortalte, at der sad en gammel »værkbrudden« kone derinde, og hende kunne de ikke få ud. Krigsførelsen dengang har nok regnet mere med menneskeliv, end tilfældet er nu, for både den syge kone og huset blev skånet. I 1906–1907 blev huset bygget om fra bindingsværk til rødstenshus, dog er lade og udhuse det samme. Min bedstefar hentede min bedstemor fra Føns, hvad næsten alle fiskere i Gl. Ålbo og Frydenborg gjorde. Det var lettere at sejle over vandet end gå til nærmeste købstad. Den meste handel foregik over bæltet. Middelfart var nærmest, der boede også lægen. Han måtte hentes i robåd eller sejlbåd. Motorer kendtes ikke.

Min bedstemor Karen Tørnæs, født Nielsen, var en dygtig kone. Hun var meget energisk. Hun arbejdede både i mark og stue, og så kunne hun både regne og skrive, og det kneb for mange af datidens ubemidlede folk. Min bedstefar lærte aldrig at læse lange sætninger. Min bedste læste højt for ham og os, så bedstefar fulgte skam godt nok med. De havde fire tønder land, hvor der både var korn, roer og lidt græs. 2–3 køer, en hest og grise var der altid i stalden, men et stort arbejde var det også at skaffe

føden til så mange dyr. Bedste trak med kørerne op ad vejen og lod dem græsse på grøftkanten, eller bedstefar slog græsset og hentede det hjem til hø.

Ved stranden groede der i min barndom store rigdomme af noget, bedstefar kaldte »mell«. Det plukkede vi også og gav grisene. Kørerne brød sig ikke så meget om det.

Bedstefar kørte også lidt. Man kan kalde det vognmandskørsel. Når nogle i Sdr. Stenderup manglede grus til gårdsplads og havegange kørte bedstefar et læs à 2,- kr., måske helt til Kolding. Fisk kørte han til torvet om vinteren for en fisker i Frydenborg, Emil Hede. Trods kulde og sne måtte »Elly« spændes for, at bedstefar fik en knippe halm om fødderne og en stor kavaj på, da det jo tog mindst to timer at komme til torvs.

I Gl. Ålbo var min bedstefar, Laurits Hansen Tørnæs boelsmand og fisker og efter ham min far Hans Erik Hansen Tørnæs. Desuden var der Peter Petersen (høker) og før ham hans far Jens Petersen (høker). De stammede også fra Stenderup, hvor moderen havde en høkerforretning. Thomas Madsen Årup, hans far, Kresten Madsen Årup, Nis Ludvig var alle fiskere fra Gl. Ålbo.

Min far og Peter Petersen var i flere år makkere om vinteren, hvor de fiskede med kroge efter torsk. Peter Petersen der var ungarl fik en motorbåd (den første fisker der, som havde råd til det).

Om sommeren havde far en kvase, og han og Nis Ludvig fiskede efter ål og ålekvabber, især i Gamborg Fjord. Om vinteren skulle drivkvaserne, som de kaldtes, på land, og da der ikke er meget forstrand, måtte de ad rettens vej erhverve en strimmel af gården »Gl. Ålgård«. Der stod en barkgryde og et spil, og der blev anvist plads til bådene. De vod, der blev fanget ål i, måtte ofte barks i »katliko«. Det foregik i barkgryden, en stor jerngryde, der blev fy-

Laurits Hansen Tørnæs, ca. 1936.

ret under til det kogte, så catechuen (i fiskersprog »katliko«) blev smeltet og kogt ind i voddet. Dernæst skulle det lægges ud i græsset og tørres, inden det igen kunne bruges. Det nyere nylongarn skal ikke behandles.

Min bedstefar og far fiskede også efter blankål om efteråret. Garn og ruser skulle først tjæres – også i gryden, men med tjære, kultjære. Fremgangsmåden var som med ålevoddet. Fiskeri med ålevod var jo meget afhængig af vejret, da vinden jo skulle føre kvasen frem og voddet bagefter med linen.

Ålefiskeri om efteråret var med faststående redskaber. Først skulle pæle i forskellige længder og tykkelser slås ned i bunden i et meget sirligt mønster. Garnet skulle passe nøje til bunden, der jo ikke er lige jævnt. Et ålegarn, der stod forkert, kunne

Hans Erik Tørnæs bøder garn, sommeren 1936.

ikke fiske, så der var altid stor diskussion, før pælene blev sat. Somme tider måtte der måles vanddybde, da bunden kunne forandre sig fra det ene år til det andet. I ældre tid måtte alle pæle hamres ned med håndkraft og en stor trækølle, der var jerngjorde om. Et meget strengt arbejde. Så kom der en rambuk på en stor jolle, så kunne to-tre mand nå en del på en dag. Nu kan en mand gøre det ved at spule vand ned, så sand og grus forsvinder og pælen synker ned.

Ålefiskeriet var i ældre tid en god hjælp for de mange små husmænd og fiskere langs kysten. I vore dage måske knap så godt. Kun til de fiskere, der har mange garn. I ældre tid var der ikke ålegarn ude oppe langs Sønderjyllands kyst eller sydpå. Det er der kommet nu, og så når der ikke så store fangster herop.

Ved Gl. Ålbo er vanddybden stor næsten ind til bredden, og da skovene og Stenderup Hage giver læ, er det blevet til en naturhavn i Gl. Ålbo.

Det gav så fiskerne den tanke, at der kunne bygges en rigtig havn med mole og fortøjningsplads både til de hjemmehørende fiskere og eventuelt små fragtbåde. Fiskerne drog i flok til kommunens folk, men svaret var nej. Måske havde det været bedre med en havn, det er vist svært at bedømme i dag. Der bor kun en fisker i Gl. Ålbo, men måske havde der været flere, hvis havnen havde været der. I min barndom kom der flere yachter (en slags fragtbåd) til Gl. Ålbo med sten og ral til brug til vedligeholdelse af vejene. De var jo ikke asfalterede dengang. Det var skipperne Gørges og Bauer fra Agrtrupvig, der sejlede i land med store lastede pramme, og manden fra fattiggården kørte helt ud i vandet med heste og vogn og kørte det i land. Der blev også lavet et tipvognsspor i skoven ved skovriddergården. Det blev brugt i flere år til at læsse trækævlere i fragtbåde.

Gl. Ålbo og Frydenborg udgjorde tilsammen et lille samfund, Stenderupskov.

Stenderupskov skole var samlingsstedet for møder og talere, politiske som kirkelige, og hvad der

Garnrensning ved stranden.

Artiklens forfatter er nr. to fra venstre. Ca. 1956.

ellers skulle drøftes af småting. Store beslutninger blev drøftet i forsamlingshuset i Sdr. Stenderup.

Stenderupskov havde egen brugs, senere købmand. Sidst købmand Graversen, som lukkede sidst i 70erne. En smedie var der også. Hvor Mørkholdtvejen gør en brat svingning lå smedien. Smed Ole Schmidt blev kaldt Ole Gnist. Da han døde, lukkede smedien, antagelig 1918-19 eller deromkring. Bønderne havde heller ikke eget tærskværk, men havde ét tilsammen, der gik ved en, jeg tror, dampmaskine, i det mindste motor. En mand, Peter Si-

mosen, betjente vidunderet, og han tog fra gård til gård om vinteren og tærskede kornet. Folk med tre-fire tønder land brugte plejlen – to træstave bundet sammen på en egen facon, så den ene halvdel hævedes i luften og den anden halvdel slog ned i kornet. Et drøjt arbejde. En plejl var bundet sammen med åleskind. Mølleren fra Stenderup hentede så det tærskede og rensede korn til forarbejdning, både til menneske- og dyrefoder og afleverede det igen. Ikke alle husmænd havde en hest.

Stenderupskov har forandret sit udseende. Det,

Stranden ved Gl. Ålbo.

jeg husker fra barndommen, er alle de store, smukke levende hegn. Rundt om alle marker var der hyld, vildroser, hvid- og rødtjørn og brombærranter overalt. Alt det gav mad til fugle og smådyr, og vi plukkede bær hele efteråret, som blev solgt til købmanden.

I endnu ældre tid var markerne ned til bæltet indhegnet med piletræer. Vist et særpræg for denne egn. Pludselig kom bønderne i tanker om, at hegnene skulle brændes af og markerne sprøjtes. Måske lidt gevinst, men helt bestemt et onde for alle dyr, især fugle og smådyr, der spiste bær og byggede rede i hegnet. Næsten alle vandhuller blev fyldt med skrammel og til sidst fyldt med jord. Resultatet blev, at alt hvad der levede og fik føden i ferskvandet, uddøde.

Engen, der lå smukt ned mod bæltet, blev drænet, og alle de planter, der voksede i vådområder forsvandt langsomt, og nu er der nærmest langt, tørt græs.

I mine øjne er landskabet langsomt ødelagt, men måske forlanger tiden det sådan. Jeg tror det nu næppe, for hvad er naturen uden dyr på marken og fugle i luften. Hvis ikke der bliver gjort noget for at skærme naturen, er jeg bange for, at vore oldebørn ikke oplever at se dyr, jeg som barn, og voksen med, har fodret og værnnet om.

Næst efter mit hjem lå den gamle kro. I min barndom ejedes den af Louise Langhoff, enke efter Rudolf Langhoff fra Gl. Ålgård. I mange år var det et sted, hvor en del mennesker kom, både som bade-gæster, som det kaldtes, og som turister.

Jeg husker at kunstmaleren Slott-Møller og flyve- ren Botved har boet der. Da det er en kongelig privilegeret kro måtte der altid være mad i huset, hvis der kom en gæst. Da var der også overfartssted i Gl. Ålbo. Min bedstefar og far har sejlet mange folk til

Fænø eller Skrillingstrand. Under besættelsen sejlede far tit med frihedskæmpere til Fænø, hvor de havde et fristed. Jeg har også selv roet folk over til Fænø.

I min fars yngre dage var der keglespil på kroens mark, men det husker jeg ikke. I Frydenborg var der en del yngre fiskere på fars alder. Niels Hede havde en stor flok børn, som opvoksede der og i flere år også fiskede derfra. Christian Hede og Karoline havde ingen børn. Knud og Sidsel boede på »Hagen«, Emil og Ida i Rønnen, Poul Hede og Gine, Marius Hede og Margrethe – alle kom til keglespil i deres ungdom, men det holdt op, og efterhånden, som der stiftedes familie, der blev de hjemme i Frydenborg.

I min barndom var Frydenborg langt væk. Vi børn måtte ikke gå så langt væk, men vi mødtes jo i skolen og blev kendt med hinanden på den måde.

Stenderupskov fik bygget ny skole omkring 1917-18, og jeg var i det første hold børn.

I den tid skolen blev bygget, var kroen i Gl. Ålbo til rådighed for undervisningen. Lærer Brun og frk. Christiansen var de eneste lærere. Frk. Christiansen boede i ovnhuset – et ussel lille hummer, man skulle jo prøve at byde de herrer og damer lærere det i vore dage. Jeg var meget glad for at gå i skole og tilbad både lærer Lübecker (lærer Brun var ikke med i den nye skole, men flyttede til Stenderup) og frk. Christiansen. Hun lærte os meget. Hvordan vi skulle opføre os og især, hvordan vi ikke måtte. Lidt har der vel altid hængt ved. Hvis f. eks. en dreng kom våd af regn i skole, eller hvad der kunne ske i 1. klasse, at ét kom til at tisse i bukserne, måtte de pænt iføre sig hendes langbenede bukser. Det var jo både ondt og godt for den arme unge, det gik ud over. Vi havde stor respekt for vore lærere, men engang imellem gjorde vi alligevel noget for-

kert. Jeg husker, da flyver Botved første gang landede på »Dortealunds« mark. Vi havde frikvarter, og vi måtte ikke gå ud på vejen, men en sådan verdenssensation var ikke til at stå for. Vi syntes, det var lige over det første hegn, og vi løb derover, men det var stadig væk længere væk, helt til vi snart var

i Frydenborg. Vi fik set en flyvemaskine, men skulle jo så hjem. Jeg er bange for, at jeg havde en stor skyld i udflugten og var ikke helt godt tilpas jo nærmere vi kom skolen. Jeg fik så den geniale idé, at vi skulle komme marcherende og synge for fuld udblæsning, det gjorde vi og mærkværdigvis – vi fik

Stenderupskov skole, ca. 1912. Lærer Lübecker til venstre, frk. Christiansen til højre.

ikke engang skæld ud, blot skulle vi i en fart på plads. Om Lübecker syntes, at det var så stor en oplevelse for os, at han ikke ville tage glansen af den fik vi jo aldrig at vide.

Selv ville jeg på det tidspunkt gerne være lærerinde, men far havde jo ikke råd til at lade mig læse, og jeg blev også godt tilfreds uden.

I første og anden klasse hos frk. Christiansen kom vi hver sommer på en lille skovtur, måske endda to gange. Turen gik over marken til skoven ved Kongens Hørgård over Djævlebroen og ned til Slumrebænken. Den var helt nede ved Lillebælt mellem Skovriddergården og Thues Hus (fodermesterbolig til Kongens Hørgård). Bænken var gravet ud i en halvmånefacon ind mod skoven, så vi sad og så ud over vandet. Vi havde mad og sodavand eller saftvand med, som vi spiste. Så legede vi lidt og sang, og turen gik så langs stranden om til Gl. Ålgård hos Hans Langhoffs. Her ventede der kakao og kage. Vi legede lidt igen og drog så hjem efter en meget herlig dag.

Slumrebænken er desværre flere gange skredet med ud over skrænten, enten væltede de store gamle træer, eller vand og frost løsnede jord og sand, der så styrtede i vandet.

I flere år blev gangstierne langs med vandet, altså oppe i skoven, holdt i orden med hakke og rive, men i mange år har det ligget upåagtet hen, men vi, der har oplevet slumrebænken i sin glansperiode, glemmer det vist ikke.

En gang om året var der så den store skovtur. Den gik til Løverodde. Der blev vi kørt ned med hestekøretøj. De fleste bønder kørte med deres folk, og det var en stor dag. Madkurvene bugnede af god mad med pålæg på, som vi ellers ikke kendte ret meget til. Både far og mor var med, og det var vi ikke forvænt med. Vi legede hele eftermiddagen –

Ellen Beck og hendes familie, ca. 1939.

også Lübecker og frk. Christiansen legede med, og når vi ud på aftenen tog hjem, råbte vi hurra og sang af fuld hals, det gjorde vi for resten også på turen derned, men der var flest folk at vinke til på hjemturen. Da var de folk, der ikke var med, jo kommet fra arbejde, og de ældre sad i vejkanten og lige frem ventede efter hver vogn, der kørte forbi. Det var den største dag, vi havde hele sommeren. Ikke engang fødselsdagen kunne måle sig med den.

Meget vand er løbet i Lillebælt siden disse begivenheder.

Jeg er nu flyttet til Kolding, men jeg mindes altid de gode, indholdsrige og dejlige år i Gl. Ålbo.

Hagerup

Af Knud W. Petersen og Hanne Mette-Pedersen

*Andreas Thomsen Hagerup, Akademisk Arkitekt,
24. november 1856 – 26. oktober 1919.*

A. Hagerup

Andreas Thomsen Hagerup blev født i Store Solt ved Flensborg og voksede op i en præstegård. Efter gennemført realeksamen på Sorø Akademi og udstået læretid som snedker, tog han som 28-årig afgang fra Kunstakademiet som arkitekt. I de følgende 2 år arbejdede Hagerup for arkitekt H. B. Storck, der er kendt for sine kirkerestaureringer.

Efter 2½ år som assistent ved Kryolit-bruddet »Ivigtut« i Grønland, vendte Hagerup i 1888 tilbage til Danmark og slog sig ned i Viborg, hvor han i samarbejde med Aug. Wiinholt byggede en hel del kirker.

I 1893 bosætter Hagerup sig i Kolding og var, så vidt vides, den eneste akademiske arkitekt, der praktiserede her på dette tidspunkt. Byen var i stor udvikling og Hagerup kom til at arbejde for såvel det offentlige som for private.

Låsbyhøj

Af hans værker er nok bedst kendt »Låsbyhøj« (1909–10), alderdomshjemmet Nørregade 1, hvorom Kolding Folkeblad den 6. oktober 1910 skrev:

»Det har fået en ideel beliggenhed, fra hvilken side man end ser det, tager det sig imponerende ud, Kolding er blevet en pragtbygning rigere.«

Der blev sagt mange pæne ting om det, som dengang hed »De gamles Hjem«, men dette forhindrede ikke Fr. Aubeck i at udtrykke følgende, i en artikel »Kolding i vore dage« i Kolding By 1916:

»De gamles hjem«, idag »Låsbyhøj«.

» . . . Ellers ejer Byen meget lidt af »kønne« Bygninger – ja det skulde da være »De gamles Hjem«, som virker ved sin massive Storslåethed. Men samtidig er dette Bygningskompleks rigtignok et trist Vidnesbyrd om en forhaabentlig allerede svunden Tid, da Arkitekterne følte sig som Landets Herre, og da De – støttet af »Hygiejnen« – gik ganske op i deres eget, fuldstændig glemmende, at en Bygning altid gør sig bedst, naar dens Ydre afspejler den Brug, der skal gøres af den.

Det er et vanskeligt Forhold at røre ved, thi hvem vil ikke, at de gamle udslidte Mennesker

skal have det saa lyst, saa hygiejnisk godt som muligt. Men alligevel – saa kønt »De gamles Hjem« i Kolding end virker, med sine rene linier, den minder dog om – en Kaserne. Og den skulde jo have været er HJEM – ogsaa i det ydre.«

Hagerups eksportstalde genanvendt til marina.

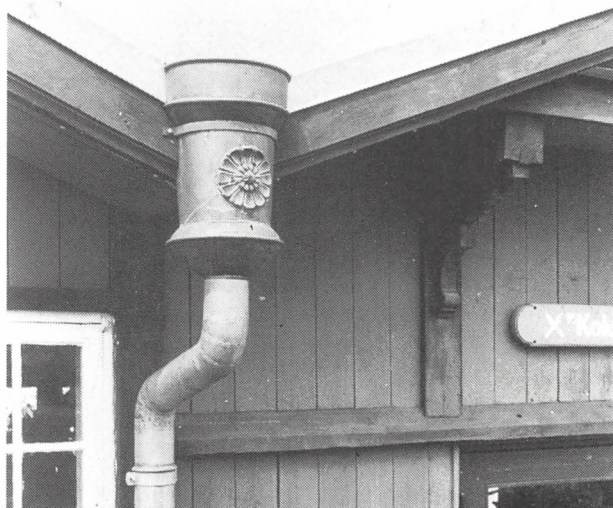
Om Hr. Aubeck havde ret, må vi hver især dømme, flertallet var begejstret.

Men dette gennembrud var ikke Hagerups debut som selvstændig arkitekt. Han havde allerede stor erfaring fra bygning af Kristuskirken i Haderslev (1896–1897), Herning Ting- og Arresthus, hovedbygningen til Matthias Petersens Gård i Hammelev og ikke mindst de mange villaer han har tegnet i Kolding, hvoraf skal nævnes: Apoteker Müllers sommerbolig »Næsset« i Strandhuse (1902–1903), foruden husene Gl. Kongevej 7 og 10 samt Strandmøllevej 13 (Hvide Hus).

Eksportstaldene

I 1899 blev Hagerup tilknyttet Teknisk Skole som faglærer i tegning og de senere (1911–1914) af ham tegnede eksportstalde på Kolding havn bliver til

Detalje af nedløbsrør udført i zink.

stadighed benyttet af Teknisk Skole til fremvisning for tømmelærlinge, p. g. a. de mange konstruktionsdetaljer, bygningens tømmeramlinger fremviser – et eksempel på Hagerups respekt og hengivenhed for materialerne.

Bærende, fritstående trækonstruktion indgår som et dekorativt element i restaurantens lokaler.

At en del af disse eksportstalde senere (1983) har kunnet pilles ned og genanvendes til marina, skyldes i høj grad anvendelsen af de gamle tømmeramlinger, så som fransk lås, dobbelt skråt hageblad, kæmninger m. m.

Vandtårnet på Gøhlmannsvej er også en af Hagerups fortjenester.

Kirkebygninger

Af Hagerups arbejder med omegnens kirker skal nævnes udvidelsen af Bølling (1916), Aulum (1920), Bække (1922) og den store restaurering af Vamdrup kirke. Sidstnævnte giver mulighed for at studere, hvorledes Hagerup arbejdede med kirker.

Datidens opskrift på restaurering var betingelsesløs tilbageføring til den oprindelige stil – i dette til-

fælde den romanske stil. Hagerup opførte et nyt kor med krypt, et kraftigt tårn i vest, skibet fik nyt loft og andre vinduer og våbenhuset fik nye facader. Efter restaureringen stod altså en, i tid ny, men af udseende gammel kirke og sognebørnene var begejstrede, ikke mindst da billedhuggeren Hassel (som havde skabt kirkens nye krucifiks) udtalte: »Det er jo en hel Domkirke.«

Vamdrup kirke fremstår i dag uden det hvide kalklag, som Hagerup i 1919 gav kirken.

Øvrige bygninger

I Hagerups nybygninger bekendte han sig til den opblomstring som barokken og klassicismen fik, netop i begyndelsen af dette århundrede – både hans villaer og »Låsbyhøj« indeholder elementer af begge stilretninger.

I hans tilbygninger – elektricitetsværket 1919, Latinskolen 1915 og sygehuset – har han med udgangspunkt i de tilstedeværende forhold fået skabt

Gl. Kongevej 7, »Borrehus«.

nye selvstændige bygninger, der harmonerer med disse, uden at dominere endelige ødelægge disse.

Med det store arbejdsfelt, Hagerup virkede i, er det ikke muligt at definere hans arbejde med en snæver fagbetegnelse; han fulgte med tiden – var moderne og tegnede store smukke bygninger, der netop i kraft af sine velproportionerede former og fine sammensætning af materialer, stadig er store smukke bygninger. De er ikke gammeldags – de er blot blevet smukkere med alderen.

Ornitologien

Ud over sit arbejde interesserede Hagerup sig hele sit liv for fugle. Han har skrevet mange artikler om emnet, omhandlende såvel fugle i Grønland som i Danmark.

I sine sidste år planlagde Hagerup udgivelsen af en bog, der skulle forene arkitekten og ornitologen – en afhandling om de i danske kirker ynglende

»Hvide Hus«, Strandmøllevej 13 – lige efter opførelsen.

Villa Capri, Strandvejen 34a – set fra fjorden.

fugle; det var hans hensigt herigennem at vise de pågældende arters udbredelse i landet, men desværre fik han ikke arbejdet fuldført.

Hagerup var i 1896 blevet gift med Anna Geill, datter af lærer H. Chr. Geill. Anna Hagerup var lærerinde og blev i 1913, som det konservative partis første kvindelige repræsentant valgt ind i Kolding byråd.

Ellers er oplysninger om personen Andreas Thomsen Hagerup yderst sparsomme. Kun fra nekrologer ved vi, at han var en stilfærdig, venlig og hjælpsom person, med en fast karakter og med stærkt udprægede meninger på sit område; men, lad også hellere hans bygninger tale.

Kilder.

Danske Byer og Deres Mænd VIII, KOLDING BY, *Fr. Aubeck*.

Artikler	Kolding Folkeblad	6. oktober 1910
		7. november 1910
		21. oktober 1919
Kolding Avis		21. oktober 1919
		20. marts 1920
Arkitekten		1903-1904
		1918

»Næsset« i Strandhuse.

Berlingske Tidende 28. oktober 1919
Dansk Ornitologisk
forenings Tidsskrift 1920
Ark- og byggebladet dpa 1983

Weilbachs Kunstnerleksikon

De Danske Kirker bind 17

Koldingbogen 1980. Artiklen »De gamles Hjem - Låsbyhøj i 70 år«.

*Kig fra Gl. Kongevej 10 over mod Strandmøllevvej 13
- »Hvide Hus«.*

Om radioamatører og Budstikken fra maj 1944

Af William Sørensen

I sommeren 1939 blev jeg sammen med flere andre i »Eksperimenterende Danske Radioamatører's« afdeling i Horsens opfordret til at være med i en flyvervarslingskæde. Ideen var, at vi med vore apparater skulle samarbejde med f. eks. nogle bådejere og tage ud på tur for at observere flyvemaskiner og i givet tilfælde rapportere pr. radio fra båd til land. Der var ikke stor interesse for sagen. Hvad i alverden skulle man give sig til derude, for flyvemaskiner var ret sjældne dengang. Opfordringen var seriøs nok. Den kom gennem telegrafingeniør ved P & T civilingeniør James Steffensen, 0Z2Q. Initiativtageren til flyvervarslingskæden var kaptajnløjtnant H. P. E. Tøyberg-Frandzen, tjenestegørende på Lynetten. Vi unge havde i hvert fald ikke tid, vi havde travlt med at tumle med det tekniske. Det var mit første møde med »at noget måske kunne ske«.

Tiden gik og pludselig en tidlig morgen kom der flyvemaskiner, mange flyvemaskiner og flyvebladene med OPROP dalede ned og senere radiomeddelelsen: Danmark besat. Datoen var den 9. april 1940. Det var en knugende dag. Hvad ville fremtiden bringe? Jeg husker endnu min fars bemærkning: »Nu er det slut med at stole på aviser og radio, og det vil blive småt med alle nødvendighedsartikler«. Jeg var på dette tidspunkt sidsteårs maskinlærling på motorfabrikken Kramper & Co, Horsens.

Vi var en mindre flok venner, der næsten alle var radioamatører. 1941 gik og nogle rejste, men forinden aftalte vi at skrive sammen, og jeg bad dem skelne skarpt mellem det, de vidste, og det, de havde hørt. Senere udvidede samarbejdet sig – vi kendte jo hinanden. Egentlig sabotage blev det ikke til, kun mindre »drengestreger«. En ting var vi enige om, uden egentlig at diskutere det særligt, at vi ville hjælpe, hvis vi på en eller anden måde traf på nogen, der manglede natlogi eller mad eller på anden måde var i nød.

1942 læste jeg til maskinist, så der var ikke tid til større krumspring; eksamen blev overstået i første halvdel af januar 1943. En af vennerne, Holger Graugaard, radiotekniker, lokkede mig nu til AUDIOLA i Kolding ca. 1. april 1943, som værktøjsmager. Min bopæl blev på Lysbadeanstalten, Jernbanegade 42. Den virkede efter lukketid nærmest som hotel. Man kunne disponere over en kabine fra lukketid til næste morgen kl. 7.00. Senere fik jeg et fast værelse – tårnværelset – på 1. sal.

I Kolding var folkene bag det lokale illegale blad BUDSTIKKEN blevet arresteret i december 1943. Jeg syntes, det burde startes igen, men det strandede på, at jeg manglede skrivemaskine og duplikator. Så var der andre med forbindelse til den gamle gruppe, der udsendte endnu et nummer af BUD-

MED ALLE MOD NAZISKEN
Hører alt! | ser alt!

AABENRAA

Efter disse begivenheder er hver af os kommet til at tænke på maskinatrik blev øbetoret og hvor en af de danske der havde vist deres liv til kamp mod Nazismen, maatte lukke sine øjne for bestandig, men dog i forvintning om at G Gestapo var gaaet til de evige Jagtmarker i Kampens løb. 2. Danskere blev ødelagt af Blud naar. 1. 1. har Den Sabotageliga saa- lades mistet 3 Mand, det er første G Gang i de fire år Sabotagen har virket at noget har glippet saa Mend er gaaet tabt.

AABENRAA

Politiet i Aabenraa er af tyskerne blevet mistænkt for med foræet at have øptrædt passivt under Sabotage handlingerne.

D. S. U.

Som det er de fleste bekendt h har DSB indskrænket Rutebiltrafikken Flere af de store pragtfulde Vogne er nu kledset op. Heller ikke her for nægter den tyske Gridskhed sig. Behar i den senere Tid opmærset alle DSBV Vogne. Allerede nu viser Virkningerne sig. Fra Aarhus Meldes om Beslaglæggelse af en stor N.A.G. af nyeste Type og fra Horsens meldes Ligeledes om Beslaglæggelse af en Autobill, en Triangel. Det skal dog bemærkes at Gummi en, de Kistanken om Beslaglæggelsen frakom, er blevet fjernet og bruges nu paa de igangværende Ruter.

Den anden løbeseddel.

STIKKEN, og det så så ud til, at tingene var ved at glide igen.

Men, jeg syntes nu, at den viden, jeg havde fra korrespondancen med mine venner, skulle ud, så vi – en arbejdskammerat på AUDIOLA, Laier, og jeg købte nogle sæt legetøjsgummityper, og vi fik da, efter et fantastisk tålmodighedsarbejde, lavet en løbeseddel i ca. 100 eksemplarer. Det gik nu ikke, for det tog alt for lang tid, så den næste løbeseddel blev lavet på en lånt skrivemaskine også i ca. 100 eksemplarer med så mange gennemslag som muligt. Det var hos en bekendt, radioforhandler Jørgen Jørgensen, OZ 4 JJ, Grønnegade, Horsens. Jeg anede ikke på dette tidspunkt, at han var stærkt involveret i lokalt bladarbejde. Løbesedlen blev lavet om søndagen, som Jørgensen blev taget af Gestapo om

tirsdagen den 22.02.1944 ved en storrazzia. Samme dags aften blev jeg advaret, idet en af mine venner fra skolen og gennem hele besættelsen, Egon Nielsen, lånte sin piges cykel og kørte til Kolding, uden om Vejle, hvor der blev blæst luftalarm. Det var også lykkedes for ham at få navnene på en del af de arresterede. Egon var en af dem, der ikke blot vidste, hvad der skulle gøres, men også gjorde det.

I slutningen af marts måned blev jeg klar over, at BUDSTIKKEN uigenkaldelig var gået ind, men igang igen skulle den, så jeg samlede nyheder efter bedste evne, men at skabe et redaktionelt blad var unægtelig uvant. Distribution var jeg mere kendt med, idet jeg fra Ole Kjølbøye, daværende lagerchef på AUDIOLA, gennem Arne Jensen på maskinafdelingen modtog HJEMMEFRONTEN til omde-ling i Kolding. Jeg drøftede starten med Arne Jensen, der var tidligere formand i D. S. U. Han henvis- te mig til et tidligere K. U.-medlem Jerntved, der boede i Villagade og var kontoruddannet. Han var villig til at hjælpe og skrev det første nummer i et enkelt eksemplar på en antik skrivemaskine, en »jenpeger«. Typevalsen blev så gemt væk, for så kunne den ikke identificeres. Bagsideartiklen blev dog taget ud til fordel for en nyhed, det lykkedes Egon at skaffe.

Jeg var om lørdagen taget til Horsens for at skrive stencils hos en lærekammerat, Arno Christensen, der var i besiddelse af en gammel Schmidt Premiere skrivemaskine med dobbelt tastatur, et for store og et for små bogstaver. Samme lørdag havde Egon været på udearbejde for sit firma, »Garagecompagniet«. Ved hjemkomsten blev han gjort opmærksom på, at tyskerne havde været der med et opslag om forbud mod at skifte arbejdsplads uden tilladelse. Samtlige var blevet beordret hen at læse det, hvor-

efter vagten fjernede det igen. Egon ville nu se det, så han kørte hen på værnemagtens HKP (Heeres Kraft Park), Sankt Helene Vej, hvorfra det var kommet. Her tog de det ikke så nøje, for da det var lige ved middagstid, fik han det udleveret med besked om at aflevere det over middag. Han kørte omgående op til mig, hvor det blev skrevet af.

Nu gik turen op til Arno, her skrev vi så stencils, fejl på disse blev rettet ved hjælp af søsterens røde neglelak, de blev lidt spraglede, men det smittede ikke af på BUDSTIKKEN. Herfra ud til Egon igen. I forvejen havde jeg været derude med duplikatorpapir, som det lykkedes at få gennem Holms boghandel, hvis indehaver, Svend Christensen, senere viste sig at være medlem af det lokale frihedsråd i Horsens.

Ugen i forvejen var Egon blevet kontaktet med ordene: »Vi skal have fat i en duplikator, BUDSTIKKEN skal ud igen«. Stor var min overraskelse, da han sagde, at sådan en havde han da. Et par lærlinge fra Kristian Kirk's telefonfabrikker var pludselig kommet farende på cykel med en stor papkasse med en duplikator i, og den blev bogstaveligt talt smidt i armene på Egons yngre broder, der var lærling sammesteds med ordene: »Gem den, de er efter os«. Egon pakkede den ind i voksdug og gravede den ned inde i krybekælderen under huset.

Den var nu gravet op og gjort klar – troede vi. Egon var en meget dygtig bilmekaniker, og efter devisen, den, der smører godt, kører godt, havde han smurt og smurt med pasta eller rettere tryksvæerte, så alt, hvad vi kørte igennem, var sort – uden antydning af bogstaver. Vi kørte aviser og alt tilgængeligt papir igennem for at få overskudssvæerten fjernet. Aviserne var få og små, de blev normalt anvendt, hårdt vredet, som optænding i kakkellovnen, så der var alvorlig mangel på gamle blade. Det lyk-

William Sørensen og Egon Nielsen ca. 1943.

kedes dog efterhånden, at få de sorte områder til at blive til pletter og pletterne til bogstaver. Det blev ikke et pænt nummer, det første, men ud kom det da. Det var egentlig meningen, at datoen skulle være april 1944, men tiden var løbet fra os, så vi var nødt til at skrive maj 1944.

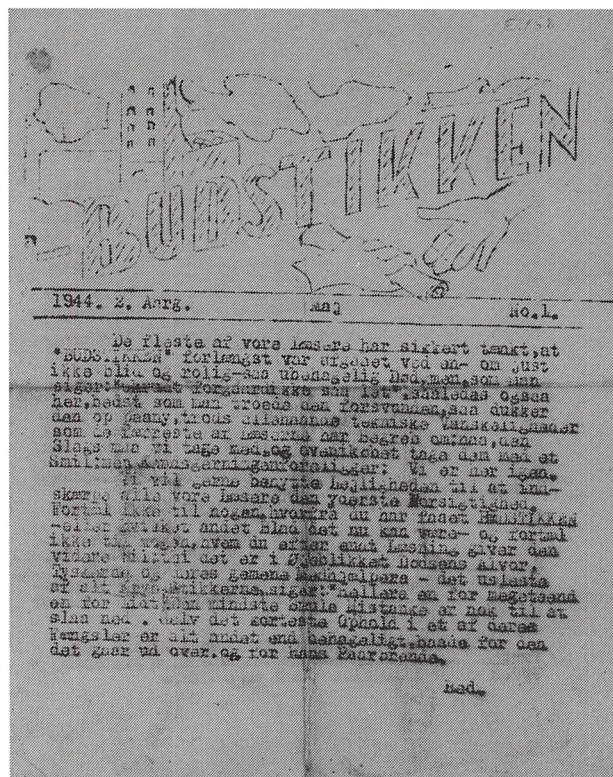
Da trykningen var overstået ud på morgenstunden, samtlige ark havde været en tur på gulvet i lange rækker for at tørre, tog jeg hjem for at sove. Natten til mandag gik der normalt, uden for køreplanen, et posttog ca. 00.45 sydpå. Det var kun på et par vogne, men man kunne få lov at komme med. Derefter skifte i Fredericia til Koldingtoget, der afgik kl. 05.00. Det passede lige med, at jeg kunne være på arbejde kl. 07.00.

Mandag eftermiddag blev bladene pakket i bund-

ter og fordelt til omdelerne. I hver pakke blev indlagt en lille seddel med teksten »Vær Dansk, støt Arbejdet i Kampen mod Nazismen, sørg for disse Blades Fordeling.«, samt tidligste omdelingstidspunkt. Bladene skulle helst være ude overalt på en gang, så tyskerne ikke skulle kunne koncentrere sig om et kvarter, det endnu ikke var uddelt i. Vi har senere fået at vide, at vi var de eneste, der havde søgt at dække omdelerne på denne måde. Mig bekendt blev der ikke taget en eneste i denne periode.

På daværende tidspunkt spiste jeg på Sørensens pensionat i Østergade. Den dag bladet var uddelt, kom jeg som sædvanlig derop til spisetid, men blev meget overrasket over den diskussion, der var igang blandt pensionærerne om, hvor højt op blandt tyskerne BUDSTIKKEN havde kontakter. Årsagen var bagsideartiklen om forbudet mod at skifte arbejdsplads uden tilladelse. Tyskerne havde været så uheldige at få hængt opslaget op på Koldings arbejdspladser samme dag, som BUDSTIKKEN udkom.

De efterfølgende numre redigerede jeg selv af simpel tidsnød. Belært af andres bitre erfaringer, blev organiseringen af BUDSTIKKEN baseret på, at kun en person kendte hele arbejdsgangen. Skrivemaskine og duplikator kendte intet til hinanden. Omdelerne anede ikke, at de fik bladene direkte fra trykkeren. Under disse omstændigheder ville det være en yderst vanskelig opgave at trævle organisationen op. Kontinuiteten var sikret ved en adressekonvolut hos et ældre ægtepar, der ville sætte Egon i forbindelse med Sv. Aa. Mathiesen. I efteråret 1944 rejste jeg til København i et forsøg på at få en rimelig god kontakt til en af Sverigesruterne. Et tidligere forsøg via en Fredericia kontakt viste sig at løbe ud i sandet. Fra København redigerede jeg to numre af BUDSTIKKEN. Hvornår sidste nummer

Det første nummer af Budstikken med William Sørensen som redaktør.

udkom, ved jeg ikke, november, december 1944? De sidste to numre blev redigeret og trykt af Sv. Aa. Mathiesen i Kolding. Han var en af de første omdelere.

Et par mindre oplevelser bør nok lige nævnes. På Fredericia banegård spurgte jeg en nat, jeg kom med en mindre kuffert fuld af blade, en portør om, hvilket af de to tog, der holdt på hver sin side af perronen, der ville afgå først sydpå. Han pegede på det ene, og jeg entrede det. Den første kupe var fyldt totalt op med pakker, helt op under loftet, den

næste ligeså. Jeg må have været søvnig, at ikke et eller andet sagde mig, at der var noget rivegalt ved det her. Den næste og næste igen var også fyldt op, men så vågnede jeg op for alvor, idet det rumstere- de i begge ender af vognen, og et par tyskere dukke- de frem med gevær og sagde en hel masse ord, som jeg ikke forstod et pluk af. Jeg skulle vel række hænderne i vejret, men det var jo ikke til med en mindre kuffert fuld af blade, så jeg luskede stille til- bage til døren igen. Her fik jeg et spark ud på per- ronen og kufferten bagefter. Den sprang ikke op! De havde dog næppe vidst, at indholdet var illegalt. De to havde siddet og sovet på toiletterne i deres vagt. Jeg var ikke længe om at komme op i det an- det tog, men kunne ikke rigtig sidde efter sparket. Jeg havde formuleret mit spørgsmål forkert til por- tøren, det tyske tog kørte først sydpå, men det var blot ikke det, jeg skulle med.

En anden episode indtraf engang, da vi var ved at omdele BUDSTIKKEN. Vi kom forbi en kælder- lejlighed, hvor et stort vindue havde en halv åben, ca. 10 cm bred, ventilklap øverst. Vi kunne høre et glad selskab inde bag mørklægningsgardinerne. Hvad var mere naturligt end at give dem de sidste nyheder, så vi stoppede et blad ind gennem ventil- klappen, så det faldt ned bag gardinerne, men det kvindeskrig, der nu lød, glemmer jeg aldrig. Det var eneste gang, vi benyttede den metode.

Tingene udviklede sig noget kaotisk. Jeg blev kaldt tilbage til Kolding i februar, men modtog et telegram netop som jeg var ved at rejse tilbage. Det lød lidt kryptisk »William, du bedes rejse direkte hjem. Er rejst fra Kolding« underskrevet Egon Niel- sen. Dateret 26. februar 1945. Det var næsten så katastrofalt, som det kunne blive. Et stort våbende- pot var taget, og gruppen spredt. Nogle var i Hor- sens, andre i Århus.

Da jeg ankom til Horsens, var Svend Aage Mathi- esen sammen med to andre taget tilbage til Kolding igen. Jeg blev bedt om at møde på hans dækadresse på en sidevej til Tøndervej. Her traf jeg for første gang Bjørn (Poul Erik Lebech) samt Jens Andersen og her blev jeg spurgt, om jeg ville gå ind i arbejdet heltids, et tilbud, jeg ikke kunne sige nej til. Der vil- le blive udbetalt 150 kr./mdl.. Det blev dog hævet til 175 kr./mdl. den følgende måned. Det første, det drejede sig om nu, var at få genskabt kontakten op- ad. Aftalen blev da, at den, der fandt frem til den- ne, skulle fortsætte som kontaktmand. Det lykke- des for Bjørn. Jeg søgte da tilbage til min gamle bo- pæl hos Diget i Jernbanegade. Fremtidig blev det dog ikke som fastboende, men der var altid en sove- plads klar, når blot jeg ringede i forvejen på aftalt måde.

Arbejdet med BUDSTIKKEN skulle selvfølgelig genoptages, men her fik jeg valget mellem sabota- gen eller bladet, jeg måtte ikke, af sikkerhedsgrun- de, have med, begge dele at gøre, så bladet blev droppet. Nyhedsformidlingen over England var på dette tidspunkt særdeles god, så fremover blev det sabotagen.

Wissing i Kolding – Wessel i Australien

Af Inge Ladegaard

Den mand der her skal omtales, Marthinus Wissing Albinus, fik en eventyrlig skæbne, og ad omveje kom historien om ham og hans slægt tilbage til Kolding.

Faderen, apoteker i Assens Johan Henrik Albinus, giftede sig i 1825 med en datter af stadshauptmanden i Kolding, A. M. Wissing, der var chef for borgervæbningen fra 1803 og til sin død i 1836.

Datterens navn var Hedevine Christine Wissing. Hun blev født i 1805 og blev mor til en stor børneflokk, bl. a. Marthinus, der fødtes den 29. september 1843 og blev døbt i Kolding kirke den 15. oktober samme år.

Familien boede oprindeligt på apoteket i Assens, men flyttede i 1830'erne til Kolding, hvor apotekeren nogle år senere byggede ejendommen »Bellevue«.

Da der var optræk til krig med Tyskland i 1863 var sønnen Marthinus altså i den alder, hvor han kunne vente en indkaldelse til soldatertjeneste, hvilket var sket for en ældre bror.

Om det var grunden, om der var uoverensstemmelser i familien, kærestesorg, eller om det var ren og skær eventyrlyst, opklares nok aldrig, men i hvert fald forlod Marthinus Wissing Albinus den 28. april 1863 Hamborg, forhyret på sejskibet »la Rochelle« under kommando af kaptajn John Jange.

Ombord var foruden besætningen på 27 mand 339 tyske emigranter. Imellem dem familien Buchback med den smukke 18-årige datter, Wilhelmina, i hvem Marthinus blev stærkt forelsket på turen derover.

Den 15. august nåede de Brisbane i Australien, men hurtigt vendte Marthinus tilbage til Danmark for at tage endelig afsked med sine forældre, inden han for alvor slog sig ned i det nye land.

I 1864 vender han tilbage til Australien, denne gang forhyret på sejskibet »Fiery Star«.

I Brisbane bliver han gift med Wilhelmina, og det nye navn, Peter Martin Wessel stod på vielsesattesten.

Hvorfor han foretog dette navneskift vides ikke, måske et forsøg på tillempling til det nye sprog.

I Brisbane fortsætter Wessel sin sømandsbeskæftigelse som skibsfører på kysten i adskillige år og tjener gode penge, men da guldfeltet ved Gympie blev opdaget, var de begge opsat på et prøve lykken ved guldgraveri.

De havde dog ikke heldet med sig, men satte alle deres sparepenge til, og var snart igen tilbage i Brisbane, hvor Wessel genoptog sin tidligere beskæftigelse.

Efter andre eventyr længere inde i landet og vanskeligheder med de indfødte kommer de til Sidney,

»Bellevue« før nedrivningen 1912.

hvor Wessel anskaffer en skonnert »Captain Cook« og driver handel mellem floderne Logan, Albert og Tweed, indtil han igen gribes af guldfeberen, og denne gang rejser til New Zealand. Under rejsen bliver skibets kaptajn vanvittig, og skibet undgår

kun at blive knust mod klipperne, fordi Wessel overtager styret på det kritiske tidspunkt, og bringer dem frelst ind til Auckland. Heller ikke denne gang finder de guld, men mister igen alt hvad de har.

Da de hører om, at der er mulighed for at købe landbrugsjord ved Burnettfloden i Queensland, drager familien med to sønner dertil, og det er her, i Bundaberg, han får sit virke resten af livet. Her grundlægger Wessel nogle store landbrugsejendomme, hvoraf den ene får navnet »Bellevue«. Hovedproduktionen er sukkerrør. Sukkermøller rejses, og en blomstrende virksomhed finder sin form.

»Bellevue« overdrages i 1902 til den ældste søn, og Wessel bygger et komfortabelt hjem, som han giver navnet »Sunnydale« efter forældrenes sommerbolig i Danmark. I 1903 besøger han sammen med sin kone Slesvig og Danmark, men vi ved ikke, om de var i Kolding. I 1924 døde Martin Wessel i Australien, og der gik over 50 år før historien om hans liv kom tilbage til Kolding.

I december måned 1975 modtog Lokalhistorisk Samling et brev fra en mrs. Douglass, Victoria, Australien, der bad om oplysning om sin bedstefar, Peter Martin Wessel der havde fortalt, at han stammede fra Kolding i Danmark, og at hans familie havde

boet på ejendommen »Bellevue«. Samtidig sendte hun hans dødsattest fra 1924. »Bellevue« var et godt holdepunkt, og snart fandt vi ved hjælp af folketællingslister og kirkebøger ud af, at det måtte dreje sig om Marthinus Wissing Albinus, søn af den tidligere apoteker i Assens, der var gift med stads-hauptmand Wissings datter, og som i 1830'erne byggede ejendommen »Bellevue«. En livlig korrespondance med familien i Australien udviklede sig, og så sent som i forsommeren 1985 kom fra Australien en stamtavle og slægtshistorie, delvis udarbejdet på grundlag af oplysningerne fra Kolding, med skildringer af Wessels livsgerning i Australien og med oplysninger om hele den store efterslægt.

En spændende beretning om en udholdende og flittig pioner, der var med fra kolonisationens første tid i Bundaberg-området i Australien, og som blev agtet og beundret i sit nye fædreland.

En rød tråd gik fra »Bellevue« i Kolding til »Bellevue« i Bundaberg.

KOLDING – set af en tilflytter

Af Hanne-Mette Pedersen

Indtil marts i år var min viden om Kolding begrænset til, at her er en slotsruin midt i byen, og at der overfor banegården er et værtshus i kælderen. Da mit kendskab til egnen – ja landsdelen, var af samme omfang, fortalte jeg glad mine bekendte, at jeg havde fået arbejde i Sønderjylland i Kolding.

Med denne viden flyttede jeg til byen – i øvrigt uden at kende en sjæl.

»En smuk, mindeværdig og moderne by byder Dem velkommen. . . « således lyder det fra borgmesteren i »Velkommen til Kolding kommune« – og det lyder jo godt.

Hvad det fysiske miljø angår, så er byens topografi et anstrengende emne at undersøge, når det skal ske pr. cykel.

Jeg har imidlertid fået mig placeret så snildt, at cyklen selv finder vej nedad om morgenen, medens hjemturen kan varieres, efter vejret, og hvor gaderne er mindre stejle. Efter mange sådanne omveje, må jeg tilslutte mig borgmesterens mening – her er faktisk meget pænt.

»En smuk, minderig. . . « Da jeg som sagt kendte til Koldinghus, før jeg permanent arriverede, forstår jeg til fulde udtrykket »minderig«. Koldinghus er ikke blot et minde over tidligere tiders storhed og fald, men i særdeles grad nyttig for en tilflytter som orienteringspunkt. Selv da jeg ankom med flyttebil, måtte turen ligges forbi slottet – ellers kunne jeg simpelthen ikke finde min nye bolig. Senere har jeg erfaret, at der rundt omkring i byen sidder kanon-

Staldgårdens røde kalk virker ligesom Rudolfs røde tud.

kugler i husene som bevis for at den idagværende fred og ro ikke altid har været fremherskende. At koldingenserne er et specielt krigerisk folkefærd er nu ellers ikke mit indtryk.

Byen skal sluttelig være moderne. Hvad er moderne? – være med på noderne! – følge med tiden?

Skal man dømme efter antallet af frisører og tøjforretninger – ja så følger byen mere end med. Også

byens udseende følger med tiden. »Sivegader« er løsningen, og det er imponerende som de graver!

Da også kulturlivet synes at trives, er springet fra en storby og til Kolding altså ikke så stort, men jeg er kommet sydpå! Dagligt afgår der busser, med billige indkøb som målet, tysk tv og radio strømmer ind i stuerne og så siger de »Hvad *må* der være« eller hvis man i de kolde måneder allierer sig med en

Graveriet i Jernbanegade.

hat: »Hvad *må* der være, Frue?« når man træder ind i en butik. Anvendelsen af ordet *må* i denne sammenhæng har jeg aldrig før oplevet (heller ikke at blive kaldt frue fordi jeg har hat på), men det virker utroligt behageligt og venligt, når man er vant til, at det nærmest er en personlig fornærmelse overfor personalet, hvis man beder om at blive ekspederet.

Det skal ingen hemmelighed være, at jeg den første dag kørte fejl – jeg kunne ikke finde den rigtige

bro! – og netop broerne, banen og åen er med til at give byen sin helt specielle profil.

At man i dagligdagen skal orientere sig efter en bro eller tunnel, er for mig helt nyt, og det giver dejlige associationer til rejser i det sydlige Europa. Disse tanker får ekstra næring, når man flere gange dagligt passerer åen, mens togets buldren gennem byens hjerte – der i starten gjorde én forskrækket og egentlig var generende, men nu blot er en del af

Hvor herligt bliver det ikke, når Sønderbro atter kan passeres uden fare for helbredet.

byens rytme: »Det var så 14.56 til Lunderskov – så-mænd«.

Men, tilbage til vandet – fjorden og med den havnen.

Det kan pine mig lidt, at jernbanen så brutalt skiller by og havn ad – og med den megen trafik på havnen, skal man ud til en af lystbådehavnene for at mærke den friske luft og høre mågernes skrig, men er man først herude glemmer man alle forhindringer – den høje himmel, vúet ud ad fjorden og bådenes vuggen er livsmedicin.

Jo, her er faktisk dejligt! – Byen har det hele og her er fredeligt – uden at man af den grund kommer til at kede sig.

Kik i lystbådehavnen.

Kulturen trives – kunsten breder sig.

Træk fra arbejdet ved Kolding politi

Af Kaj Kristensen

Nedenfor fortælles nogle sporadiske træk af Kolding politi's arbejdsområde, således som det i årene 1934–74 så ud for mig som menig af styrken. Først var jeg 5 år ved ordenspolitiet og resten af tiden – til 1974 – ved pensionens indtræden – ved kriminalpolitiet. Lad det være sagt med det samme, at beretningen er ufuldstændig, og skal i følge sagens natur også være det, da der må skeles til tavshedspligten.

Episoder fra ordenspolitiet

Ca. 14 dage efter min tiltrædelse i Kolding politi, hvilket for mit vedkommende var den 2. januar 1934, blev der ringet til politivagten på Rådhuset, at der på en af byens restaurationer sad et selskab, som ikke ville betale regningen for det, der var nydt. Det blev min ringhed, der skulle prøve på at finde ud af, hvem der havde bestilt hvad – slet ikke nogen ringe opgave for en 23-årig politibetjent, der endnu ikke var tør bag ved ørerne. På tjenestecykel med fast krank, iført lang uniformsfrakke og papmachéhjelm begav jeg mig frem mod restaurationen, idet jeg sagde til mig selv: »Festina lente« – skynd dig langsomt. Det kan jo være, at selskabet har betalt, når du ankommer.

Det kom – desværre – ikke til at holde stik. Ved min ankomst til restaurationen sad der en halv snes

mandfolk eller mandspersoner, som det hed i rapportsproget, og ingen følte trang til at betale noget som helst. Jeg forsøgte at skaffe ro på stedet, men det lykkedes ikke. Tværtimod. Pludselig – og uden varsel – var jeg midtpunkt i et opløb af restaurationsgæster, som absolut ikke var mig venlig stemt. Man antydede i utvetydige vendinger, at jeg skulle have nogle bank. Nogen motivering blev ikke givet og det lykkedes mig at undgå direkte konfrontation.

Da så vidt var passeret, fandt betjeningen på stedet anledning til telefonisk at tilkalde forstærkning fra Domhuset. Kort efter ankom 6 mand i en taxa – tjenestevogn fandtes ikke – og jeg skal love for, at det vendte krigslykken. 2 mand røg i detentionen, og resten fik ordre til at forføje sig bort. Betalingsspørgsmålet blev ordnet i en håndevending.

Der fik jeg min ilddåb, men jeg trøster mig ved at jeg kun havde 14 dages polititjeneste på bagen, og jeg var uden kendskab til, hvorledes man holder orden i et værtshus.

Man må fare med lempe eller sagt på en anden måde: Det magre forlig er bedre end en fed proces. Det gælder iøvrigt i alle livets forhold.

En »sød« historie fra patruljetjenestens overdrev – efteråret 1935.

Jeg havde fra kl. 0200–0300 den såkaldte post 1 i

Jernbanegade – hovedgaden i Kolding. Det var et modbydeligt vejr med regn og kulde. Hvad sker? Posten blev søvrig og kunne ikke holde øjnene åbne. Han gik ind i en port, hvor han stillede sig op ad væggen. Fra militæret var man vant til at sove, når lejligheden bød sig. Jeg må have vendt mig i søvne, for pludselig hørte jeg natklokken til den i ejendommen boende læge kime huset ned. Spontant fjernede jeg mig fra stedet, skyndte mig ned i den modsatte ende af gaden, hvor jeg vendte om og i sindigt patruljetempo gik op mod lægens bopæl. Han kom ned i porten, og da han så mig, spurgte han, om jeg havde set, hvem der havde ringet på hans natklokke. Det benægtede jeg med overbevisningens varme at kende noget til. Hånden til huen. »Godnat doktor. Jeg håber ikke, at De bliver forstyrret mere i nat.« Jeg kunne godt have tilføjet: »Ihvert fald ikke af mig!« Men det gjorde jeg altså ikke.

Umiddelbart efter min ansættelse skulle jeg lære patruljetjenestens mysterier at kende. Jeg blev afgivet til en ældre politibetjent, der med sine 63 år fandtes værdig som lærer i den ædle kunst: at patruljere. Han skulle sætte mig ind i forholdene omkring post 2, som omfattede Låsbygade, Hans Ludvigsvej og Katrinegade. For hver 3–400 m lå et værtshus, og alle steder skulle jeg præsenteres som den ny politibetjent. Så fik vi hver en bajer og sludrede om dagen og vejen. Da jeg havde fået 7-8 bajere var jeg halvfuld. Min ledsager var der intet at mærke på. Han havde også et omfang som en almindelig øltønde og meget tydede på, at han var vant til at drikke øl. I min kvide sagde jeg, at nu kunne jeg altså ikke mere. Han så på mig med et såret og skuffet blik, hvorefter han sagde: »Det er jo ikke meningen, at du som ny mand skal gå og øde-

lægge det for os andre! For at det ikke skal vække anstød, drikker jeg begge bajere på resten af posten. Er du indforstået med det?« Det var jeg – havde simpelt hen ikke noget valg – og vi kom begge tilbage til politivagten på Rådhuset, uden at der var episoder af nogen art.

Samme politibetjent lærte jeg at kende som en ualmindelig god kollega, der aldrig var bange for at tage en beskidt nattevagt for en anden.

Han var af en årgang, som aldrig blev fortrolig med skrivemaskinen. Hele sin tjenestetid havde man klaret sig med marginen på en avis, hvis man skulle meddele andre om episoder på vagten. Det fungerede udmærket, men det krævede jo, at ledelsen ville godtage dette system. Det ville ledelsen ikke i 1934, da jeg tiltrådte styrken. Nej, det skulle være formfuldendte rapporter, og det lærte han aldrig.

Politikommisæren tilsagde ham til audiens. »Nu er det 2 år siden, at jeg har set noget skriftligt fra Dem,« hvorefter den pågældende stilfærdigt be-

Kolding politivagt på Rådhuset set fra Vestergade. Lokalerne var bag vinduerne med jernskodder.

mærkede: »Ja, tiden går, herr politikommisær. Tiden går!« Der blev ikke talt mere om rapporter eller andet skriftligt.

Foruden post 1 – 2 (tidligere omtalt) havde vi post 3, der omfattede Søndergade og omliggende gader. Det var en stille post, og jeg mindes ikke episoder herfra. Til gengæld var der liv i post 4, hvor der lå en restauration med offentlig bal fredag – søndag. Det vil sige, at der skulle være en politibetjent til stede i restaurationslokalet. Hvilke komplikationer, det kunne medføre, kræver ingen større fantasi. Det var altid den yngste kollega, der havde denne uriaspost. Da der var åbent til kl. 02.00, kunne alle byens branderter nå at komme op og få et par bajere til. Meget var man uenige om, men man blev hurtig enige om, at den unge politibetjent skulle have nogle bank. Flere gange har jeg ligget nederst i en bunke på 5–6 fulde mandfolk, som forsøgte at tage livet af den formastelige politibetjent, som jo i og for sig var fuldstændig sagesløs, og som bare passede sit lovlige arbejde. Betjeningen var flinke til at ringe efter assistance, men vi havde ikke tjenestevogn, og inden man fik fat i en taxa, var gerningsmændene over alle bjerge.

Vi havde også cykelpatruljer om natten. Den første gik rundt om i den indre by, bl. a. gennem Søgade. Den anden gik op ad Haderslevvej til Iowavej – en dum tur op ad den stejle Haderslevvej, som godt kunne tage luften fra en.

Endelig gik den 3. ud over havnen – Svineryggen til Jernbanebroen ved Strandhuses vestlige begrænsning. Det hændte, at vi blev inspicerede herude. Det hørte dog hurtigt op, for kollegaen fandt hurtigt ud af, at han havde eftersat en mørk cyklist, som desværre forsvandt for ham. Derfor måtte han

Politibetjente ved Nicolai Plads i begyndelsen af besættelsen.

vende ved Svineryggen – ca. halvvejen til politivagten.

Til brug ved anholdelser har politiet udleveret en såkaldt førerkæde – en ca. 30 cm lang leddelt stål-kæde med håndtag i hver ende. Kæden skal anbringes om håndleddet på den person, der skal anholdes, hvorefter håndtagene drejes rundt, så kæden spændes mere og mere.

En aften i 1937 var der ballade i Klostergade, hvor en fuld mand satte sig til modværge. Efterhånden kom 4 politibetjente til stede for at anholde den berusede. De sloges på fortovet, og alt var vild forvirring. Pludselig brølede en af politibetjentene: »Hold op for fanden. Det er min arm, du har sat kæden på!« I kampens hede havde en af kollegerne sat førerkæden på den forkerte arm.

1. september 1938 fik vi enhedspoliti – eller Rigspoliti – som det kom til at hedde. Kommunerne gled ud af det administrative billede og det var sikkert ingen skade til. Rigspolitiets indførelse blev markeret ved en parole, hvortil politikredsens personale var indkaldt. Politimester Thalbitzer holdt en tale om betydningen af det, der skete nævnte dag. En landbetjent var den eneste, som var iført den ny rigspolitiuniform. Han blev beundret, befølt og diskuteret. Uniformer til den øvrige styrke var endnu ikke kommet fra Rigspolitchefen.

I slutningen af 1930'erne var der i ordenspolitiet 18 mand, medens der i kriminalpolitiet var 14. Der blev vel nok gjort mere ved de enkelte sager, end der bliver i dag. Det hele er blevet – skal vi sige mere mekaniseret – hvad enten man kan lide det eller ikke.

Ordenspolitiet havde til huse i kælderetagen i det sydvestlige hjørne af Rådhuset, da jeg tiltrådte. Forholdene var mildt sagt ikke gode. Det bevirkede, at man flyttede ned i KFUK-bygningen på Rendebanen for sluttelig at få ekspedition i et anneks til Domhuset. Her er man stadig med alle de tekniske installationer, som hører til en moderne politistation.

For at afrunde min ordenspolititid vil jeg anføre, at tjenesten ikke altid var lige behagelig. Arbejde med berusede mennesker kunne være belastende, men vi var unge mennesker dengang – og det med at møde eller holde faglige møder var ukendte begreber. Det værste var nattjenesten. 3 uger hver måned nattjeneste og så en uges dagtjeneste, hvorefter man begyndte på en ny 3 ugers nattjeneste. Det kunne blive lidt – skal vi sige – trivielt.

Episoder fra kriminalpolitiet

I 1938 blev der en stilling ledig i Kriminalpolitiet i Kolding. Jeg søgte – og fik den. Så begyndte et helt nyt kapitel – en helt anden form for politiarbejde.

1. september 1939 udbrød den anden verdenskrig. 3. september 1939 blev vi yngre sendt til Tønder – medbringende pistol og ammunition. Hvad vi skulle derefter gav anledning til diskussion, men ingen vidste noget konkret. Lederen af det lokale kriminalpoliti var af den gamle skole og op i årene. Han var nærmest grædefærdig og bandede stygt og inderligt, da der i løbet af dagen troppede ca. 100 politifolk op fra hele Jylland. »Hvad skal jeg bruge jer til?« sagde han beklagende. »Det er jo ikke mig, der fører krig, og jeg har jo ikke haft bud efter jer!« I løbet af dagen fandt han ud af, at han kunne sende os ud på natpatrolje på cykler på bivejene omkring Tønder. Så var vi aktiverede. Efter ca. en måneds forløb var der et begavet menneske, som fandt ud af, at vi kunne gøre bedre gavn i vor hjemlige politikreds i stedet for at køre cykelpatrolje om natten i Tønder. Kort sagt: vi blev trukket hjem – og krigen blev ikke forlænget med een dag i den anledning.

Engelske flyvere overfløj i 1942 og 1943 store dele af Danmark om natten. Tyske natjagere forsøgte at skyde dem ned, og det kom jævnlig til luftkampe med skiftende udfald. Vi blev involveret til eftersøgning af engelske flyvere, som var blevet skudt ned, men som havde reddet livet ved faldskærm. I slutningen af 1942 var vi i Hedensted, hvor den lokale befolkning havde set 2 engelske flyvere. De blev eftersøgt – og desværre fundet. I slutningen af januar 1943 var det galt igen – denne gang i skovene omkring Vingsted. En ung engelsk oberstløjtnant (Wing commander) blev fundet og

Rigspolitiet i Kolding 1. april 1938.

sagde følgende: »De' herrer jager os som om vi var forbrydere. Vi kæmper dog også for, at Danmark kan blive frit igen!« Den sad!

18. september 1944 – bemærk datoen – udbrød der om eftermiddagen brand i halmen ved siden af en gård i Jordrup. Jeg havde vagt og skrev på sagen til kl. 17.00, hvorefter jeg aftalte med gårdejeren, at jeg ville komme igen næste dag og gøre sagen færdig. Der er en del skriveri ved brande – navnlig på landet. Skrivemaskinen blev efter aftale efterladt på gården. Det kom til at gå helt anderledes end aftalt.

Næste dag – altså den 19. september 1944 – ved ca. 11-tiden, blev Domhuset i Kolding stormet af tyske soldater og Gestapofolk. Jeg stod på mit kontor, da en tysk soldat kom stormede ind med geværet i skudstilling. Soldaten var så nervøs, at geværet

gik op og ned – uden at han havde nogen kontrol over, hvad han sigtede på. »Nur ruhig!« sagde han gang på gang. Jeg havde i grunden lidt medlidenhed med ham, for den eneste, der var urolig, var soldaten selv.

Det var en landsomfattende aktion. Tyskerne satte hele det danske politi ud af spillet fra 19. september 1944 til 4. maj 1945. Ca. 2000 politifolk af alle grader blev deporteret til tyske udryddelseslejre. 120 politimænd døde, og mange blev mærkede for livet. Det viste sig senere, at der kun blev anholdt politifolk i København og de 3 store provinsbyer. Vi andre blev kun afvæbnede. Vi gik så – som det hed dengang – »under jorden«, hvorved forstås, at vi tog hjemmefra uden at omtale for familien, hvor vi tog ophold. Personlig tog jeg til Bølling, hvor jeg kendte en god dansk mand. Her var jeg i 8 dage,

men jeg har aldrig kunnet trives på landet – har altid været i en by – så da jeg havde været i Bølling i 8 dage, besluttede jeg mig til at tage til hovedstaden. Hvis tyskerne skulle få lyst til at anholde flere danske politifolk, kunne man også bedre skjule sig i en stor by. Jeg sagde altså farvel og tak til min vært og drog til København, hvor jeg kom ind i en af de storkøbenhavnske modstandsgrupper.

Efter krigen var jeg involveret i udredningen af nogle af de forbrydelser, der var foregået i Kolding.

16. september 1944 sprængtes Kolding Folkeblad i luften. 3 mennesker blev dræbt, nemlig redaktør Therkildsen, hans 16-årige datter, Kirsten, og portneren i huset, Carl Gejlager. Efter krigen aflagde gerningsmanden en uforbeholden tilståelse over for mig. Han forklarede, at han var blevet hjulpet af 4 tyske statsborgere, som han kun kendte under dæknavne. Der var knap brugt 75 kg sprængstof af typen PE II og 808, som man havde taget fra danske sabotører. Da han blev spurgt, om han ikke tænkte på, at der under aktionen kunne gå menneskeliv tabt, svarede han, at den slags småting ikke under krig kunne tages hensyn til. Han blev dømt til døden og henrettet.

I en villa på Strandvejen boede 4 mand, som var medlem af en såkaldt terrorgruppe. Den var ledet af en tysker mens næstkommanderende var dansk. De 4 mand kørte rundt i Jylland, hvor man lavede Schalburgtage, som det hed. I København var stationeret yderligere 26 mand, som havde samme opgave. Banden virkede som et rejsehold, og de brugte ca. 1.000 l benzin om måneden til deres biler.

Lederen af terrorgruppen her i Kolding, søgte ved kapitulationen ud til Ødsted. Her boede han hos en

gårdejer, hvor han passede dyr og børn på en så fortræffelig måde, at alle var enige om, at han var en virkelig flink fyr. Umiddelbart efter kapitulationen havde man fået opsnuset, at han boede i Ødsted. Man rykkede ud, men inden man nåede helt frem til gården, lød der fra svinestien et skud. Med en blyantstor pistol havde han begået selvmord. Hermed havde en af de største terrorister herhjemme selv gjort ende på sin sag.

Hans næstkommanderende fik sin sag behandlet i Århus, og han tilstod efterhånden 25 drab og 49 Schalburgtager. En nat ved ca. 01-tiden afhørte jeg ham på kriminalpolitiets kontor i Vejle. Det trak ud, fordi 2 kolleger også skulle afhøre terroristen til deres forhold. Da de var færdige, tog de hjem. Så sad jeg lille mand alene med den største morder nord for alperne. Udgangen af hans sag kunne der ihvert fald ikke herske tvivl om. Jeg bliver i dag, da dette skrives, helt klam i hænderne, for efter afhøringen gik jeg alene med ham over en åben gård for at aflevere ham i arresten. Heldet fulgte den tosse, for der skete ingen episoder. Han blev senere dømt til døden og henrettet.

Det blev mig forundt at forrette tjeneste i knap 41 år i Kolding politi. Skulle jeg gøre mit liv om igen, så valgte jeg igen politiet. Det er et arbejde med levende mennesker – et meningsfyldt arbejde – hvor man kommer helt tæt ind på klientellet. Man får tit medlidenhed med dem, som man arbejder med. Hvordan ville det være gået, hvis du havde haft de samme betingelser at arbejde under? Man opdager gang på gang, at ikke alt er sort og hvidt. Der er mange nuancer her i dette blodrige, men også så fortvivlede liv!

Koldingbegivenheder

1. september 1984 – 31. august 1985

Ved Søren Flø Sørensen

SEPTEMBER 1984

1. september

Kolding Kunstforening afholder »Malselv-dag« i Byparken. 100 børn, unge og ældre deltager.

Videoværkstedet på Nørremarksbiblioteket udvider sin aktivitet idet borgere og institutioner i Kolding kommune får mulighed for at låne bærbart optageudstyr og editeringsbord, så de selv kan producere videofilm.

7. september

Den nydannede forening »Det gamle Mejeri« afholder i week-enderne i september »Kulturekspllosion« i mejeribygningen Sydbanegade/Dalbygade. I arrangementet indgår rytmisk musik og udstillinger med bl. a. fotos, malerier og keramik. Det hele er baseret på amatører og frivillig indsats og ses af mange som et alternativ til byens officielle kulturliv.

En skulptur – en barnevognsgruppe i cement udført af Helge Holmskov afsløres i Pinjeparken.

12. september

Socialdemokratiet, Det konservative Folkeparti, Venstre og Det radikale Venstre

indgår forlig om Kolding kommunes budget for 1984. Beskatningsprocenten sættes ned fra 20,0 til 19,4, grundskyldspromillen fra 10 til 9 og dækningsafgiften falder fra 4 til 3. Samtidig gennemføres aktivitetsudvidelser med 89 nye stillinger.

13. september

120, heraf mange lærere fra byens skoler, deltager i en »Lokalhistorisk Dag« arrangeret af Lokalhistorisk Samling.

14. september

KIF-centret på Ambolten åbner. I indvielsesarrangementerne indgår en håndboldkamp mellem det danske A-lands hold (»bolchedrengene«) og KIF's nyligt oprykkede 1. divisionshold.

Efter ønske fra Kolding gennemføres en vedtægtsændring i T. V. I. S. Vedtægtsændringen medfører, at det bliver fordelagtigt for hver kommune at få så mange forbrugere tilsluttet som muligt.

17. september

»Folkebladets Radio Nyt« (Radio FRN) med baggrund i Kolding Folkeblads redaktion indleder daglige formiddagsudsendelser med nyheder og musik fra Radio Koldings studio.

23. september – 7. oktober

Under overskriften »Det kribler i Kolding« afholder foreninger og kulturinstitutioner i Kolding – under koordinering af et arbejdsudvalg nedsat af Kolding Kommunes kulturudvalg – en lang række arrangementer. Ideen i kampagnen er at give en præsentation af det brede spekter af fritidsaktiviteter i byen og gennem en offentlig høring, som finder sted 1. oktober, at belyse behov og ønsker for fremtidens kulturpolitik i fritidssamfundet.

28. september

Vejle Amtsråd vedtager budgettet for 1985 med uændrede skattesatser d. v. s. skatteprocent 8,3 og grundskyldspromille 10,5.

30. september

»Galleri Kloster 17« i Klostergade lukker. Efter 4 år er der kun 5 tilbage af det oprindeligt 15, der startede galleriet.

OKTOBER 1984

1. oktober

Socialforvaltningen åbner ungdomsrådgivning på Klostergården. Formålet er rådgivning til unge uden for socialforvaltningens sædvanlige rammer og uden registrering.

Ole H. Jensen, hidtil Fredericia Kriminalret, bliver dommer i Kolding Kriminalret. Fra 1966 til 1977 virkede han som dommerfuldmægtig i Kolding.

2. oktober

Dana Rota Technic A/S i Skartved har holdt rejsegilde på nyt lager og kontorbygning. Dana Rota Technic A/S er et handelsselskab for tilbehør og reservedele til emballage- og grafisk industri.

3. oktober

Arbejdernes Oplysningsforbund i Kolding fejrer 60 års fødselsdag i forbundets nye lokaler på Sct. Nicolai Skole.

4. oktober

Tommy Engebæk åbner nyt fødevarercenter i sit supermarked i Domhusgade.

11. oktober

Farvefabrikken Flügger flytter sin tapetproduktion fra Vejlevej til De Forenede Tapetfabrikker i Fåborg, som netop er blevet købt af »Flügger«. Flytningen betyder mere plads til malingsproduktion på Vejlevej.

13. oktober

Kolding Festspils Venner har taget initiativ til »Kolding ny Teater«, som har premiere med en dobbelt forestilling bestående af Heiberg-monologen »Emilies Hjertebanken« og Ionesco – stykket »Den skaldede sangerinde«.

20. oktober

Kolding Lokomotivklub fejrer 20-års fødselsdag med genoptagelse (for en dag) af dampdriften på linjen Kolding-Lunderskov-Vamdrup.

26. oktober

Byrådet beslutter at opføre plejehjem og kollektivhuse ved Munkensdam og ældreboliger med ældrecenter på et areal i Bramdrup kaldet »Forten«.

26. oktober

Jydsk Telefon Aktieselskab fejrer 100 års jubilæum med en udstilling af ældre og nyeste tids telefonteknik.

Samarbejdet mellem Liberalt Oplysningsforbund og Folkeligt Oplysningsforbund om driften af »Kreativ – centret« er afbrudt. L. O. F. driver centret videre i den hidtidige form.

Kolding Julemærket præsenteres for fjerde gang. Årets motiv er udarbejdet af

Kolding Julemærket 1984 var tegnet af Gert Eilenberg og gav 15.000 kr. i overskud som uddeltes til forskellige foreninger.

Gert Eilenberg, tegner hos Bjørn E. Reklame.

29. oktober

Et billedtæppe udført af Anette Bendixen er blevet afsløret på Sdr. Bjert Central-skole. Tæppet er skænket til Sdr. Bjert og Sdr. Stenderup Husholdningsforening.

30. oktober

Højesteret beslutter at tøjforretningen »Bogart« må bevare sit navn. Sagen var rejst af en mand i Helsingør, som har købt navnet.

NOVEMBER 1984

1. november

Sommerens arkæologiske undersøgelser på Bredgade-pladsen er færdiggjort. Ved udgravningerne er gjort fund tilbage til 1200-årene, men der er endnu ikke skabt fuld klarhed over Koldings middelalderlige topografi.

3.-4. november

Kolding Firma Sport forestår for anden gang »Kolding Messen«. I Kongreshallen er bygget en middelalderborg, hvori og omkring messens udstillinger er bygget op. Messen besøges af ca. 4000 mennesker.

6. november

I halvdelen af Kolding Kommunes sogne er der kampvalg til menighedsrådene. Socialdemokratiet er det eneste politiske parti, der søger indflydelse i menighedsrådene.

I Kristkirkens Sogn var det nyt, at Indre Mission og »Kirkelisten af 1984« med KFUM, KFUK og andre ungdomsorganisationer opstillede særskilt i stedet for på en fælleskirkelig liste, som i andre

sogne. Stemmeprocen-ten i Kristkirkens Sogn blev 9,5 og den ny mandatfordeling i menighedsrådet blev 3 til den fælleskirkelige-grundtvigske liste, 8 til »Kirke-listen af 1984« med ungdomsorganisatio-nerne, 1 til Indre Mission og 3 til den so-cialdemokratiske liste.

I Brændkjær Sogn blev stemmeprocen-ten 13,9. Den fælleskirkelige liste fik 8 mandater, og socialdemokraterne 3.

I Simon Peters Sogn blev stemmeprocen-ten 13,6. Den fælleskirkelige liste fik 7, socialdemokraterne 3 og den grundtvigske liste 2 mandater.

I Seest Sogn blev stemmeprocen-ten 11,4. Indre Mission fik 3 mandater og KFUM-listen, socialdemokraterne og den grundtvigske liste hver 2 pladser.

I Bramdrup Sogn blev stemmeprocen-ten 14,6. Den grundtvigske liste får 6 mandater, fælleskirkelisten 3 og socialde-mokraterne én.

Sdr. Bjert Sogn når en stemmeprocen-ten på 26 og det lykkes ikke her socialde-mokraterne at få plads i menighedsrådet. Liste 1 (fælleslisten) får 7 pladser og liste 3 (den grundtvigske) 1 plads.

Sdr. Stenderup fik den højeste stemme-procent på 41. Liste 2 (fælleslisten) opnåede 5 mandater og liste 3 (socialdemokra-terne) et mandat, hvilket er uforandret.

8. november

I 1984 oplever Kolding Kommune en be-tydelig stigning i interessen for andelsbo-liger.

14. november

Kolding Havn tager et nyt lasteanlæg i brug. Ved hjælp af et nyt lasteanlæg – kaldet en løsvareterminal – kan der lastes bl. a. foderstoffer i næsten al slags vejr ved hjælp af transportbånd.

15. november

Det første spadestik tages til Scanticon Kolding af borgmester Bent Rasmussen. Hotelbyggeriet er på 13.000 kvadratme-ter og budgetteret til 125 mill. kr.

20. november

Forsamlingsbygningen »Klostergården« er blevet fornyet udvendig og indvendig. Tidligere i 1984 indrettedes kaffegang med automater, hvorved der skabtes for-bindelse mellem bygningerne.

22. november

Lokalopgøret i håndboldens 1. division mellem Kolding Håndboldklub og nyop-rykkede KIF slutter med 20–18 til først-nævnte.

24. november

Kolding Sejlklub får ved sin generalfor-samling overdraget afdøde fiskeeksportør Knud Petersens store samling af pokaler, bægre og andre sejlsportspræmier af Eli-sabeth Petersen.

25. november

Byrådet vedtager kommuneplanen for Kolding Kommune. I den reviderede en-delige kommuneplan fastholdes som mål-sætning en fortsat roliggørelse for byker-nens trafik og gennemførelsen heraf over-lades til en nærmere detaljeret lokal plan-lægning.

29. november

Købmand Knud Ellegård, »Ellegård Su-perland«, Mosevej, har udvidet og mo-derniseret. Forretningen gør især meget ud af salg af vine.

30. november

Trapholt-museet indleder en udstilling, »Trapholt III«, hvor museets nyhver-velser 1979–1984 præsenteres. Der vises dansk kunst fra siden århundredeskiftet. Målet for samlingens videre udvikling angives at være »at belyse nogle karakte-ristiske tendenser med væsentlige kunst-ner«. Ved ferniseringen afsløres en por-trætbuste af dr. Lind udført af Hanne Varming.

DECEMBER 1984

3. december

Regeringen og Det radikale Venstres pla-ner om ændring af dagpengereglerne er årsagen til, at omkring 80 ledige besætter Arbejdsformidlingen i Kolding. Dagen efter finder en omfattende demonstration sted. Disse begivenheder og andre arran-gementer er en del af en landsdækkende kampagne arrangeret af fagbevægelsen og de socialistiske partier mod regerin-gen.

5. december

Grundejerforeningen Terrasseparken op-giver at føre retssag mod Kolding Kom-mune i forbindelse med Lejerbos byggeri. Der indgås forlig mellem kommunen og grundejerforeningen.

7. december

Ellegård Superland introducerer en »årets vin i Kolding«.

8.–9. december

Konservativ Ungdom fejrer sit 80-års ju-bilæum (på landsplan) i Kolding med be-søg af bl. a. statsminister Poul Schlütter.

11. december

Folketingets finansudvalg bevilger 10,3 mill. kr. til om- og tilbygning af Kolding Købmandsskole.

15. december

Kolding Kommune har undersøgt indbyggernes brug af skattefradrag. Undersøgelsen viser, ikke overraskende, at de største indkomster trækker en større andel af bruttoindkomsten fra end de lavere indkomster. Sammenligninger med enkelte andre byer synes at vise, at dette forhold gør sig stærkere gældende i Kolding end i andre byer.

17. december

Bowlingklubben Trekanten fra Kolding dominerer de jyske ungdomsmesterskaber for mixed to-mandshold. Liselotte Nørgård vinder det jyske mesterskab sammen med Allan Christiansen, »Split«, Aalborg.

21. december

Forhandlinger mellem Kolding Kommune og energiministeriet om kommunens varmeplan afsluttes med, at Mariesminde og et endnu ubebygget område ved Gl. Esbjergvej udlægges til fjernvarme, medens Rebæk, Gl. Tved og Vønsild imod kommunens ønsker udlægges til naturgas. Et områdes udlægning til fjernvarme fremfor naturgas indebærer, at indbyggerne her får gavn af den privatøkonomisk mere fordelagtige overskuds- og kraftvarme.

JANUAR 1985

1. januar

Befolkningstallet i Kolding Kommune udgør pr. 1. januar 1985 56.729 perso-

ner. Største sogn er Kristkirkens Sogn med 11.448, medens Eltang kun har 462 indbyggere.

4. januar

Frysehuskæden »Cold Stores« indleder opførelsen af et frysehus på 2500 kvadratmeter på Birkedam i det nordvestlige industri kvarter. Væsentlige årsager til placeringen i Kolding er motorvejsnettets nærhed og områdets omfattende produktion af dybfrosne levnedsmidler.

Lokalindsamlingen »Kolding hjælper Etiopien« når op på et resultat på 283.000, som afleveres til landsindsamlingen »Afrika sulter«.

I 1984 blev solgt 57 parcelhusgrunde af Kolding kommune og antallet af salgsbare grunde er nedbragt til 110.

6. januar

Det nyrestaurerede »Hviidsminde« er købt af træbeskyttelsesfabrikken »Gori« til brug som kursus ejendom og gæstebolig.

Koldingegnens Idrætsfeterskole byder velkommen til det første hold på 30 elever.

VEKOFA bliver landets tredjestørste mejeri, idet Herning Egnens Mejeriselskab nu indgår.

7. januar

Dansk flygtningehjælp leder efter indkvartering til 75 - 150 iranske flygtninge i Kolding og »Hotel Kolding« har været inde i billedet. Byrådets partier er dog enige om, at dette er en uheldig placering. Placeringen af flygtninge er et af vinterens mest diskuteret emner.

8. januar

Kolding kommunale Billedskole starter undervisningen med et hold på 15 elever fra 5. og 6. klasse og 2 lærere. Den første opgave lød: tegn dig selv!

12. januar

Kolding Grand Prix 1985 afholdes på »Industrien«. 3 danske verdensmesterpar i dans medvirker. Børge Jensen er arrangør.

14. januar

I sin nytårsredegørelse for kommunens almindelige tilstand i byrådet, udtaler borgmester Bent Rasmussen som sit økonomiske hovedmål, at fastholde kommunens aktivitetsniveau samtidig med at et eventuelt overskud skal komme borgerne og erhvervslivet til gode - uanset statslige nedskæringer og båndlæggelser.

Byrådet beslutter at lade Ejendomsvirke A/S, Arbejdernes Andels-Boligselskab og Rasmussen & Schiøtz gennemføre byggeriet på Bredgadepladsen med 160 almennyttige boliger, ny bybussterminal, kontorer og butikker samt parkeringsanlæg.

Til ud på natten afholdes en større civilforsvarsøvelse i Kolding med deltagelse af 400 mennesker. I øvelsen indgår evakuering af Apostolsk Ungdomsskole

17. januar

Et flertal på generalforsamlingen i KIF's non-amatøraftdeling vedtager at omdanne afdelingen til et aktieselskab, idet man ønsker at bedre kapitalgrundlaget for at sikre sig bedre elitespillere og trænere.

19. januar

Som ny chef for Civilforsvarets region III

med hovedkvarter i Kolding er udpeget kolonnechef F. Beck, Hillerød. Han afløser regionchef S. E. Ploug.

21. januar

Indenrigsminister Britta Schall Holberg og borgmester Bent Rasmussen mødes til politisk duel i Alminde Forsamlingshus. Til debat er regeringens indgreb i de kommunale finanser. Bent Rasmussen giver udtryk for, at de bestandige begrænsninger fra statens side mindsker det kommunale selvstyre og at de er udtryk for, at staten sender sorteper videre til kommunerne i stedet for at foretage sig noget overfor statens egne finanser.

22. januar

Det meddeles, at Pacilac-koncernen har fået en ordre på opførelse af et meget stort mejeri i Minnesota, USA. Pacilac Therm, Olaf Ryesgade, skal producere tanke og varmevekslere til projektet. Herved kan en merbeskæftigelse fra koncernens mejerieropgave i Californien videreføres.

24. januar

Firmaet Total Energi Kolding A/S, der løser fjernvarmeopgaver for kommunen, kom ikke i betragtning til de store anlægsopgaver i TVIS-projektet.

Koldings hidtil største olieudslip indtræffer da 11.800 liter fyringsolie slipper ud fra en tank på satellitvarmeværket på Enevold Sørensens Vej.

Chr. Skov Larsen afløser P. Sonne Frederiksen som forstander for Bioteknisk Institut.

26. januar

Nordvest for landsbyen Dons er fundet

spor efter den gamle Dons mølle. Sporene omfatter tykke stolper i jorden og selve mølleakslen.

27. januar

KIF og KH's 1. divisions håndbold mødes til sæsonens andet indbyrdes opgør. 1800 tilskuere finder vej til KIF-centret og ser KIF vinde 22-19 efter en jævnbyrdig kamp. Resultatet er medvirkende til, at KH må forlade 1. division.

Ved de jyske boksemesterskaber bliver John Vilhelmsen, KIF, mester i letvægt, idet han besejrer Derek Sutcliff, Kolding AIK. I fjervægt må Jørgen Møller Larsen undlade at forsvare sin titel på grund af en skade.

28. januar

Fritidshjemmene i Kolding gør i denne og de følgende uger opmærksom på sig selv ved udstillinger, aktivitetsdage, basar m. v. I kampagnen indgår en udstilling i hovedbibliotekets foyer, hvor der fortæles om fritidshjemmenes historie i Kolding siden 1913 og vises eksempler på børnenes frembringelser.

31. januar

Ved åbent hus på Kolding Teknisk Skole ser 3000 besøgende skolens afdelinger. En stor del af skolens ca. 1000 elever var på arbejde hele dagen for at give gæsterne et reelt indtryk af skolens virksomhed.

FEBRUAR 1985

2. februar

Kriminalpolitiet i Kolding har sigtet en lokal, international forretningsmand for dokumentfalsk for det noteringsværdige

beløb af 230 milliarder kr. Sigtelsen omfatter desuden momsbedrageri og overtrædelser af valutaloggivningen. Sagen har forbindelse til den sjællandske Kronobanks krise, til Belgien og til forskellige lande i Østen.

Kolding-revyen har premiere. Skuespillerne er i år Svend Erik Christensen, Søren Kjær, Margit Ørssløff, Britta Ravn, Niels Gandrup og Bent Juhl. Instruktør er Dan Christophersen. Efter årets revy trækker de tre førstnævnte og instruktøren sig tilbage fra arbejdet med Kolding-revyen.

3. februar

Liselotte Nørgaard, bowlingklubben »Trekanten Kolding«, vinder det individuelle nordiske mesterskab for ungdom. To klubkammerater, Liselotte Ankerdal og Henrik Boysen, får også fine placeringer.

4. februar

I samarbejde med Kolding Nærradio starter Jydske Tidendes Kolding-udgave en morgen-nyhedsudsendelse – kaldet »Kolding-budet«.

7. februar

Den amerikanske gospel-sangerinde Lillian Boutte giver koncert i Brændkjærkirken, arrangeret af Kridthuset og kirken. Lillian Boutte er en hyppig gæst i Koldings musikliv.

14. februar

Efter længere tids forberedelse nedlægges Kolding Idrætsring definitivt og foreningens midler overdrages til Sammenslutningen af idrætsforeninger i Kolding. Kolding Idrætsring savnede tilslutning fra de største klubber.

15. februar

I Helligkorsgade opstilles John Farnhams bronzeskulptur »Winged Figure No. 2« foran Turistbureauet. Figuren er udlånt af Aage Damgaard, indehaveren af det nærliggende »A Hereford Beef-stouw«.

21. februar

Kolding Erhvervsråd har besluttet at lukke kontoret i Los Angeles. Fra starten havde man hovedsageligt koncentreret sig om USA's vestkyst og elektronikindustrien, men det viste sig at Østky- sten/Midtvesten og maskin/ståindustrien var af større interesse. Erhvervsrådet har nu knyttet kontakt til Ole Buhl, tidligere administrerende direktør i Esso i stedet for Jeffrey Gray.

Det oplyses, at pølsevognen fra Sdr. Torv har fundet sig en ny plads i Søndergade ved apoteket.

24. februar

I week-enden besøger 8000 mennesker udstillingen »Bil og Mode forår 85«, som arrangeres af Lions klubberne i Kolding.

Ved de jyske mesterskaber i rock'n roll-dans vinder søskendeparret Hanne og Henrik Böttcher voksenrækken. Juniorrækken vindes af Torben Utzon og Pernille Petersen.

25. februar

Kolding Kommunes forvaltninger samles under ét telefonnummer. 760 lokalnumre er hermed samlet under ét omstillingsbord, idet social-, forsynings- og kulturforvaltningen nu har samme nummer som resten af den kommunale administration.

Kolding Byråd beslutter at bevillige 848.000 kr. til indretning af sølvkammer på Koldinghus. Sølvkammeret skal være ramme om den gave, som i 1981 blev skænket museet af Hans Hansens sølvmedie.

27. februar

Ved årets kommunale budget-seminar præsenteres en rapport om bygning af en forsamlingshusbygning med teater- og koncertsal. I rapporten anføres 4 placementsmuligheder – ved Klostergården, ved Holmsminde, i Byparken eller i uddannelsesområdet – og forskellige driftsformer behandles. På grund af usikkerhed vedrørende bloktilskud og statslige refusioner drøfter byrådet kun anvendelsen af 4 mill. kr., som udgør spillerummet for 1986. Efter seminaret tegner sig en konstellation bestående af Socialdemokratiet og Det radikale Venstre.

28. februar

Angolas Ambassadør i Norden, Garcia Vaz Contreiras, gæster Kolding. Fællesorganisationen er vært.

MARTS 1985

1. marts

Jens Boe tiltræder som ny turistchef i Kolding. Han kommer fra en stilling som konsulent i Dansk Firma-idrætsforbund i Odense.

3. marts

Holmia Plast A/S og Dansk Kraftemballage A/S tildeles hver en Scanstarpris, som er en skandinavisk emballagepris. Holmia Plast får prisen for en femlags plastflaske og Dansk Kraftemballage for en specialemballage i massivpap.

4. marts

Kolding Løve Apotek fylder 400 år. I forbindelse med jubilæet – apoteket er landets fjerdeældste – udgiver dets apoteker Helge Christensen et jubilæumsskrift, der viderefører Joh. Rinks og Arnold Hansens tidligere jubilæumsskrifter.

Jydske Bank flytter ind i KFUM-bygningen i Bredgade.

7. marts

Nina Østergaard, Sdr. Bjert, vinder konkurrencen »Wonder dog Copenhagen 85«, arrangeret af Landsforeningen for hundesoiugning i Danmark.

8. marts

31 organisationer markerer kvindernes internationale kampdag på Axeltorv og Munkensdam gymnasium. Talerne fremhæver kvindernes ringere muligheder i krise-samfundet.

10. marts

Liselotte Ankerdal fra bowlingklubben Trekanten er med til at vinde det danske paresterskab i bowling. Bo Lilja vinder det jyske mesterskab i 15 meter riffel-skydning.

13. marts

El-sammenbrud i strømforsyningen i en datamat hos Jydsk Telefon forårsager telefonkaos.

15. marts

Agnete Hansen udpeges til Koldings aktive hverdagsborger 1985 på grund af sit store frivillige arbejde for børn og unge.

20. marts

Skamlingsbanke-selskabets bestyrelse beslutter ikke at støtte forslaget om Istedløvens placering på Skamling. Istedløven står i Tøjhusmuseets gård og dens eventuelle flytning til Skamling har været et af vinterens mest debatterede emner.

21. marts

Som led i den landsdækkende »Operation Dagsværk« stiller gymnasieelever deres talenter til rådighed. De indtjente midler går til unges uddannelse i Tanzania og Zimbabwe.

25. marts

Som følge af sammenbruddet i arbejdsmarkedets overenskomstforhandlinger udløses arbejdskonflikt på en lang række lokale virksomheder, bl. a. dagbladene. Da indholdet af regeringens lovindgreb fra 28. marts bliver offentligt kendt, kommer det til arbejdsnedlæggelser og faglige møder både i private virksomheder og i offentlige institutioner. Ca. 3-5000 mennesker demonstrerer 1. april på Axeltorv mod regeringsindgrebet. Under arbejdskonflikten finder blokader sted i Kolding bl. a. mod rutebiltrafik og enkelte forretninger. Ved Føtex opstår voldslignende episoder mellem kunder og blokadevægter. Arbejdsnedlæggelserne og blokaderne ebber først ud efter påske.

27. marts

Den første gruppe på 13 iranske flygtninge ankommer til Kolding. De bliver indkvarteret på Møllegården på Dyrehavevej. Flygtningene ankommer fra Sjælland og skal nu i yderligere 18 måneder under Dansk Flygtningehjælps organisation lære dansk, lære om danske forhold, have et sted at bo og igang med arbejde

eller uddannelse. I tiden frem til juni 1985 ankommer 40 iranere til Kolding, som indkvarteres på Hotel Møllegården og Hotel Lattakia. Ved udgangen af august er ankommet 75-80 flygtninge til byen - fortrinsvis iranere.

APRIL 1985

1. april

Jørgen Heifort tildeles den europæiske udgave af eksportprisen »International

Motivet for årets Kolding-mønt blev mindesmærket ved Staldgården for modstandskampens faldne. Her ses mindesmærkets skaber Povl Søndergaard ved afsløringen af årest mønt på Koldinghusmuseets besættelsestidsudstilling. (Foto: Ludvig Dittmann).

Trophy to Export«. Jørgen Heifort har gennem mange år repræsenteret danske møbelfabriker i USA, Canada, Mellemøsten og andre steder.

12. april

På Museet på Koldinghus åbner udstillingen »Kolding under besættelsen«. Udstillingen fortæller om livet i Kolding i denne periode med vægten lagt på hverdagen i byen ved hjælp af fotografisk materiale, genstande, avisforsider, plakater og med ledsagende tekst. Udstillingen er arrangeret i samarbejde med Lokalhistorisk Samling, Kolding Kommunebiblioteker.

15. april

Nis Thuesen, Kolding Teknisk Skole, tildeles jern- og metalindustriens lærlingudvalgs statuette som belønning for sin indsats for at skaffe unge praktikpladser.

19. april

Motivet for niende årgang af Kolding-mønten er Povl Søndergårds mindesmærke over modstandsbevægelsens faldne ved Staldgården.

20. april

Færdiggørelsen af Klostergades omdannelse til sivegade fejres. Stykket mellem Slotsgade og Gråbrødregade savner dog endnu træer og bænke.

22. april

Kolding byråd nedsætter et koordinerende udvalg vedrørende kommunens venskabsaktiviteter.

25. april

Det meddeles, at Bent Rasmussen vil fra-

træde som borgmester den 1. september og vil blive efterfulgt af Per Bødker Andersen. På en ekstraordinær generalforsamling i Socialdemokratiet den 22. maj bekræftes denne beslutning. Bent Rasmussen bliver forretningsfører for Lejrbos ny regionskontor i Kolding.

Det ny butikcenter bygget af Kgl. Brand på Sdr. Torv indvies officielt. Centret rummer 8 udvalgswarebutikker og kontorlokaler. På torvet mod åen er opstillet en vandkunst af keramikeren Ole Sørensen.

Slotsmøllen vil sælge øl i Tyskland. De danske afgiftssatser bevirker, at det for koldingensere er en god forretning at købe lokaløl i Tyskland.

Kolding Festspils Venner opfører Kai Nilsens folkekomedie »Stodderne« efter »Karrig Nidding« fra 1598 i Kirkesalen på Koldinghus.

26. april

Kolding Havn fik i regnskabsåret 1984 et dobbelt så stort overskud som budgettet, fortrinsvis på grund af større aktivitet.

Elever på børnehaveseminariet drager til sambarytmer fra Haderslevvej til Den spanske Trappe, hvor de underholder.

27. april

På Hannover-Messen præsenterer Nordisk Solar et lysystem til brug ved computerskærme. Dets lysstyrke er variabel og konstrueret således, at det hindrer reflekser.

I week-enden indleder sejlklubberne sæsonen med standerhejsninger og bolig- og fritidsmessen afholdes i Harte-Bramdrup-

hallen til fordel for ungdomsarbejdet i Bramdrupdam Gymnastik- og Idrætsforening.

MAJ 1985

1. maj

Trods dårligt vejr samles 3-5000 mennesker til årets 1. maj-demonstration, der i år er en fællessag for Arbejdernes Fællesorganisation, Socialdemokratiet, Danmarks Kommunistiske Parti, Socialistisk Folkeparti og Venstresocialisterne.

Beboerne i Nr. Stenderup modtager meddelelse om, at drikkevandet er farligt for spædbørn på grund af et for stort nitratindhold.

2. maj

Bogen »Kolding kæmper« præsenteres. I bogen er samlet 13 personlige beretninger fra besættelsestiden. Bogen er forfattet af Erik Voss og han beskriver i særlig grad kommunisternes kamp mod nazismen og besættelsesmagten.

3. maj

Fredsgrupperne markerer 40-året for Danmarks befrielse i samarbejde med lokale tidligere modstandsfolk. Fredsgrupperne ønskede ikke at deltage i kommunens officielle arrangement, hvori de ikke kunne markere sig selvstændigt.

4.-5. maj

Kolding Kommune afholder 40-års jubilæumsfest for Danmarks befrielse. I tiden omkring 4.-5. maj markeres 40-året ved udstillinger i forretningsvinduer, film, foredrag og udstillinger på museum, bibliotek og skoler. Den britiske fregat

Jubilæumsfestlighederne i anledning af 40-året for Danmarks befrielse blev bl. a. markeret ved et storslået fyrværkeri fra Koldinghus lørdag den 4. maj. (Foto: Lasse Svendsen).

»HMS Galatea« aflægger visit i Kolding. Selve jubilæumsfesten afholdes 4. maj om aftenen med fakkeltog fra Domhuset til Akseltorv, taler ved borgmester Bent Rasmussen og overlæge P. E. Lebech (»Bjørn«) og musik ved det engelske militærkorkester »The Band of the 9th/12th Royal Lancers« og Luftmeldekorpsets orkester. Aftenen afsluttes med et stort festfyrværkeri fra Koldinghus.

Den 5. maj afholdes et folkemøde på Skamling hvor der holdes tale af forhenværende minister Frode Jakobsen og professor H. P. Clausen.

Tidligere samme dag har modstandsbe-

vægelsens region III afholdt deres traditionelle mindehøjtidelighed ved Klokkestabelen på Skamling.

8. maj

Motorvejskiosken »Hylkedal øst« åbner officielt som den første motorvejskiosk i Danmark.

14. maj

Kolding Byråd bevilger 16 mill. kr. til bygning af Kunstmuseet Trapholt i en enkelt etape. I arkitektkonkurrencen var lagt op til et byggeri i flere etaper, men den ny fremgangsmåde skaffer flere kvadratmeter hurtigere, men med en mindre finish. Det ny kunstmuseum forventes at stå færdig i 1987.

Koldingegnens Idrætsfeterskole holder rejsegilde på egen idrætshal.

16. maj

Som en parallel til skoleforvaltningens materiale udgiver Koldinghus-museet i samarbejde med Amtscentralen for Undervisningsmidler et lille hæfte med en byvandring i middelalderens Kolding.

20. maj

Børge Guldbrandt Andersen, tidligere fagbevægelsens »Byens Radio« i Århus, tiltræder som journalistisk medarbejder ved Kolding Nærradio. Han afløser Ole Tronhus.

24. maj

Årets afgangselever fra Kunsthåndværkerskolen viser også i år deres arbejder frem med modeopvisning på »Industrien« og udstillinger på Koldinghus samt i Den geografiske Have. Opvisningen er efter-

hånden blevet et tilløbsstykke for professionelt interesserede og koldingensere, der skal se »hvad de nu har hittet på«.

29. maj

I tiden 29. maj-16. juni markerer foreningen »Kultur i byen« sig med en bred vifte af arrangementer: Teater, film, lyrikcafé, grafik-udstilling og musik.

JUNI 1985

4. juni

Stadsbibliotekar Thorkild Hamming fra-træder (officielt pr. 31. juli).

5. juni

Årets dårligst besøgte grundlovmøde finder sted på Skamlingsbanken, hvor kun 4 møder op for at høre boligminister Niels Bollmann.

6. juni

Priebes Maskinfabrik, Ambolten, har holdt rejsegilde på en ny produktionshal. Virksomheden leverer rustfrit udstyr til slagterier.

7. juni

Med Kunstmuseet Trapholt som arrangør åbner 3 udstillinger med værker af Richard Mortensen. Samtidig opføres 3 musikværker af Bjørn Veierskov Alexandersson. Arrangementet er en hyldest til Richard Mortensen på hans 75 års dag (23. oktober) på baggrund af kunstnerens gaver til Trapholtmuseet i form af bl. a. 9 store vægudsmykninger.

Kolding Træf-udvalget udnævner restauratør Musse Nielsen, DSB-restauranten, til »Årets Kolding Borger 1985«. DSB-restauratøren tildeles titlen p. g. a. restau-

rantens gode mad til rimelige penge og dens brede appel til befolkningen og turister.

Samtidig præsenteres Kolding-plakaten 1985 udført af Richard Mortensen. Plakaten er fra serien »Åbne skodder« og inspireret af en due, der sad på vindueskar-men udenfor de åbne skodder.

10. juni

Kolding Byråd sender et tillæg til kommuneplanen og en ny lokalplan til 16 ugers offentlig debat. Tillægget giver entreprenør Peter Nielsen mulighed for at opføre center syd for Sydbanegade og bykernens center udvides mod syd.

»Kino« i Søndergade åbner efter ombygning med filmen »The Killing Fields«. I »Kino« indrettes - mod hidtil 2 - nu 4 sale. Ombygningen af »Kino 1 + 4« indvies først officielt 2. juli.

12. juni

Sommerens badevand omkring Kolding godkendes undtagen ved Gl. Ålbo, Rebæk og Roklubben »KB 1« i Strandhuse.

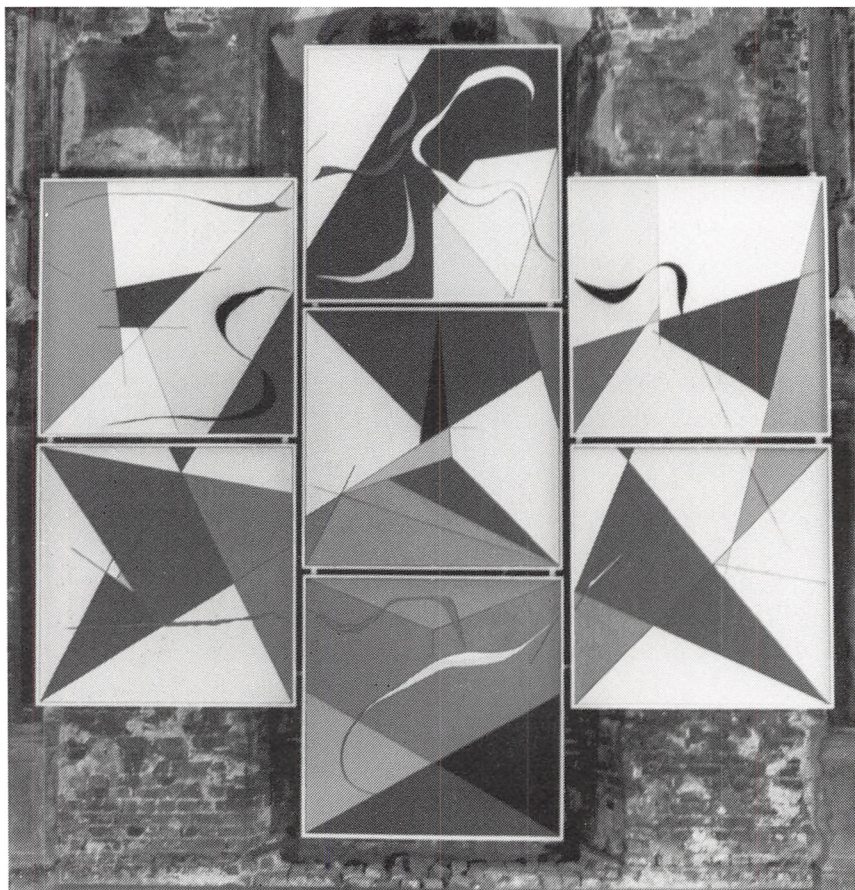
14. juni

Kolding Turistforening præsenterer 3 nyheder: »Kolding Pas«, dvs. et adgangskort til ialt 18 aktiviteter/institutioner, daglige turistradioudsendelser på dansk, tysk og engelsk i Kolding Nærradio, samt en videofilm »Kolding min by«.

Et stort fjernvarmerør under statsbanebroen ved Buen springer læk.

15. juni

Kolding Højskole holder åbent hus i anledning af færdiggørelsen af et nybyggeri omfattende stor sal, musikrum, fotoværksted, filmlokale og »Kreaværksted«.

I sommeren 1985 fejrede Kunstmuseet Trapholt og Kolding by Richard Mortensens 75-års fødselsdag. Åbningen af et stort anlagt udstillingsarrangement fandt sted den 7. juni på Koldinghus. Her afsløredes et af kunstnerens hovedværker, »Mimertræ i sne« fra 1984, som vil få en fremtrædende placering i byens nye kunstmuseum. (Foto: Jens Langgaard Jensen).

Cityforeningen afholder »Musi-Kolding« med musikalsk underholdning flere forskellige steder i byen.

Valdemars-Komiteen uddeler Dannebrog til »Filskov Kro's Venner«, Judo-

klubben Tomoe, Seest Ungdomsklub, KFUM-spejderne i Seest, plejehjemmet »Basagerhus« og vanen tro splitflag til Skamlingsbankens flagstang.

19. juni

Kolding Borgerligt Boligselskab har

holdt rejsegilde på en ny blok: Skovvejen 2-12. Blokken er sidste etape i et byggeri begyndt 1981 med ialt 180 lejligheder, 54 ungdomsboliger og 9 enkeltværelser.

Wandy Tworek har for 3. gang premiere på sin sommer-cabaret i Sdr. Stenderup.

20. juni

Skoleinspektør J. Bay Kristensen, Ålykkeskolen, går på pension. Han afløses af Freddie Strøm, inspektør på Nørreskovskolen.

22. juni

Seest Byggeindustri A/S præsenterer det første »giftfri« hus på det danske marked. At huset er giftfrit indebærer, at imprægneringsmidler og maling på vandbasis anvendes og at alle materialer er i rene naturprodukter.

23. juni

Repræsentanter for Koldings spanske venskabsby Huescar besøger Kolding. Det var Huescar der i 1981 efter 172 års erklæret krigstilstand sluttede fred med Danmark. De 35 spanske gæster ser Koldinghus, hovedbiblioteket, Peter Nielsens »Hardtsminde« i Ødis og er på busrundtur i omegnen.

Kolding Sejlklub afholder havnefest.

24. juni

Kolding Byråd beslutter at anvende ca. 2,3 mill. kr. til et trappetårn med elevator til gavn for de handicappede ved Klostergården.

27. juni

Storbygmester Peter Nielsen og erhvervschef Erling Winther udtaler, at Kolding

er inde i en betydelig industriel vækst. Kolding er den by med størst industri- vækst i Vejle amt, som igen ligger over væksten i det øvrige land.

Erhvervsrådet oplyser i sit nyhedsblad, at Motalvo Corporation, Maine, USA, har besluttet at oprette et datterselskab med produktion i Kolding.

28. juni

Udvalget vedrørende prisbelønning for gode og smukke nybygninger og god ved- ligholdelse af ældre bygninger m. m. i Kolding belønner Autocentralen, Hylke- dalsvej, for dens udstillingslokale i driv- husform uden skæmmende skilte og sym- boler.

JULI 1985

1. juli

Efter en periode som kursuscenter tages Rebækgård i brug som turistpension.

2. juli

Den Apostolske Kirke afholder »Ung- domsfestival Kolding 85« med deltagere fra mange lande.

9. juli

Vindmøller er blevet en stor eksportarti- kel til USA's vestkyst. Nr. Bjært Smede & Maskinfabrik A/S er én af de danske virksomheder, som deltager i vindmølle- produktionen. Virksomheden producerer mølletårne og bestanddele hertil. I løbet af 1984 og 1985 forventer virksomheden at eksportere ca. 260 vindmøller.

15. juli

Dorthe Johannsen vinder pigesingle i det danske juniormesterskab i tennis.

Afgangsklassen inden for linjen keramisk formgivning på Kunsthåndværkerskolen fik tilbuddet om at lave en opgave med titlen »Planter og keramik«. Resultaterne blev udstillet i Den geografiske Have. Her ses Ole Jensens to 3 meter høje høns, som danner en indgangsportal. (Foto: Peter Danstrøm Fotografi).

19. juli

Som et led i en landsdækkende turné kommer »De grønne koncerter« til Kolding. Entreen er gratis, kunstnerne er Frede Fup, Michael Falch og Anne Linnet & Marquis de Sade. Overskuddet på ølsalg m. v. går til Muskelsvindfondens arbejde. 15.000 mennesker finder vej til Byparken.

Der er premiere på årets Sans Souci-forestilling. Skuespillerne er i år Grethe Sønck, Lone Lau, Dario Campeotto og Jan Schou. Tryllekunstner er Sir Benny og instruktør Dan Christophersen.

21. juli

Ole Eskildsen, Kolding Golf Klub, sikrer sig det danske mesterskab i hulspil og Michael B. Dam fra samme klub bliver nr. 3. Den 21-årige Ole Eskildsen har i årets løb vundet flere turneringer.

AUGUST 1985

2. august

I den gamle kornsilo på Pakhustorvet ved jernbanen står 27 nye ungdomsboliger færdige. Ungbo har realiseret projektet, Poul Platz har været arkitekt og Rasmussen & Schiøtz haft opgaven i hovedentreprise.

I Den geografiske Have opføres årets festspil »Czardasfyrstinden«, moderniseret og iscenesat af Kjeld Høegh. Et vellykket festspil forstyrres i nogen grad af blæsende og regnfuld vejr.

4. august

13-årige Claus Sonnichsen, Kolding Kajakklub, vinder flere distancer i juniorklassen ved DM på Brabrand Sø.

En del af de medvirkende i årets festspil »Czardasfyrstinden«. (Foto: Svend Jensen).

Kolding Boldklubs miniput-hold vinder det danske mesterskab med en samlet målscore på 24-3.

Marianne Steinfath vinder danske mesterskaber i vandski.

7. august

Specialarbejderforbundets afdeling i Kolding har fået 1,5 mill. kr. til brug i en kampagne mod borgerlig politik. Heraf giver afdelingen 150.000 kr. til Kolding Nærradio.

5.110 ser KIF besejre Birkerød i en hjemmeaftenkamp i fodboldens 2. division. Et normalt tilskuertal på Kolding Stadion til en aftenkamp er ca. 1.000. Adgangen til kampen var gratis, da KIF havde solgt kampen til et lokalt firma. I lighed med andre klubber ønsker KIF flere tilskuere til fodbold og gratiskampene er et af forløbene på at overvinde divisionsfodboldens tilskuerproblem.

Kolding Kommunes Forsyningsudvalg beslutter at give firmaet Pasilac dispensation fra varmeplanen, således at virksomheden får lov til at anvende naturgas.

9. august

Kolding Kommunebiblioteker kan indvie en ny bogbus som erstatning for en ældre bus fra 1972.

14. august

Kolding Tekniske Skole havde i 1984 succes med et særligt metalkursus kun for piger. I 1985 begynder 28 piger mod ca. 8 tidligere på metalfagenes basisår på Teknisk Skole.

Tommy Supermarked tager som den første forretning i Jylland 2 nye Dankort-automater i brug.

19. august

På Bakkeskolen i Seest starter en fritidsklub for 6 til 10-årige børn. Klubben er

normeret til 30 børn og forventes at blive fulgt af flere på andre skoler.

20. august

Ved Slotssøen afvikles for femte år i træk det uformelle Slotsstafetløb.

I forbindelse med lederskiftet på »Mødestedet«, hvor Peter Fink fratræder og afløses af Frank Lykkegaard, afsløres et kunstværk, bekostet af Arbejdernes Fæl-

På et ekstraordinært byrådsmøde den 2. september blev Per Bødker Andersen valgt til ny borgmester. Her lykønsker forhenværende borgmester Bent Rasmussen efterfølgeren. (Foto: Peter Thastum).

lesorganisation, i skolens trappeopgang udført af den tidligere elev Hans August Andersen.

Det er besluttet, at den gamle kirkegård ved Haderslevvej/Tøndervej alligevel ikke skal slettes i år 2026.

25. august

For 15. gang afvikles den årligt tilbagevendende Koldinghusvandring.

26. august

Bent Rasmussen deltager for sidste gang i et byrådsmøde. Han udtrykker håbet om »bred politisk tilslutning« i forbindelse med efterårets budgetarbejde.

Som forberedelse til Peter Niensens Sydcenter er det gamle andelsmejeri, Haderslevvej, under nedrivning.

29. august

Kolding Forberedelseskursus har rejsegilde på en tilbygning i Katrinegade. De ny lokaler betyder en arealførelse på 80 procent.

30. august

Borgmester Bent Rasmussens fratræden markeres. På Rådhuset afsløres et portræt udført af Viggo Kragh Hansen.

Der er rejsegilde på tagkonstruktionerne på ruinfløjene af Koldinghus.

Politikommisær F. Elkjær Knudsen fratræder og afløses af Axel Pedersen.

Kilder.

Jydske Tidende
Kolding Folkeblad
Kolding Ugeavis
Kolding Byråd: Forhandlinger
Nyt fra Amtsarbejdsmarkedsnævnet i Vejle Amt
Nyt fra Kolding Erhvervsråd
Statistiske Efterretninger, afdeling: Befolkning og valg

Dansk Flygtningehjælp og Ole Jensen har givet supplerende oplysninger. Borgmesterkontoret, Kunstmuseet Trapholt, Sparekassen Sydjylland, Lasse Svendsen, Svend Jensen og Turistbureauet har bidraget med fotografisk materiale. De bedes alle modtage forfatterens tak.

Sponsorer for Koldingbogen 1985

Burcharths Farve & Lakfabrik A/S

H. C. Erwald & Co. A/S

Firma B. Aagaard

Gori as

Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S

Klostergades Fotohandel

Lauridsen Optik A/S

Nordisk Solar Compagni A/S

Nykredit

Slotsmøllen Kolding A/S

Sparekassen Koldings Fond

Sparekassen Sydjylland